

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

ÅRSRAPPORT 2007

februar 2008

Forord

I 2007 har NAFO i tillegg til kjernevirksomheten som består av etterutdanning, veiledning, nettverksbygging, informasjon og dokumentasjon til alle fylker ledet mange store prosjekter i forbindelse med *Strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis*. Denne rapporten består av to hoveddeler. Den første er beretning om oppfølging av oppdragsbrev og Strategiplan og i den andre delen legges det fram en oversikt over aktiviteter i alle fylker.

An-Magritt Hauge
Senterleder

Innhold

Innledning.....	5
Om NAFO	5
NAFOs faglige råd.....	5
Mandat	6
Tilsatte på NAFO.....	6
Samarbeid med andre sentra og miljøer	6
NAFOs arbeidsområder og arbeidsformer	7
Strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis!.....	7
Strategi for implementering og spredning av kompetanse.....	7
NAFO-hjulet.....	8
Fokusvirksomhetenes funksjon	8
Del 1: Rapportering om virksomheten knyttet til oppdragsbrevet og strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis! 2007-2009".....	8
Oppdragsbrevet	9
Bidra i implementeringen av nye læreplaner	9
Samarbeide med andre nasjonale sentre der det er tjenlig	10
Spre og formidle resultater fra forskning og utviklingsarbeid	10
Prioriteringer i forhold til oppdragsbrevet	10
Oppdragsbrevets punkt a: Gode modeller for opplæring.....	11
Oppdragsbrevets punkt b: Barnehageløftet.....	12
Oppdragsbrevets punkt c: Minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning	13
Oppdragsbrevets punkt d: Kartleggingsverktøy.....	14
Oppdragsbrevets punkt e: Kompetanseutvikling - PPT	14
Oppdragsbrevets punkt f: Nordisk samarbeid – kompetanseutvikling - lærere..	15
Oppdragsbrevets punkt g: Årlig nasjonal konferanse	15
Oppfølging av strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis".....	15
Tiltak 2: Språkløftet	16
Tiltak 3: Ambulerende pedagoger	16
Tiltak 4: Utvikling av modeller for opplæring av minoritetsspråklige barn/elever/deltakere.....	16
Tiltak 5: Systematisk utvikling av barnehagens og skolens læringsmiljø og verdigrunnlag.....	17
Tiltak 6: Kompetanseutvikling for ansatte i barnehagesektoren	17
Tiltak 7: Samarbeid med foreldre	18
Tiltak 8: Flere ressurser til skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever.....	19
Tiltak 9: Sette i gang forsøk med morsmål som andrespråk.....	19
Tiltak 10: Utarbeide og tilby etterutdanningstilbud i andrespråksdidaktikk for nivåbaserte læreplaner i grunnleggende norsk	19
Tiltak 11: Utarbeide veiledningsmaterieil for lærere som underviser i grunnleggende norsk.....	20
Tiltak 13: Kartlegging og utredning av elevens ferdigheter og behov	20
Tiltak 13a: Utvikling av PPTs kompetanse i flerkulturelle emner, 2006-2008	21
Tiltak 14: Leksehjelp og sommerskole i grunnopplæringen.....	21
Tiltak 16: Samarbeid med foreldre.....	22
Tiltak 19: Gjennomføring i videregående opplæring.....	22
Tiltak 20: Ungdom med svak grunnopplæring fra hjemlandet og kort botid i Norge.....	23

Tiltak 21: Rekruttere flere studenter med minoritetsbakgrunn til høyere utdanning generelt	23
Tiltak 22: Bachelorutdanning for tospråklige lærere	24
Tiltak 23: Fleksibel førskolelærerutdanning for personer med innvandrerbakgrunn.....	24
Tiltak 24: Rammepplaner og fagplaner for høyere utdanning.....	24
Tiltak 25: Etter-og videreutdanning for alle som arbeider med minoritetsspråklige	24
Tiltak 27: Oppfølging av ordningen med rett og plikt til opplæring i norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere	25
Tiltak 28: Fengselsundervisning	25
Tiltak 29: Utvikling av lærernes kompetanse	25
Tiltak 30: Familielæring	25
Tiltak 33: Nettbaserte tjenester.....	26
Tiltak 35: Bruk av litteratur og skolebiblioteket	26
Tiltak 36: Internasjonalt samarbeid.....	26
Tiltak 37: Årlige konferanser og seminarer i strategiplanens virketid.....	27
Strategiplanen: Språk åpner dører.....	27
Andre aktiviteter	27
DEL 2: Aktiviteter i henhold til NAFOs nasjonale implementeringsstrategi (de regionale nettverkene/hjulene)	28
Aktiviteter i forhold til de ulike nivåene i utdanningssystemet.....	28
Nasjonale samlinger på ulike nivåer.....	29
Høgskoler og universiteter.....	29
Voksenopplæring.....	29
Videregående opplæring	29
Grunnskolen	29
Barnehagen.....	29
Aktiviteter i de ulike geografiske områdene.....	30
AUST-AGDER.....	30
BUSKERUD	31
FINNMARK.....	34
HEDMARK	37
HORDALAND	38
MØRE OG ROMSDAL	39
NORDLAND	41
NORD-TRØNDELAG	42
OPPLAND	43
OSLO OG AKERSHUS	44
ROGALAND	56
SOGN OG FJORDANE	59
SØR-TRØNDELAG	60
TELEMARK.....	62
TROMS	63
VEST-AGDER	64
VESTFOLD	67
ØSTFOLD	69

Innledning

Om NAFO

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring ble etablert 1. januar 2004 som en videreføring av SEFS – Senter for kompetanseutvikling i den flerkulturelle skolen - opprettet av departementet i 2000, og med bakgrunn i daværende regjerings strategiplan *"Likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009"*. Den sittende regjering reviderte strategiplanen i 2007: *"Likeverdig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2007-2009"*

Senteret er plassert ved Høgskolen i Oslo, senterleder er An-Magritt Hauge. I faglige spørsmål forholder senteret seg til Utdanningsdirektoratet, som følger opp virksomheten og godkjenner årsplaner, budsjett og økonomi. I administrative spørsmål forholder senteret seg til Høgskolen i Oslo som fastsetter den interne organiseringen innenfor rammene gitt av Utdanningsdirektoratet.

NAFOs faglige råd

Det er oppnevnt et faglig råd bestående av ressurspersoner som representerer de sentrale leddene i forvaltningen og brukerne på ulike nivåer i utdanningssystemet. Leder av rådet er rektor ved senterets vertsinstitusjon, Høgskolen i Oslo. Rådet har to møter i året og skal fungere som drøftingspartner for NAFO i saker som er viktige for senterets arbeid. Dette kan være saker av strategisk, faglig eller organisatorisk karakter. Rådet oppnevnes av Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Utdanningsdirektoratet og senteret.

Medlemmer i det faglige rådet er:

Leder:

Rektor Sissel Østberg, Høgskolen i Oslo

Medlemmer:

Fagsjef Helga Arnesen,	VOX
Etatsleder Bente Aronsen,	Ski kommune
Professor Thor Ola Engen,	Høgskolen i Hedmark.
Leder Rita Kumar,	Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter.
Nestleder Mari Linløkken,	Antirasistisk senter
Nestleder Lino E. Lubiana,	FUG
Prosjektleder Gro Svolsbru,	Høgskolen i Vestfold/Larvik kommune
Professor Kari Tenfjord,	Universitetet i Bergen
Høgskolelektor Mette Tollefsrud,	Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Oslo
Utdanningsdirektør	Fylkesmannen i Oslo
Bjørg Ølstad,	og Akershus
Rådgiver Jørn Øversveen,	Hedmark fylkeskommune
Høgskolelektor Ferruh Özalp,	Avdeling for lærerutdanning. Høgskolen i Oslo

NAFOs faglige kontakt i Utdanningsdirektoratet, Merete Bækkevold, deltar som observatør/gjest med talerett. Mostafa Pourbayat, Utdanningsdirektoratet, deltar som observatør ved Bækkevolds forfall.

Mandat

Senteret skal være et nasjonalt kompetansesenter for implementering av det flerkulturelle perspektivet i opplæring og utdanning (barnehage, grunnskole, videregående opplæring, voksenopplæring og høyere utdanning). Senteret skal styrke kompetansen i opplæring av minoritetsspråklige barn, elever/deltakere og studenter på alle nivåer og bidra til å utvikle inkluderende flerkulturelle læringsfellesskap. Senteret skal ha et helhetlig livsløpsperspektiv i sitt arbeid og skal bidra til at kompetanseutviklingstiltak fra barnehage til høyere utdanning sees i sammenheng.

Senteret skal medvirke til å gjennomføre strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis!* og har et hovedansvar for enkelte av tiltakene i strategien.

Gjennom samarbeid med høyskoler og universiteter skal senteret bidra til etterutdanning og veiledning av administrativt tilsatte på lokalt og regionalt nivå, samt barnehager, skoler og voksenopplæringsinstitusjoner/-sentra og nettverksbygging mellom disse.

Senterets målgrupper er eiere av skoler/voksenopplæringssentra og barnehager, skole- og barnehageledere og lærere, samt fagpersoner på høyskoler og universiteter.

Aktuelle samarbeidspartnere er høyskoler og universiteter, Utdanningsdirektoratet, VOX, kompetanseenheter i fylker og kommuner, fylkesmennene, FUG, UDI, KIM og aktuelle innvandrersorganisasjoner.

Vedlegg 1: NAFOs mandat

Tilsatte på NAFO

Senteret hadde 16 ansatte i 2007. Grunnbemanningen er 6 rådgivere, de andre er engasjementstillinger med ulik stillingsstørrelse. Disse er knyttet til prosjekter for oppfølging av Strategiplanen: Likeverdig Opplæring praksis. En rådgiver gikk ut i permisjon 1.11.07 og fra samme dato ble en ny tilsatt.

Vedlegg 2: Oversikt over tilsatte med ansvarsområder, prosjekter og stillingsstørrelse.

Samarbeid med andre sentra og miljøer

NAFO samarbeider med fagmiljøer som arbeider med flerkulturelle spørsmål fra ulike perspektiver.

NAFO leder et nasjonalt koordineringsutvalg for *Familielæring* i Norge.

Samarbeidspartnere er Utdanningsdirektoratet, FUG (Foreldreutvalget for grunnskole), Vox og Imdi. Utvalget initierer og samordner tiltak innenfor dette pedagogiske området. For eksempel planlegges en konferanse om temaet i mars 2008.

NAFO har inngått samarbeid med *Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen* om gjennomføring av tiltak 2.1.1 i Strategiplanen: Språk åpner dører.

NAFO inngår i et regelmessig nordisk samarbeid med UC2 Videncenter for tosprogethed og interkulturalitet i Center for Videreuddannelse (København) og Nationellt Centrum för sfi (svensk for innvandrere)(Stockholm). Hensikten med

samarbeidet er bla. å drøfte muligheter for å arrangere felles kompetanseutviklingstiltak i Norden.

NAFO samarbeider med stiftelsen Mangfold i arbeidslivet (MiA) blant annet forbindelse med utprøving av Mangfoldsspeilet (tiltak 5 i Strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis).

NAFO samarbeider med Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen blant annet i forbindelse med arrangering av konferanse i forbindelse med *Mangfoldsåret*. NAFO sitter i følgende utvalg på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet:

Faggruppe for multifunksjonelle læremidler

Rådgivende utvalg for læremidler

fire faggrupper for utvikling av læremidler for minoritetsspråklige (barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring). NAFO er leder i gruppen for barnehage

en rådgivende gruppe for læremidler i store minoritetsspråk som fremmedspråk

NAFOs arbeidsområder og arbeidsformer

Strategiplanen Likeverdig opplæring i praksis!

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet og andre instanser bidrar NAFO til oppfølging av denne planen, og vi deltok også aktivt i arbeidet med å revidere planen. Mange av tiltakene i planen tar NAFO opp på hjulmøtene, og innsatsen kan således få regional forankring, samtidig med at de koordineres sentralt.

Prosjekter i forhold til de ulike tiltakene i Strategiplanen er en egen del av denne rapporten.

Strategi for implementering og spredning av kompetanse

Innsatsen i forhold til spredning av kompetanse og nettverksbygging rettes primært inn mot de strategiske leddene i forvaltningen, i opplæringsvirksomheter og ved høyskoler og universiteter. Praksisfeltet innlemmes ved at NAFO arbeider direkte i forhold til opplæringsvirksomheter utpekt av fylkesmannen i hvert fylke.

Virksomhetene får et spesielt fokus – de blir fokusvirksomheter. Det finnes fokusvirksomheter innen barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring i alle fylker, disse enhetene samarbeider i regionale nettverk, NAFO-hjulet – hvor også høyskolen/universitetet i regionen inviteres til å delta.

(Vedlegg 3 er oversikt over fokusvirksomhetene)

Det er fylkesmannens utdanningsavdeling som har ansvar for å arrangere møter i nettverket (hjulmøter). I tillegg arrangerer NAFO nasjonale samlinger for fokusvirksomhetene innen hvert nivå minst en gang i året – samlinger som dels dreier seg om erfaringsutveksling og informasjon, dels om etterutdanning.

NAFO-hjulet

Målsettingen er at i hvert område skal de fire leddene i hjulet gjennomføre kompetanseutvikling innenfor det flerkulturelle feltet. NAFO-hjulet er et regionalt nettverk der partene møtes, inspirerer hverandre og der det er geografisk mulig, samarbeider om kompetanseutviklingsarbeidet.

Fokusvirksomhetenes funksjon

Med erfaring fra strategien ser vi at det å involvere praksisfeltet gjennom fokusvirksomheter, bidrar til å gjøre planleggingsarbeidet, ikke minst på hjulmøtene, mer konkret. Det har gjort det lettere å identifisere tiltak som sikrer utvikling og praksisnærhet. Behovene for kompetanseutvikling disse virksomhetene opplever, kombinert med sentrale føringer for slik aktivitet (for eksempel Kunnskapsløftet og Strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis), blir drøftet, og NAFO i samarbeid med høgskolen/universitetet kan sette inn konkrete og målrettede tiltak. Kompetanseutviklingen starter på denne måten i miljøer som føler behovene daglig, og arbeidet bygger på lokalt utviklingsarbeid. Den regionale høgskolen/universitetet kan få konkrete etterutdanningsoppdrag som fagpersoner der gjennomfører, eventuelt i samarbeid med NAFO. Høgskolen/universitetet kan også trekke fokusvirksomhetene inn i aktiviteter som etterutdanning, praksisarenaer for studenter, FOU-arbeid og som samarbeidspartnere i arbeidet med å implementere det flerkulturelle perspektivet i egen virksomhet.

På fokusvirksomhetene foregår utprøving av ulike modeller for opplæringen, både internt ved enkeltskoler og -barnehager og i forhold til prosjekter på tvers av nivåer. Det foregår mye utviklingsarbeid, og vi henviser til eksempelsamlingen på Skolenettet for dokumentasjon av disse.

På de årlige nasjonale konferansene som NAFO arrangerer på oppdrag av Utdanningsdirektoratet, sørger vi for at slike utviklingsprosjekter i virksomhetene gjøres tilgjengelig for andre gjennom erfaringsutveksling. I 2007 var den årlige konferansen lagt til Høgskolen i Sør-Trøndelag. I samarbeid med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og høgskolen ble denne konferansen arrangert 30.05-31.05 2007.

Del 1: Rapportering om virksomheten knyttet til oppdragsbrevet og strategiplanen ”Likeverdig opplæring i praksis! 2007-2009”

NAFO forholdt seg til to ulike styringsdokumenter og en internt utarbeidet implementeringsstrategi (beskrevet over). Disse er:

1. Oppdragsbrev januar 2007 fra Utdanningsdirektoratet.
2. Strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis (KD).
3. NAFOs strategi for implementering av det flerkulturelle perspektivet i opplæringsinstitusjoner på alle nivåer (NAFOs strategidokument-regionale nettverk/hjulmøte).

Oppdragsbrevet

I hht. til oppdragsbrevet fra Utdanningsdirektoratet var oppfølging av Læreplanverket for Kunnskapsløftet og *Strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringen 2005-2008*. høyt prioritert. De overordnede føringene for alle de nasjonale sentrene var å:

- bidra i implementeringen av nye læreplaner
- ha ansvar for å avdekke kompetansebehov regionalt og lokalt
- ha særlig ansvar for at tilbud innen kompetanseheving blir praksisnære
- samarbeide med skoleeiere, og holde skoleledelse og fylkesmannen orientert om tilbud innen kompetanseheving
- ivareta koordinatorfunksjonen i aktuelle nettverk for kompetanseutvikling jf eget brev og samarbeide med UH-sektoren om videre- og etterutdanningsstilbud
- bidra til at grunnutdanningen av lærere og førskolelærere blir styrket
- samarbeide med andre nasjonale sentre der det er tjenlig
- spre og formidle resultater fra forskning og utviklingsarbeid
- spre kunnskap om gode opplæringsmodeller
- bistå direktoratet med å utarbeide status-/situasjonsrapporter når departementet ber om slike

I årsrapporten inngår aktivitet i forhold til disse punktene under etterutdanning, veiledning, nettverksbygging og dokumentasjon, virksomhet som gjennomføres i henhold til vår implementeringsstrategi i alle fylker (se del 2 i rapporten). I tillegg til den rapporteringen som er i del 2 av rapporten, ønsker vi å nevne spesielt oppfølging av to punkter i den generelle delen av oppdragsbrevet.

Bidra i implementeringen av nye læreplaner

NAFO har bidratt til utformingen av de nye læreplanene for språklige minoriteter. Senteret har også, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, ferdigstilt kartleggingsverktøy til læreplanen i grunnleggende norsk

(http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/Kartleggingsprover/UDIR_Kartleggingmateriell_bm_301007.pdf) og utarbeidet veiledning for arbeidet

med læreplan og kartleggingsmateriell

(<http://www.udir.no/upload/Brosjyrer/veileder.pdf>). På oppdrag

fra Utdanningsdirektoratet har også senteret utarbeidet etterutdanningsopplegg som høyskoler og universiteter kan benytte i sitt etterutdanningsarbeid (se implementeringsstrategi

(<http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/Brosjyrer/infoark.pdf>)

Høsten 2007 har NAFO gjennomført etterutdanningsopplegget for nøkkelpersoner på alle fokusvirksomheter på grunnskolenivå og for de innenfor videregående opplæring som benytter planen i grunnleggende norsk. Fokusvirksomheter innenfor voksenopplæringen som tilbyr grunnskoleopplæring har også deltatt på et eget etterutdanningsopplegg arrangert av NAFO. Disse nøkkelpersonene skal fungere som veiledere for andre skoler i sine fylker, slik de er forpliktet til i samarbeidet med NAFO.

Det er også arrangert samling for høyskoler og universiteter sammen med representanter for Utdanningsavdelingene hos fylkesmennene. Intensjonen med denne samlingen var å presentere etterutdanningsopplegget (læreplanen,

kartleggingsmateriell og veiledning) og å bidra til å få i gang planlegging av etterutdanning i alle fylker.

Samarbeide med andre nasjonale sentre der det er tjenlig

NAFO har inngått samarbeid med *Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen* om gjennomføring av tiltak 2.1.1 i Strategiplanen: Språk åpner dører. En forsker fra hvert av sentrene har 50% stilling for sammen å foreta en kartlegging av elevenes valg av fremmedspråk på ungdomstrinnet. Prosjektet ble igangsatt 1.10.07.

Spre og formidle resultater fra forskning og utviklingsarbeid

Med utgangspunkt i rapporten: "Skolegang i Pakistan. Barn med innvandrerbakgrunn som går på skole i foreldrenes opprinnelsesland" (Høgskolen i Oslo, Avdeling for Lærerutdanning 2006) utarbeidet NAFO i 2007, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, elektronisk veiledningsmateriell til foreldre, lærere, rådgivere og ledere i skole og barnehage. Veiledningen "Minoritetsspråklige barn og unge på skole i foreldrenes opprinnelsesland" er lagt ut som pdf på Utdanningsdirektoratets nettside:

http://udir.no/upload/Brosjyrer/veileder_foreldrenes_opprinnelsesland/Veileder_Minoritetsspraklige_pa_utenlandsopphold.pdf Veiledningen er på norsk, engelsk, urdu, tyrkisk og somali

Prioriteringer i forhold til oppdragsbrevet

Senteret skal:

- a. lede arbeidet med, og dokumentere, utvikling av gode modeller for opplæring i flerkulturelle grupper, særskilt språkopplæring i barnehagen, grunnopplæringen (også forsøk med morsmål som andrespråk), leksehjelp og sommerskole, familielæring, opplæringsprogram på tvers av nivå, modeller for samarbeid med bibliotekene og for samarbeid mellom skole og hjem(sammen med FUG). Prosjekter for 16-20-årige minoritetsspråklige med mangelfull skolebakgrunn skal ha et spesielt fokus.
- b. gjennomføre en spesiell satsing i forhold til Barnehageløftet (og Språkløftet) i form av ulike kompetanseutviklingstiltak og prosjekter. Dette skal skje i samarbeid med fylkesmennene, barnehageeiere og høgskoler/universiteter.
- c. bistå i arbeidet med å inkludere minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning.
- d. utvikle verktøy for å kartlegge elevers skolebakgrunn, vurdere av lese- og skriveutviklingen hos språklige minoritetselever, og for å identifisere og arbeide med elever med spesialpedagogiske behov.
- e. bidra til kompetanseutvikling gjennom prosjekter i PPT på ulike nivåer.
- f. samarbeide med de nordiske landene om å tilby kompetanseutviklingsprogram for lærere.
- g. planlegge og gjennomføre nasjonal konferanse knyttet til strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis!" i samarbeid med nettverkene og delta i gjennomføringen av regionale konferanser

Mange av oppdragene her er knyttet sammen med tiltak NAFO er knyttet til gjennom strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis! 2007-2009". For alle tiltakene som omtales nedenfor, er det i tillegg utarbeidet egne, mer omfattende rapporter.

Oppdragsbrevets punkt a: Gode modeller for opplæring

Senteret skal lede arbeidet med, og dokumentere, utvikling av gode modeller for opplæring i flerkulturelle grupper, særskilt språkopplæring i barnehagen, grunnopplæringen (også forsøk med morsmål som andrespråk), leksehjelp og sommerskole, familielæring, opplæringsprogram på tvers av nivå, modeller for samarbeid med bibliotekene og for samarbeid mellom skole og hjem(sammen med FUG). Prosjekter for 16-20-årige minoritetsspråklige med mangelfull skolebakgrunn skal ha et spesielt fokus.

NAFO setter denne delen av oppdraget som en del av vårt arbeid i forhold til tiltakene 4, 9 og 20 i strategiplanen.

Strategiplanens tiltak 4: "Utvikling av modeller for opplæring av minoritetsspråklige barn/elever/deltakere".

I alt var det i 2007 i gang 21 prosjekter med tre hovedområder under dette tiltaket: Familielæring (7 prosjekter), språkopplæring i barnehagen og skolen (8 prosjekter) og Fokus på overganger mellom nivåer og samarbeid mellom forvaltningsnivåer (6 prosjekter)".

I hovedområdet Familielæring deltar:

Bydelene Grünerløkka og Sagene i Oslo: "Bedre skolestart for barn og familier",

Os skole, Halden: "Språkstimulering i mor/barn-gruppe"

Tysvær opplæringsssenter, Tysvær: "Familien som kvalifiseringsarena"

Sentrum barne- og ungdomsskole og Verdensmesteren skole, Larvik:

"Tospråklig matematikk og leksehjelp".

Norskskolen i Larvik: "Mine muligheter med flere kulturer".

Sagelva voksenopplæringsssenter, Skedsmo "Flyktningekvinner i samfunnet"

Skedsmo, bibliotek, Melby skole og Sagelva voksenopplæringsssenter: "Del 1 bok på flere språk", som er avsluttet i 2007.

I hovedområdet Språkopplæring i barnehage og skole deltar:

Fjell skole, Drammen: "Tospråklig lese-skriveopplæring og norsk som andrespråk i fagene"

Tøyen skole, Tøyen korttidsbarnehage og Deichmanske bibliotek, Gamle Oslo filial, Oslo: "Språkopplæring i barnehage og skole på ulike nivåer."

Gautesete skole, Stavanger, to prosjekter: "Språkopplæring: Trekantsamarbeid om leseopplæring" og "Språkopplæring: Trekantsamarbeid og ordbank".

Sentrum barne- og ungdomsskole og Verdensmesteren skole, Larvik:

"Tospråklig matematikk og leksehjelp".

Ila skole, Trondheim; "Mottaksgrupper som modell for den første norskopplæringen".

Åsheim ungdomsskole, Trondheim: "Språkopplæring i ungdomsskolen sett i sammenheng med tospråklig fagopplæring".

Kristiansand voksenopplæringsssenter: "Basen – utvikling av gode opplæringstiltak for voksne minoritetsspråklige med psykososiale problemer".

Ålesund voksenopplæringsssenter: "Kompetanseheving av lærere som arbeider med opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne med psykososiale problemer".

I hovedområdet Fokus på overganger mellom nivåer og samarbeid mellom forvaltningsnivåer deltar:

Vevelstad skole og Vevelstadåsen barnehage, Ski: "Lesevenner"

Åsen skole og Solheim og Løkenåsen barnehager, Lørenskog: "Lesevenner".

Årstad videregående skole og Rosetårnet barnehage, Bergen: "Rollemodeller for barn".

Tysvær opplæringscenter: "Utarbeiding og utprøving av modeller for yrkeskvalifisering av voksne".

Åsheim ungdomsskole, Trondheim : "Språkopplæring i ungdomsskolen sett i sammenheng med tospråklig fagopplæring".

Fredrikstad internasjonale skole og Østfold fylkeskommune: "Utdanning! Utdanning! Utdanning!"

Strategiplanens tiltak 9: "Sette i gang forsøk med morsmål som andrespråk"

Tiltaket gjennomføres ved fire grunnskoler i Trondheim kommune: Ila skole, Kattem skole, Saupstad skole og Åsheim ungdomsskole.

I 2007 er prosjektet kommet godt i gang på de fire involverte skolene, og prosessen med å finne frem til en plan som kunne være utgangspunkt for forsøket er avsluttet. Læreplanen i finsk som andrespråk er valgt som et utgangspunkt. Det er også avklart hvilke språk som skal prøves ut: Russisk, farsi, serbisk/bosnisk/kroatisk og vietnamesisk.

Strategiplanens tiltak 20: "Ungdom med svak grunnopplæring fra hjemlandet og kort botid i Norge"

I 2007 ble det arbeidet med to hovedområder i dette tiltaket: Verktøy for kartlegging av ferdigheter og Utvikling av ulike modeller for opplæring for målgruppa. Det er videregående skoler i Oslo, Rogaland, Hordaland og Møre og Romsdal som deltar i arbeidet innenfor begge disse hovedområdene:

Holtet, Sofienberg og Sogn videregående skoler i Oslo, som slutførte sitt arbeid i 2007

Sola videregående skole i samarbeid med Johannes Læringscenter, Stavanger kommune, i Rogaland

Årstad videregående skole i samarbeid med Nygård skole, Bergen kommune i Hordaland

Fræna videregående skole i Møre og Romsdal.

Oppdragsbrevets punkt b: Barnehageløftet

Senteret skal gjennomføre en spesiell satsing i forhold til Barnehageløftet (og Språkløftet) i form av ulike kompetanseutviklingstiltak og prosjekter. Dette skal skje i samarbeid med fylkesmennene, barnehageeiere og høgskoler/universiteter.

NAFO arbeidet i i 2007 i forhold til dette punktet i oppdragsbrevet med bidrag til gjennomføring av strategiplanens tiltak 2 "Språkløftet. Oppfølging av barn på grunnlag av språkkartlegging på helsestasjonen" gjennom et omfattende arbeid i forhold til tiltak 6 "Kompetanseutvikling for ansatte i barnehagesektoren".

NAFO gjennomførte i 2007 kompetanseutvikling for i overkant av 750 barnehageansatte i 142 ulike barnehager innenfor 15 fylker: Akershus, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og

Fjordane, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Innenfor disse fylkene er det i løpet av 2007 igangsatt nettverk for framtidig kompetanseheving og samarbeid.

I tillegg har medarbeidere i NAFO i 2007 bidratt med etterutdanning i NAFOs 34 fokusbarnehager og for oppdragsgivere, som ikke er delaktige i gjennomføring av tiltak 2 og 6. Temaer innenfor etterutdanningen har i 2007 vært: Arbeid med språkstimulering, barnehagen som språklæringsmiljø, og kartlegging av språk.

Oppdragsbrevets punkt c: Minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning

Senteret skal bistå i arbeidet med å inkludere minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning.

Dette punktet sees i sammenheng med strategiplanens tiltak 21 "Rekruttere flere studenter med minoritetsbakgrunn til høyere utdanning generelt", 24 "Rammeplaner og fagplaner for høyere utdanning" og 25 "Etter- og videreutdanningstilbud for å øke kompetansen i flerkulturelt arbeid"

NAFO har utarbeidet en intern handlingsplan for arbeid i forhold til høgskoler og universiteter. Handlingsplanen innebærer å ta initiativ til møter med ledelsen ved høgskoler og universiteter for å drøfte oppfølging av minoritetsspråklige studenter, ulike etterutdanningstiltak og andre tiltak i forhold til dette nivået.

I 2007 har NAFO utgitt 4 elektroniske utgaver av nettbladet MaiA (Mangfold i Akademia) som ved årets utgang hadde 400 abonnenter. Nettbladet formidler blant annet erfaringer med rekrutteringsarbeid i minoritetsmiljøer, forskningsresultater, rapporter om utenlandske utdanningsinstitusjoners arbeid med mangfold.

<http://www.hio.no/prosjekter/maia>

I forbindelse med Kunnskapsdepartementets seminar i april for representanter fra innvandrersorganisasjoner med flere, om rekruttering av minoritetsstudenter til lærerutdanning, bidro NAFO i planleggingen og med innlegg.

I juni deltok og rapporterte en NAFO-medarbeider fra konferanse om underrepresenterte grupper i høyere utdanning, arrangert av European Access Network, Galway.

I august bidro NAFO med foredrag på Politihøgskolens personalseminar om et flerkulturelt studiemiljø.

I desember gjennomførte NAFO en nasjonal samling for høgskoler og universiteter om etterutdanningstilbud om læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter, kartleggingsverktøy og veiledning.

I løpet av året bidro en av NAFOs medarbeidere med innspill til Stjernø-utvalgets utredning NOU 2008:3, kapittel 18: Etniske minoriteters deltakelse i høyere utdanning.

I løpet av 2007 har NAFO deltatt i et samarbeid med Høgskolen i Vestfold, Utdanningsdirektoratet, VOX, FUG, KS og skoleeiere om videreutdanningsstudiet i Familielæring (30 studiepoeng), som skal tilbys ved Høgskolen i Vestfold fra januar 2008.

I 2007 har NAFO i tillegg til å organisere og lede etterutdanningsprogrammet for barnehageansatte, nevnt under punkt b), gjennomført etterutdanningsoppdrag etter behov og kapasitet. Denne virksomheten har hatt et relativt stort omfang i 2007 – med 134 kurs for lærere og ledere innen barnehage (35 kurs), grunnskole (69 kurs), videregående skole (16 kurs), voksenopplæring (8 kurs) og høgskole/universitet (6 kurs)

Oppdragsbrevets punkt d: Kartleggingsverktøy

Senteret skal utvikle verktøy for å kartlegge elevens skolebakgrunn, for å vurdere lese- og skriveutviklingen hos språklige minoritets elever og for å identifisere og arbeide med elever med spesialpedagogiske behov.

Denne delen av oppdraget er satt i sammenheng med strategiplanens tiltak 13 "Kartlegging og utredning av elevens ferdigheter og behov".

NAFOs arbeid med tiltak 13 er delt i tre hovedområder, hvorav det ene inngår som en del av tiltak 20 (Se beskrivelse under punkt a).

Det andre hovedområdet består i å utarbeide og prøve ut metoder for observasjons- og kartleggingsmateriell i forbindelse med utredning av elever med behov for spesialpedagogisk hjelp. NAFO og Bredtvet kompetansesenter samarbeidet i 2007 om å utarbeide et felles prøvebatteri, som består av ordminneprøver, prøver for automatisert benevnning, ordforråd og grammatiske språkferdigheter. Prøvene, utarbeidet av NAFO, ble i løpet av 2007 prøvd ut i samarbeid med ulike PPT-kontor på grunnskolens 1.2.3.5. og 7.trinn og på vg2 i videregående skole. Til prøvebatteriet er det framstilt CD-rom på thai, tyrkisk, vietnamesisk, polsk, albansk, somali og persisk.

Det tredje hovedområdet utgjøres av NAFOs arbeid med kartlegging av leseferdigheter på flere språk med veiledninger. I 2007 ferdigstilte NAFO leseprøver for grunnskolens 2. og 3. trinn på kurdisk sorani, persisk og tamil. I tillegg ble det ferdigstilt prøver for grunnskolens 4. og 5. trinn på albansk og somali. I løpet av året ble det prøvd ut leseprøver på thai og kurmanci: Lærerveiledningen til thai er oversatt i høsthalvåret.

Oppdragsbrevets punkt e: Kompetanseutvikling - PPT

Senteret skal bidra til kompetanseutvikling gjennom prosjekter i PPT på ulike nivåer

Denne delen av oppdraget omfatter NAFOs bidrag til kompetanseutviklingsdelen i strategiplanens tiltak 13 "Kartlegging og utredning av elevenes ferdigheter og behov"-tiltak 13a): "Utvikling av PPTs kompetanse i flerkulturelle emner, 2006-2008"

I forhold til PPT har NAFO i samarbeid med fylkesmennene etablert interkommunale nettverk for ledere og medarbeidere i PPT samt ledere og lærere i barnehager og skoler i Hedmark, Vest-Agder og Finnmark. Prosjektdeltakerne representerer seks kommunale PPT med deres nedslagsfelt i Hedmark, fire kommunale og det

fylkeskommunale PPT med deres nedlagsfelt i Vest-Agder og fire kommunale og det fylkeskommunale PPT med deres nedlagsfelt i Finnmark.

I 2007 er det gjennomført to nettverkssamlinger med forelesninger fra NAFO i alle tre fylkene, og medarbeider fra NAFO har gitt individuell veiledning til alle de lokale prosjektkoordinatorene.

Oppdragsbrevets punkt f: Nordisk samarbeid – kompetanseutvikling - lærere

Senteret skal samarbeide med de nordiske landene om å tilby kompetanseutviklingsprogram for lærere

Denne delen av oppdraget faller sammen med deler av NAFOs bidrag til gjennomføring av strategiplanens tiltak 36 "Internasjonalt samarbeid"

NAFO har etablert fast samarbeidsrutine med en svensk og en dansk institusjon: Danmark: UC2 ved CVU i København og Nordsjælland (UC2 ved CVU = Videncenter for tosprogethet og interkulturalitet, knyttet til Center for Videregående Uddannelser i København og Nordsjælland))

Sverige: Natonellt Centrum för svenska som andraspråk och sfi ved Stockholms universitet (sfi= svenskundervisning för invandrare)

I mai 2007 deltok NAFO i møte i denne samarbeidsgruppen om utvikling av læreplaner i andrespråk, materiell for kartlegging av språklige ferdigheter og språkopplæring for voksne innvandrere med særskilte behov.

Oppdragsbrevets punkt g: Årlig nasjonal konferanse

Senteret skal planlegge og gjennomføre nasjonal konferanse knyttet til strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis!" i samarbeid med nettverkene og delta i gjennomføringen av regionale konferanser

Dette oppdraget er knyttet til NAFOs arbeid i forhold til strategiplanens 37 "Årlige konferanser og seminarer i strategiplanens virketid."

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet, VOX, fylkesmannen i Sør-Trøndelag, høyskolen i Trondheim og fokusvirksomheter ble strategiplankonferansen: Likeverdig opplæring i praksis – myndiggjøring og mestring, arrangert 30.og 31.mai i Trondheim. Konferansen hadde 230 deltakere fra alle nivåer i utdanningssystemet og fra alle fylker.

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet er Vest-Agder valgt som plassering av nasjonal strategiplankonferanse i 2008. Planleggingsarbeidet tok til høsten 2007 NAFO samarbeider her med fylkesmannen i Vest-Agder og Universitetet i Agder.

Våren 2007 bisto NAFO arrangørene i avslutningskonferanser for prosjekt: Satsing mot frafall i Østlandssamarbeidet (8 fylker), Sør-Vest (5 fylker) og Nord (3 fylker).

Oppfølging av strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis"

Av strategiplanens 38 tiltak har NAFO i 2007 vært delaktig i 29. Nedenfor rapporteres det fra arbeid i 2007 med tiltakene som det ikke er rapportert om i tilknytning til oppfølging av NAFOs oppdragsbrev. For samtlige tiltak er det tidligere oversendt separate rapporter til Utdanningsdirektoratet.

Tiltak 2: Språkløftet

Se over, pkt. b

Tiltak 3: Ambulerende pedagoger

Utdanningsdirektoratet har ikke involvert NAFO i forhold til dette tiltaket.

Tiltak 4: Utvikling av modeller for opplæring av minoritetsspråklige barn/elever/deltakere

Se over, pkt. a

I tillegg er det gjort følgende:

NAFO har holdt kontakt med deltakerne i modellutprøvingen. Virksomhetene leverte prosjektbeskrivelser for sine prosjekter samt rapporterte om aktivitet i mai og desember 2007.

NAFO-rådgivere har hatt veiledningssamtaler med alle virksomheter hver for seg, samt gjennomført to nettverksmøter (vår og høst) innenfor de tre hovedområdene hvert år.

I mars gjennomførte NAFO en fellessamling for alle prosjektene på Høgskolen i Oslo. I november ble det arrangert en todagerssamling i Larvik, der prosjektarbeid, framdrift og etablering av ny praksis var temaer.

Arbeidet høsten 2007 har i det hovedsaklige foregått på virksomhetsnivå, der NAFO-medarbeiderne har deltatt i planlegging og forankring av praksis med den enkelte virksomhet. Arbeidet har hatt følgende fokus:

- Forankring i virksomheten - fra prosjekt til praksis
- Spredning i personalet til andre virksomheter på landsplan
- Refleksjon over måloppnåelse og beskrivelse av modellene slik at disse kan legges ut som eksempler (dersom prosjektene er vellykkede).

Det er utarbeidet en detaljert mal til beskrivelse som er gjort kjent for alle prosjektvirksomhetene, slik at det allerede nå reflekteres og skrives rundt den etablerte praksisen.

MØTEKALENDER:

Modeller for familielæring (jfr. tiltak 30).

08.02. Møte med Larvik læringscenter om innholdet i prosjektet under tiltak 4.

19.10. Møte med Norskskolen i Larvik om framdrift og rapportering på prosjektet Flexid – ungdomskurs.

8.11: møte med Tysvær opplæringscenter om framdrift og rapportering på prosjektet Familien som kvalifiseringsarena.

06.02: Veiledning til prosjektmedarbeidere i prosjektet: "Barns fortellinger".

15.02.: Møte med ledelse og lærere ved Kristiansand vokseopplæringscenter. Tema: Videre utvikling av tilrettelagte opplæringstilbud for voksne minoritetsspråklige med psykososiale problemer.

02.03.: Møte med ledelse og lærere ved Ålesund voksenopplæringscenter som bidrar med videre utforming av kompetanseheving av lærere som arbeider med voksne minoritetsspråklige med psykososiale problemer.

12.03 og 13.03: Nettverksamling i Oslo og Drammen for alle deltakere i tiltak 4, område 2.

13.03: Veiledning til prosjektmedarbeiderne i prosjektet: "Barns fortellinger".

23.03.: Nettverkssamling tiltak 4.
07.04.: Møte med prosjektmedarbeiderne i prosjektet: "Barns fortellinger" og Hageløkka skole, Asker.
20.04.: Møte med Larvik læringscenter om prosjektet "Tospråklig matematikk".
22.05.: Veiledning til prosjektmedarbeiderne i prosjektet: "Barns fortellinger".
20.08.: Møte med Margareth Sandvik om utprøving av boka "Valpen og jeg" på skoler innenfor tiltak 4.
26.09.: Presenterte tiltak 4 i Utdanningsdirektoratet.
30.10.: Møte med Kristiansand voksenopplæringscenter om framdrift og rapportering på prosjektet Basen.
05.11 og 06.11: Nettverksamling i Larvik for alle deltakere i tiltak 4, område 2.
12.11. Møte med Løkenåsen og Solheim barnehager og Løkenåsen skole om framdrift og rapportering på prosjektet "Lesevenner".
Modeller for god praksis i skole og barnehage
29.11. Møte med Ålesund voksenopplæringscenter om framdrift og rapportering på prosjektet kompetanseheving for bedre tilpasset opplæring av voksne med psykososiale problemer.
Modeller for samarbeid mellom nivåer
12.10 Møte med FRIS (Fredrikstad internasjonale skole) om framdrift og rapportering på prosjektet Utdanning, utdanning, utdanning.
08.11: Møte med Tysvær opplæringscenter om framdrift og rapportering på prosjektet Yrkeskvalifisering.
15.11. Møte med Åsheim skole og Tiller videregående skole om framdrift og rapportering på prosjektet Tospråklig opplæring i grunnskole og videregående skole, samarbeid på tvers av skoleslag i en begynnerfase – sammen mot frafall.
22.11: Møte med Sagelva voksenopplæring og Strømmen videregående skole om framdrift og rapportering på prosjektet Rett førstevalg.

Tiltak 5: Systematisk utvikling av barnehagens og skolens læringsmiljø og verdigrunnlag

NAFO samarbeidet i 2007 med den private stiftelsen MiA (Mangfold i arbeidslivet) om utvikling av prosessverktøyet Mangfoldsspeilet for kartlegging av virksomheters evne til å ivareta mangfold. Samarbeidet er ikke avsluttet

MØTEKALENDER

17.10 og 25.10: Planleggingsmøte med MIA ang mangfoldsspeilet i barnehage.
26.10: Utprøving av Mangfoldsspeilet for barnehager og SFO i bydel Søndre Nordstrand/Oslo, innlegg om mangfold i barnehagen.
12.11: Utprøving av Mangfoldsspeilet for barnehager i bydel Stovner/Oslo, innlegg om mangfold i barnehagen.
14.11: Utprøving av Mangfoldsspeilet for barnehager i bydel Stovner/Oslo, innlegg om mangfold i barnehagen.
14.12: Møte med MiA om utprøving av Mangfoldsspeilet i barnehage og skole

Tiltak 6: Kompetanseutvikling for ansatte i barnehagesektoren

(Se over, pkt. b)

MØTEKALENDER

- 12.01: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Akershus.
- 16.01: Nettverkssamling/referansegruppemøte i Rogaland.
- 05.02: Møte med KD, barnehageseksjonen i forbindelse med forlengelse av nasjonalt kompetanseutviklingsprosjekt i barnehagene.
- 07.02: Styringsgruppe for prosjektbarnehagene i Vestfold.
- 05.03: Samling for høgskole- og universitetsrepresentanter og fylkesmannsrepr. i barnehageprosjektet.
- 06.03: Møte med Flerspråklig bibliotek ang bhg.prosj.
- 13.03: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Rogaland.
- 14.03: Foredrag og veiledning for barnehagene i Tysvær og Haugesund angående stress og traumereaksjoner hos barn fra krigsrammede land.
- 14.03: Innlegg om samarbeid med foreldre/arbeid med å synliggjøre mangfold i barnehagen + besøk i Rosenhoff bhg.
- 16.03: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Akershus.
- 22.03: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Aust-Agder.
- 23.03: Styringsgruppe for bhg.pr.1.og 2 i Nord-Trøndelag.
- 29.03: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Nord-Trøndelag.
- 30.03: Nettverkssamling/referansegruppemøte for prosjektbarnehagene i Akershus.
- 29.05: Kurs/veiledning om samarbeid med foreldre for prosjektbarnehagene i Telemark.
- 08.06: Nasjonal spredningskonferanse knyttet til bhg.prosjekt 2.
- 12.06: Styringsgruppemøte for prosjektbarnehagene i Aust-Agder.
- 13.06: Styringsgruppemøte for prosjektbarnehagene Vestfold.
- 14.06: Styringsgruppemøte for prosjektbarnehagene Rogaland.
- 15.06: Møte med flerspråklig bibliotek.
- 18.06: Styringsgruppemøte for prosjektbarnehagene i Akershus.
- 29.08: Styringsgruppe for prosjektbarnehagene i Aust-Agder.
- 04.09: Planleggingsmøte om barnehageprosjektet i Sogn og Fjordane.
- 09.10: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Akershus, innlegg om språklig og kulturelt mangfold i bhg.
- 16.10: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Nord-Trøndelag innlegg om personalsamarbeid i et flerkulturelt perspektiv.
- 31.10: Nettverkssamling/referansegruppemøte for prosjektbarnehagene i Rogaland.
- 02.11: Nettverkssamling, for prosjektbarnehagene i Sogn og Fjordane, innlegg om språklig og kulturelt mangfold i bhg.
- 13.11: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Aust-Agder.
- 28.11: Kurs om foreldresamarbeid for to nettverk i Hordaland/Bergen.
- 06.12: Nettverkssamling for prosjektbarnehagene i Akershus/Follo.

Tiltak 7: Samarbeid med foreldre

NAFO, Utdanningsdirektoratet og FUG har i løpet av året utarbeidet veilederen *Barn i flerspråklige familier – en veiledning til foreldre og ansatte i barnehager og på helsestasjoner*. Veilederen ble oversatt til arabisk, engelsk, somali, tyrkisk og urdu. .

NAFO har også på bakgrunn av Høgskolen i Oslos rapport "Skolegang i Pakistan. Barn med innvandrerbakgrunn på skole i foreldrenes opprinnelsesland" utarbeidet veilederen *Minoritetsspråklige barn og unge på skole i foreldrenes opprinnelsesland*. Veilederen er rettet til foreldre, lærere, rådgivere og ledere i skole og barnehage

MØTEKALENDER

31.01: Refleksjonsseminar, Rambøll Managements evaluering av FUG-prosjektet.
25.04.: Paneldebatt på presseseminar om FUG-prosjektet.

Tiltak 8: Flere ressurser til skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever

Utdanningsdirektoratet har etter søknad invitert følgende kommuner til å delta i prosjektet: Bærum, Drammen, Fredrikstad, Lørenskog, Oslo, Skedsmo, Skien og Trondheim.

Oppstartskonferanse for alle involverte kommuner ble arrangert i Oslo 21. og 22.november. Her bidro NAFO med to forelesninger.

NAFO har dessuten bidratt med forelesninger på kick off møter i Lørenskog og Bærum og bistått flere av kommunene med kompetanseheving.

Tiltak 9: Sette i gang forsøk med morsmål som andrespråk

(Se over, pkt. a)

MØTEKALENDER

10.05.: Møte med utdanningsdirektoratet om innhold i tiltak 9.

12.06: Internmøte NAFO om innhold i tiltak.

25.06: Oppstartsmøte med involverte skoler og Trondheim kommune.

21.09. Arbeidsgruppemøte og referansegruppemøte i Trondheim.

10.12. Arbeidsgruppemøte og forelesning for MINETTnettverket (nye læreplaner).

Tiltak 10: Utarbeide og tilby etterutdanningstilbud i andrespråksdidaktikk for nivåbaserte læreplaner i grunnleggende norsk

NAFO har i 2007 gitt etterutdanningskurs om læreplanen i grunnleggende norsk, veiledningen og kartleggingsmateriellet for NAFOs fokusskoler 15. – 16. oktober og for fokusvirksomheter med grunnskole for voksne 23. november.

Det ble også holdt kurs for høgskoler og universitet samt representanter fra Fylkesmennene 10. desember.

I tillegg har NAFO i 2007 gitt etterutdanningskurs om ny læreplan i grunnleggende norsk og andrespråksdidaktikk på oppdrag fra fylkesmannskontorene i Buskerud, Rogaland og Hordaland, høgskolene i Sør-Trøndelag og Finnmark, Finnmark fylkeskommune, Sandefjord, Risør, Bergen, Kristiansund, Trondheim og Bodø kommuner, Årstad videregående skole i Hordaland, Lillehammer voksenopplæringscenter, Notodden ressurscenter og Farnes skule i Årdal.

Tiltak 11: Utarbeide veiledningsmaterieell for lærere som underviser i grunnleggende norsk

NAFO utarbeidet i løpet av 2007 både en veiledning og kartleggingsverktøy i tilknytning til den nye læreplanen i grunnleggende norsk, som ble oversendt direktoratet i august. Utdanningsdirektoratet har publisert materialet på sin nettside, og lenke til materialet ligger også på NAFOs hjemmesider.

Tiltak 13: Kartlegging og utredning av elevens ferdigheter og behov

(Se over, pkt. d)

NAFOs arbeid med kartlegging i forbindelse med dette tiltaket er rettet inn mot hovedområdene spesialundervisning, kartlegging av leseferdighet på ulike språk og kartlegging av skolebakgrunn

MØTEKALENDER

15.-17. 01. og 23-24.01: Utprøving av prøver. Drammen.

15.02: Samarbeid om thai. Moss.

06.03, 11.03, 29.03, 11.05, 07.11: Møte med Bredtvet kompetansesenter i forbindelse med tiltak 13.

14.04: Referansegruppemøte til tiltak 13. Utdanningsdirektoratet.

30.04 -04.05: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13. Askim.

09.05: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13. Askim.

14.05: Utprøving kartleggingsmaterieell/leseprøver, Stavanger (tiltak 13).

15.05: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13, Sandnes (tiltak 13).

16.05: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13. Karmøy

23.05: Møte Tiltak 13 Utdanningsdirektoratet.

24.-25. 05: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13 Bergen.

01.06: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13 Trondheim.

04.06: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13, Bergen.

11.06: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13 Askim.

18.06: Videoopptak om begrepslæring "Språkpakken".

04.09: Innføringsklassen, Bærum, samarbeid polsk.

06.09: Samarbeid Thai. Moss

11.-14. 09: Utprøving av prøver og innlegg på konferanse, Ålesund.

08.10.-12.10: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13, Bærum.

18.10 -19.10: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13 Ås.

26.10: Innspilling, albansk.

29.10.-30.10: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13, Ås.

02.11: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13 Ås.

16.11: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13, veiledning PPT, elev Ås

19.11. Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13, Oslo

21.- 23.11: Utprøving kartleggingsmaterieell tiltak 13 Oslo

29.11: Innspilling av prøver, tiltak 13

12.12. Møte ang kartleggingverktøy tidl Tiltak 20 (sent ankomne elever 16-20).

Tiltak 13a: Utvikling av PPTs kompetanse i flerkulturelle emner, 2006-2008

(Se over, pkt. e)

MØTEKALENDER

- 25.01: Igangsetting av prosjektet i Hedmark. Møte med leder for PPS Glåmdal, Kongsvinger.
- 29.01: Igangsetting av prosjektet i Finnmark. Møte med PPT-lederne og Fylkesmannen.
- 01.02: Drøfting av organisering av prosjektet med prosjektgruppa/fylkesmannen.
- 14.02: Koordineringsmøte - Lørenskog PPT og NAFO
- 29.02: Møte med PPT-lederne i Hedmark. Etablering av referansegruppe for prosjektet.
- 16.03: Møte med fylkesmannen og PPT-ledere i Vest Agder. Etablering av referansegruppe og prosjektgruppe i fylket.
- 20.03 og 21.03: PPT nettverkssamling i Vadsø. Fagseminar og arbeidsseminar.
- 23.04.: PPT Hedmark Nettverkssamling, Fagseminar i Kongsvinger.
- 03.05 og 04.05.: PPT Vest-Agder, Nettverkssamling, Fagseminar og arbeidsseminar.
- 07.06. og 08.06.: PPT Hedmark Nettverkssamling: Fagseminar og arbeidsseminar i Kongsvinger.
- 14.06. og 15.06.: PPT Finnmark, Nettverkssamling: Fagseminar og arbeidsseminar i Lakselv.
- 14.09.: Prosjektgruppemøte, PPT i Vest-Agder.
- 20.09.: Referansegruppemøte, PPT i Hedmark.
- 26.09.: Orientering om status ved prosjektet til KD og Udir.
- 12.10: Foredrag om PPT-prosjektet til delegasjon fra Europarådet.
- 17.10, 18.10 og 19.10: PPT Finnmark, Nettverkssamling: Fagseminar og arbeidsseminar i Lakselv.
- 26.10. Veiledning PPT Hamar.
- 08.11. og 09.11: PPT Hedmark Nettverkssamling: Fagseminar og arbeidsseminar i Kongsvinger.
- 22.11 og 23.11: PPT Vest-Agder, Nettverkssamling, Fagseminar og arbeidsseminar.

Tiltak 14: Leksehjelp og sommerskole i grunnopplæringen

NAFOs aktiviteter under dette tiltaket ligger inne i tiltakene 4 og 20 .
Etter avtale med NAFO har Fræna videregående skole i 2007 prøvd ut leksehjelp som del av sitt prosjekt under tiltak 20. Tilbudet gis som del av skoledagen.
Kontaktlærere har fått lagt inn tid til dette inn i sine stillinger.
Under tiltak 4 har Larvik kommune prosjektet "Flerspråklig matematikk og leksehjelp".
NAFO er representert i referansegruppa for leksehjelpsprosjektet.

MØTEKALENDER

- 25.01: Samling for prosjektgrupper og referansegruppe leksehjelpsprosjektet.
- 22.03: Møte i referansegruppa for leksehjelpsprosjektet.
- 25.05: Møte i leksehjelpsprosjektet – frivillige organisasjoner.
- August: Møte i referansegruppa
- September: Besøk Røde kors sitt leksehjelpstilbud i Moskeen Central Jamaat-e Ahl-e Sunnat, på Grønland i Oslo
- Oktober: Samling på Hamar for prosjektdeltakere og referansegruppa

Tiltak 16: Samarbeid med foreldre

NAFO har i 2007 holdt kurs og veiledningsmøter for lærerutdannere, lærere, skoleledere barnehageansatte og kommunalt ansatte innen oppvekst. Kursene skal blant annet bidra til kompetanseheving og utvikling av tiltak som skal bedre hjem-skolesamarbeid og bidra til å etablere foreldrenettverk.

Når det gjelder informasjonsarbeid, foreleser og informerer NAFO jevnlig om hjem-skole samarbeid på konferanser og samlinger for lærere, skoleledere, foreldre og andre som arbeider med og er opptatt av barns opplæring. Skoleeiere og skoleledere oppfordres gjennom NAFOs nettverk til etablering av foreldrenettverk, og NAFO tilbyr sin kompetanse i kursing av foreldre og etablering av nettverk.

Målgruppen blant foreldrene er foreldre med barn i grunnskolen og i vg1 i videregående skole. NAFOs arbeid har i 2007 vært koplet sammen med FUG-prosjektet MiR (minoritetsforeldre som ressurs)

MØTEKALENDER

04.01: Møte mellom FUG og NAFO om videresamarbeid rundt hjem-skoletiltak, og skolering av MiR-representanter.

24.01: Kurs for MiR-representanter i Skedsmo kommune.

25.01: Samling for prosjektdeltakere og referansegruppe .

31.01: Kurs for MiR-representanter i Skedsmo kommune.

25.05: Møte i referansegruppe.

30.05: Forelesning om MiR-nettverk og hjem-skolesamarbeid på konferanse i Trondheim.

24.09: Besøk på ORKIS leksehjelp i moskeen på Grønland sammen med prosjektledelsen.

25.10: samling for prosjektdeltakere og referansegruppe.

29.10: Veiledningsmøte med Drammen kommune og FUG om etablering og kursing av minoritetsspråklig foreldrenettverk.

28.11: Kurs for ressursgruppe for tospråklig opplæring i Re kommune. "Hjem- skole samarbeid og etablering av nettverk for minoritetsspråklige foreldre".

Tiltak 19: Gjennomføring i videregående opplæring

NAFO har i 2007 Bidratt ved ulike kurs og seminarer i ulike fylker hvor målgruppen har vært ansatte i videregående skoler, PPT/OT og voksenopplæring.

MØTEKALENDER

09.01: Forelesning på avslutningskonferanse i prosjektet Satsing mot frafall i videregående opplæring. Tema: *Den felleskulturelle skolen, et ressursyn på mangfold* (arr: Østlandssamarbeidet og Utdanningsdirektoratet).

14.02: Forelesning på Spredningskonferanse i nord for prosjektet satsing mot frafall i Tromsø. Tema: *Den felleskulturelle skolen*.

13.03: Forelesning på spredningskonferanse i prosjektet Satsing mot frafall i videregående opplæring. Tema: *Den felleskulturelle skolen* (arr: Opplæringsregion sør-vest (fem fylkeskommuner) og Utdanningsdirektoratet).

Tiltak 20: Ungdom med svak grunnopplæring fra hjemlandet og kort botid i Norge

(Se over, pkt. a)

MØTEKALENDER

16.01.: Møte i Utdanningsdirektoratet om status og framdrift i prosjektkommunene. Innspill fra oppfølgingsgruppen.

29.01.: Møte med Utdanningsdirektoratet om evaluering av prosjektet. Utforming av innhold i anbudsutlysning.

27.02.: Møte med Utdanningsetaten i Oslo. Tema: Tilbakemelding på forankring og spredning av prosjektet. Pilotering av kartleggingsmateriellet.

07.03.: Møte med prosjektleder på FRIS om utvikling av prosjekt tilsvarende tiltak 20 og hvordan benytte nettverk og samkjøre utvikling. Uprøving av kartleggingsverktøy.

13.04.: Møte med prosjektledelse i Hordaland på Årstad videregående skole.

16.04.: Møte med Utdanningsetaten i Oslo og rådgivere fra Sofienberg og Sogn om tilbakemelding på kartleggingsverktøy.

25.04.: Innlegg på UDI/Imdi- konferanse om tiltak 20.

30.04: Rapport ferdigstilt og lagt ut på nettet: *Ungdom med svak grunnskoleopplæring fra utlandet og kort botid i Norge.*

07.06: Gløppen voksenopplæring – Grunnskoetilbud for ungdom: 1. Presentasjon av rapporten Ungdom med svak grunnskoleopplæring osv (ref 01.05). 2. Aksjonslæring som strategi for utvikling av opplæringstilbudet til ungdom med svak grunnskoleopplæring.

20.06: Møte i Utdanningsdirektoratet om status og framdrift av tiltak 20.

24.08: Møte i Kunnskapsdepartementet om tiltak for 16-20 åringer med kort botid i Norge.

26.09: Presentert tiltak 20 i Utdanningsdirektoratet.

23.10: Møte med Utdanningsdirektoratet om utvidelse og videreføring av tiltak 20.

29.10.: Møte med fylker og Utdanningsdirektoratet om videreføring av tiltak 20.

12.12.: Møte med ny arbeidsgruppe om ferdigstilling av kartleggingsverktøy.

Tiltak 21: Rekruttere flere studenter med minoritetsbakgrunn til høyere utdanning generelt

(Se over, pkt. c)

MØTEKALENDER

29.05.: Møte i KD om rekruttering av minoritetsspråklige studenter til lærerutdanning og annen høyere utdanning.

09.06: Innlegg på møte med tyrkiske foreninger i Drammen om tyrkisk ungdom og høyere utdanning. Møtet ble arrangert av NAFO/HiO i samarbeid med de tyrkiske foreningene.

14.08: Forelesning på personalseminar på Politihøgskolen. Tema: *Utfordringer ved økt opptak av minoritetsstudenter.*

Tiltak 22: Bachelorutdanning for tospråklige lærere

Studieåret 2006-2007 ble det igangsatt tilbud i pedagogikk, naturfag, språkdidaktikk, urdu og arabisk og høsten 2007 gis det også tilbud i tyrkisk og somali innenfor rammen av Høgskolen i Norge.

Høgskolen i Norge informerer også at det i nær framtid vil foreligge tilbud på russisk, kurdisk og tamil (<http://www.hino.no/>).

Våren 2007 ble 300 lærere ferdig med deler av studiene ved Hino (ihht nettstedet til Hino). 21 ble uteksaminert og fikk vitnemål.

NAFO har brukt enhver anledning, som kurs, konferanser og samlinger, til å spre informasjon om dette tiltaket og om stipendordningen som er ment å gjøre det økonomisk enklere for minoritetsspråklige lærere å skaffe seg formell kompetanse for undervisning i norsk skole.

Tiltak 23: Fleksibel førskolelærerutdanning for personer med innvandrerbakgrunn

I 2007 innledet Høgskolen i Oslo et samarbeid med NAFO om arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning innrettet for barnehageansatte med minoritetsbakgrunn.

Tiltak 24: Rammeplaner og fagplaner for høyere utdanning

(Se over, pkt. c)

MØTEKALENDER

19.04: Innlegg på landskonferanse på Bolkesjø for studieledere og praksisledere i lærerutdanningene om det flerkulturelle perspektivet i lærerutdanningene.

Tiltak 25: Etter-og videreutdanning for alle som arbeider med minoritetsspråklige

(Se over, pkt. c)

Studietilbud med relevans for flerkulturell opplæring, som flerkulturell pedagogikk, norsk som andrespråk og flerkulturell forståelse, finnes ved de fleste lærerutdanningsinstitusjonene, som valgfri del av grunnutdanningen og/eller som videreutdanning. En oversikt over studietilbudene, inkl. tilbud som er aktuelle for eller spesielt rettet mot lærere innen voksenopplæringen (jf. tiltak 27), er lagt ut på NAFOs hjemmesider.

NAFO holdt også i 2007 etterutdanningskurs på de halvårlige samlingene for fokusvirksomhetene innen henholdsvis barnehagene, grunnskolene, de videregående skolene og voksenopplæringen. I tillegg foreleste NAFOs medarbeidere på etterutdanning etter oppdrag fra lokale oppdragsgivere. Ved siden av de oppdragene som er nevnt under tiltak 10 og i omtalen av kompetanseheving for barnehagene, har NAFO i 2007 deltatt på oppdrag fra fylkesmannskontoret i Sør-Trøndelag, Universitetet i Oslo, høgskolene i Oslo, Buskerud, Lillehammer, Telemark, Agder og Tromsø, Troms fylkeskommune, Bærum, Oslo, Drammen, Re, Risør og Trondheim kommuner, Karriere Akershus- Follo, Rom skole i Askim, Bekkestua skole i Bærum, Brandengen skole i Drammen, Jessheim videregående skole i Akershus, Stovner videregående skole i Oslo, Vadsø videregående skole i Finnmark, Sagelva voksenopplæring i Skedsmo, Oslo Voksenopplæring – Rosenhof,

Gol voksenopplæring, Voksenopplæringa i Modum, Senter for voksenopplæring i Trondheim, PPT – Gjemnes, Eide og Fræna, Utlendingsnemnda, Utdanningsforbundet, IMDi og Faglig forum for kommunalt flyktningearbeid

Tiltak 27: Oppfølging av ordningen med rett og plikt til opplæring i norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Tiltaket har til hensikt å legge til rette for bedre implementering av ordningen med rett og plikt til norsk og samfunnskunnskapsopplæring for voksne innvandrere.

NAFO har i 2007 satt arbeidet med dette oppdraget i sammenheng med tiltak 20, om ungdom med svak grunnopplæring og kort botid i Norge

Tiltak 28: Fengselsundervisning

NAFO leder prosjektet, som er rettet inn mot å bedre opplæringstilbudene for minoritetsspråklige innsatte. For å prøve ut modeller og opplæringsmetoder er det i 2007 etablert kontakt med Grønland voksenopplæring ved Oslo fengsel og Jessheim videregående skole, som har ansvar for opplæring ved Ullersmo fengsel. Disse virksomhetene er representert i prosjektets arbeidsgruppe, som dessuten består av representanter for VOX, Bredtvet kompetansesenter og NAFO

MØTEKALENDER

12.02: Møte i arbeidsgruppen (Oslo kretsfengsel, Ullersmo (Jessheim vgs) og VOX)

12.02: Møte med Utdanningsdirektoratet om oppdraget.

08.03: Arbeidsgruppa i prosjektet på besøk med omvisning og samtaler på Grønland fengsel

12.03: Arbeidsgruppa deltok på konferanse i London med tema familielæring.

21.03: Informasjon om prosjektet i NAFOs faglige råd

12.04: Møte i arbeidsgruppa for prosjektet.

02.05: Informasjon om prosjektet på nasjonal samling for skoler i fengselsundervisningen.

07.05: Møte i arbeidsgruppa for prosjektet, med omvisning på Ullersmo fengsel.

07.06: Møte med Utdanningsdirektoratet – avklaringer.

18.06: Møte i arbeidsgruppa for prosjektet.

Tiltak 29: Utvikling av lærernes kompetanse

(Se over, pkt. b) og c), tiltakene 6, 10 og 25)

.

Tiltak 30: Familielæring

(Se over, pkt. a) og c) og tiltak 4)

I 2007 er det etablert et nasjonalt koordineringsutvalg for familielæring. NAFO drifter utvalget, som ellers har med representanter for Utdanningsdirektoratet, VOX og FUG.

Det har i 2007 vært avholdt 8 møter og en heldagssamling i utvalget, som blant annet skal arrangere en landskonferanse i mars 2008, og som arbeider med å få etablert nettverk lokalt. I november ble det avholdt en nettverksamling for flere lokale familielæringsnettverk hos VOX.

Tiltak 33: Nettbaserte tjenester

NAFO har i 2007 deltatt i ett møte i redaksjonen for Utdanningsdirektoratets nettbaserte eksempelsamling.

NAFO har i 2007 sendt over eksempler som omhandler lesing og tilrettelagte opplæringstilbud for deltakere med psykososiale problemer, tiltak som er utviklet ved Kristiansand voksenopplæringscenter. I tillegg har NAFO dette året utviklet en mal for beskrivelse av modeller, som Utdanningsdirektoratet vurderer å benytte i en eventuell revisjon av eksempelsamlingen.

Tiltak 35: Bruk av litteratur og skolebiblioteket

NAFO arbeidet i 2007 for å utvikle det generelle lesevenn-prosjektet til å omfatte lesing av litteratur på andre språk enn norsk, for bedre å kunne tilpasse tiltakene til barnehagebarn og småskoleelever med andre morsmål enn norsk. I forbindelse med startegiplanens tiltak 4 og tiltak 6 har NAFO etablert et samarbeid med Det flerspråklige bibliotek og involverte skoler og barnehager, som har dannet et såkalt biblioteknettverk med to samlinger i 2007.

Alle de deltakende virksomhetene har i løpet av året gjennomført lesestunder i henhold til egne planer.

Deltakere i biblioteknettverket er Det flerspråklige bibliotek samt Vevelstadåsen barnehage og Vevelstad skole i Ski Kommune, Lørenskog bibliotek, Åsen skole og Solheim og Løkenåsen barnehager og kommuneadministrasjonen i Lørenskog kommune, Skedsmo bibliotek, Sagelva voksenopplæringscenter og Melby skole i Skedsmo kommune.

Tøyen skoles leseprosjekt er dokumentert i "Språkpakken" en ressursperm med DVD utgitt av Bredtvedt kompetansesenter.

I tillegg er det etablert et samarbeid med Det flerspråklige bibliotek som involverer alle barnehagene som er delaktige i strategiplanens tiltak 6, Kompetanseutvikling for ansatte i barnehagesektoren.

Tiltak 36: Internasjonalt samarbeid

(Se over, pkt. f)

MØTEKALENDER

11.04. NAFO informerte om voksenopplæring i Norge i møte med representanter fra utdanningsmyndighetene i Latvia.

03.05.: Møte i nordisk nettverk i Stockholm (Sentermøte).

08.05. Forelesning for gruppe med karriereveiledere fra ulike land i Europa på besøk i Utdanningsdirektoratet

05.02., 09.02., 16.02., 01.03., 06.03., 23.04., 04.05. Planleggingsmøter i Kunnskapsdepartementet (KD) i forbindelse med den internasjonale konferansen Peer Learning Activity (PLA) i Oslo.

20.-24.05. Peer Learning Activity (PLA) in Norway. *How can Teacher Education and Training policies prepare teachers to teach effectively in culturally diverse settings?* Internasjonal konferanse arr. KD. NAFO bidro på konferansen

21.09: NAFO hadde innlegg på nordisk møte om samarbeid innenfor det flerkulturelle feltet (arr: Utdanningsdirektoratet)

09.10. Orientering om nye læreplaner på møte for Skolverket/Sverige.

12.10. Mottagelse og informasjon om NAFO og tiltak i Strategiplanen for Europarådsdelegasjon med 30 deltakere fra lærerutdanningsinstitusjoner og KD.

08. – 10.11. Deltakelse og paneldeltaker på samling I Council of Europe: *Languages of Schooling within a European framework for languages of education: learning, teaching, assessment*. Panel 08.11. "Languages of schooling, socially disadvantaged learners and equal opportunities".

14.11: Møte med Myndigheten för skolutveckling i Stockholm om samarbeid innenfor det flerkulturelle pedagogiske feltet.

Tiltak 37: Årlige konferanser og seminarer i strategiplanens virketid

(Se over, pkt. g)

Det ble arrangert nasjonal strategiplankonferanse i Trondheim i mai 2007.

Planlegging av konferansen i 2008 ble startet opp i oktober/november 2007:

Etablering av programutvalg (ledet av utdanningsdirektør Gunnar Skaar i Vest-Agder) og arbeidsgrupper i Kristiansand og Oslo. Arbeidsgruppen i Kristiansand har representanter fra alle leddene i NAFOs regionale nettverk i Vest-Agder, og NAFOs medarbeidere fungerer som arbeidsgruppe i Oslo. Det innhentes også synspunkter fra VOX og FUG. .

Utdanningsdirektoratet holdes løpende orientert, inviteres til innspill på programmet og inviteres til møtene i programutvalget, som består av fylkesmannen i Vest-Agder, Universitetet i Agder, Utdanningsdirektoratet og NAFO.

MØTEKALENDER

23.01. Planleggingsmøte om nasjonal konferanse 2007 i Trondheim.

12.02. Møte med Thomas Prestø, ang. plenumsforedrag på konferansen I 2007.

13.02 og 27.03 Møte i planleggingsgruppa for konferansen i Trondheim

27.03. Møte i planleggingsgruppa.

30. – 31.05. Konferanse *Likeverdig opplæring i praksis – myndiggjøring og mestring*.

30.10: Møte i Kristiansand (Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Høgskolen og NAFO) om samarbeid i forbindelse med planlegging av nasjonal strategiplankonferanse i 2008

12.12: Møte i programutvalg i Kristiansand

Strategiplanen: Språk åpner dører

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet leder NAFO fra og med høsthalvåret 2007 prosjekt under tiltak 4.2.1: Utvikling av elevaktive metoder i demokratiutviklingen.

MØTEKALENDER

01.11.: Prosjektleder startet ved NAFO

13.12.: Prosjektgruppe ved to av tre skoler etablert

Andre aktiviteter

02.02. Møte med Liv Klakegg Dahlin om inkludering av et flerkulturelt perspektiv i *Strategiplan for kunst og kultur i opplæringen*.

07.02.: Møte med Vox om samarbeid.

08.03. Innspill til KD, ang rapporten Virkninger av tilpasset språkopplæring for minoritetsspråklige elever. NOVA.
08.03. Innspill KD, språk i opplæringen. Bistandsperspektiver.
30.03. Utarbeidet forslag til Strategiplan for kunstfagene på oppdrag for KD.
18. -20.04: Deltagelse på nasjonal konferanse for SSI.
19.06. Deltakelse, lansering av rapporten: Virkninger av tilpasset språkopplæring for minoritetsspråklige elever.
20.06. Innlegg om barnehageprosjektet/språklig og kulturelt mangfold i barnehagene på nasjonal konferanse for bibliotekene.
04.09.: Deltagelse på oppstartkonferanse for Kunnskapsløftet.
20.09. Møte Udir. Referansegruppe: Store innvandrerspråk som fremmedspråk.
10.09. Deltagelse på konferanse i Lørenskog kommune, om foreldresamarbeid i et flerkulturelt perspektiv.
25.09. Nettverkssamling for faglige forvaltere av tilskuddsordningen for språkstimulering av minoritetsbarn i førskolealder.
10.10. Møte med HiO om utprøving av boka "Valpen og jeg" (for Udir).
16.10. Møte i Nasjonalmuseet om samarbeid knyttet til Mangfoldsåret.
17.10. Møte og innlegg i faggruppa for Kunnskapsløftet, grunnskole, Læremidler for språklige minoriteter.
31.10 -01.11. Møte i faggruppa for Kunnskapsløftet, Læremidler for språklige minoriteter.
01.11. Sesjonsforedrag: "Kartleggingsmateriell i grunnleggende norsk – verktøy for vurdering og videreutvikling av elevenes språkkompetanse", Landskonferansen 2007, KD – Utdanningsdirektoratet: *Vurdering for læring – vurdering av læring*.
14.11 -15.11. Møte i faggruppa for Kunnskapsløftet, grunnskole, Læremidler for språklige minoriteter.
16.11. Møte i læreplangruppe for grunnskole, voksenopplæring i Udir.
17.12, 19.12 og 20.12: Samarbeid med Rehabil AS om kartlegging og psykologisk testing av voksne arbeidstakere henvist til Rehabil av NAV.

DEL 2: Aktiviteter i henhold til NAFOs nasjonale implementeringsstrategi (de regionale nettverkene/hjulene)

Aktiviteter i forhold til de ulike nivåene i utdanningssystemet

Noen av NAFOs aktiviteter henvender seg direkte til ett nivå i utdanningssystemet. Fokusvirksomheter på alle nivåer inngår i sentrale nettverk, og i 2007 arrangerte NAFO 12 nasjonale nivåbaserte samlinger. Det vil si at alle barnehagene og skolene hadde egne treff.

Det ble i tillegg arrangert 24 regionale samlinger (hjulmøter) i samarbeid med fylkesmennene. På disse samlingene var alle nivåene representert.

For målgruppen lærere og ledere har NAFO hatt mange etterutdanningsoppdrag (se rapportens aktivitetsdel under). I alt har vi gjennomført 134 kurs som fordeler seg slik i forhold til nivåer i utdanningssystemet:

Barnehage: 26%, grunnskole: 51,5%, videregående opplæring: 12%, voksenopplæring 6%, høgskoletilsatte 4,5%.

NAFO har veiledet (gjennom møtevirksomhet, e-post-korrespondanse og pr.telefon) barnehage- og skoleeiere, ledere og lærere i forhold til opplæring av minoritetsspråklige barn/elever, Kunnskapsløftet, Rammeplan for barnehagen, nye læreplaner og utvikling av flerkulturelle fellesskap. Områdene for veiledning har vært planlegging av etterutdanningstiltak, nettverksbygging, organisering av opplæringen, kartlegging av språklige ferdigheter, gjennomføring av opplæring og i valg av relevante læremidler (se beskrivelsen av områdene under).

NAFO har i 2007 bidratt til spredning av erfaringer fra prosjekter for rekruttering og oppfølging av minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning (se nettsiden Maia ved HiO).

Nasjonale samlinger på ulike nivåer

Høgskoler og universiteter

10.12: Samling om etterutdanning av lærere i forbindelse med implementering av nye læreplaner for språklige minoriteter, kartleggingsmaterieell og veiledning.

Voksenopplæring

05.09: Samling i nasjonalt nettverk for lærere og skoleledere

23.11: Kurs for fokusvirksomheter i voksenopplæringen om nye læreplaner, kartlegging og veiledning.

Videregående opplæring

15-16.10: Kurs for fokusvirksomheter i grunnskolen om nye læreplaner, kartlegging og veiledning.

Grunnskolen

15-16.10: Kurs for fokusvirksomheter i grunnskolen om nye læreplaner, kartlegging og veiledning.

Barnehagen

08.06: Nasjonal spredningskonferanse for barnehagene i kompetanseutviklingsprosjektet *Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen*.

Aktiviteter i de ulike geografiske områdene

AUST-AGDER

Fokusvirksomheter i Aust-Agder

Stinta barnehageenhet, Arendal kommune

Stinta skole, Arendal kommune

Møglestu videregående skole i Lillesand

Arendal voksenopplæring, Arendal kommune

Det er avholdt to hjulmøter i 2007.

Stinta barnehageenhet har i 2007 deltatt i et Barnehageprosjekt, iverksatt i 15 fylker, der NAFO og høgskolene samarbeider om kompetanseheving.

Stinta skole har blitt et ressurscenter for undervisning av tospråklige elever i Arendal kommune. Blant annet ble mottaksskolen en permanent ordning fra 1. august 2007, og tre prosjektstillinger ble omgjort til faste stillinger. Skolen har arbeidet med rutiner for tilbakeføring av elever til bostedsskolene, og de har personlig kontakt med lærere og elever ved disse skolene. Stinta arbeider også systematisk med informasjon til minoritetsspråklige foreldre ved skolen, både digitalt og i papirformat. Arbeid er i gang med oversettelser til ulike språk. Skolen har også utarbeidet gode rutiner for mottak av nye elever, der også møte med foreldre og bruk av tolk står sentralt. Skolen har vært raskt ute med å ta i bruk læreplan i grunnleggende norsk og kartleggingsverktøyet som er utarbeidet i forbindelse med læreplanen. De har også tatt i bruk mapper for hver elev som skal følge eleven videre til evt. ny no-2 lærere eller ved bytte av skole.

Fra høsten 2007 har de innført månedlige møter mellom avdelingsleder, koordinator for norskundervisningen for minoritetsspråklige elever og de tospråklige lærerne / assistentene.

Stinta skole arbeider også med kompetanseheving og har deltatt på nettverkssamling om ulike mottaksskolemodeller og har hatt besøk av representant fra NAFO som foreleste om ulike undervisningsmodeller.

Stinta skole arbeider aktivt for kompetansespredning og har mottatt en rekke besøk av avdelingsledere og lærere fra andre skoler.

Møglestu videregående skole har hatt sitt første år med ordinær introduksjonsklasse. Hovedfokus dette året har vært denne klassen samt samarbeid med de utdanningsinstitusjonene i regionen som avgir minoritetsspråklige elever til Møglestu.

Hovedfokus for *Arendal voksenopplæringssenter* har bl.a. vært ny organisering av grunnskoleopplæring: elevene går på videregående skole, mens Arendal VO er ansvarlig for opplæringen.

De har holdt en rekke kurs, bl.a. om språkperm for andre skoler, fylker og VOX. I desember 2007 ferdigstilte de håndbok for språkpermene. I løpet av året har de hatt ca 20 oppdrag i forbindelse med språkpermene, og de har ukentlige henvendelser fra andre institusjoner.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

09.05. Hjulmøte i Fylkeshuset.

Temaer: Nye læreplaner i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og morsmål for språklige minoriteter. Rapporter fra virksomhetene. Erfaringsutveksling.

15.11. Hjulmøte i Fylkeshuset.

Temaer: Kartleggingsmateriell og Veileder til læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Rapporter fra virksomhetene. Erfaringsutveksling.

På begge møtene var alle fokusvirksomhetene til stede bortsett fra Aust-Agder fylkeskommune og Stinta barnehageenhet.

Etterutdanning

03.05: kurs for personalet på Stinta skole, Arendal; tema: Minoritets elever og klasserommets praksisformer i fagundervisningen.

30.10 og 31.10 To hele kursdager for PPT, virksomhetsledere og ansatte i skole og barnehage i Froland, Gjerstad, Tvedestrand, Vegårshei og Åmli kommuner. Tema: Kunnskapsløftet og elever fra språklige minoriteter. Språkopplæring, leseopplæring, kartlegging av språkkunnskaper.

Nettverksbygging

09. -11.01. Mentortreff/veiledninger med alle barnehagene(5 stk) i Ska I- Skal ikke-prosjektet (Skal-skal ikke-prosjektet): i (Mandal), Lindesnes, Marnadal og Grimstad

08.03: Mentortreff/personalmøte i SSI-Grimstad

Rådgivning og veiledning

03.05: Møte med andrespråklærerne ved Stinta skole om organisering og tilrettelegging av opplæringen.

09.05. Mentortreff/Veiledning og personalmøte i SSI-Grimstad.

11.06. Mentorbesøk i SSI-Grimstad.

Status

Det har gjennomgående vært god aktivitet i Aust-Agder i 2007. Det er ønskelig at NAFO kan ha noe tettere samarbeid med Møglestu videregående skole og evt. tilby kurs for norsklærere og faglærere fra flere videregående skoler i distriktet.

Hjulmøtene kom i gang igjen i 2007, og etter ønske fra virksomhetene ble det avholdt to møter i løpet av året. På begge møtene var alle fokusvirksomhetene til stede bortsett fra Aust-Agder fylkeskommune og Stinta barnehageenhet. Universitetet i Agder har ikke deltatt i nettverket. På hjulmøte 15.11. var det enighet blant deltakerne om at universitetet bør inviteres inn i nettverket.

BUSKERUD

Fokusvirksomheter i Buskerud

Austadgata førskole, Drammen kommune

Fjell barnehage, Drammen kommune

Fjellhagen barnehage, Drammen kommune

Kolibri flyktningebarnehage, Drammen kommune

Fjell skole, Drammen kommune

Åssiden videregående skole i Drammen

Introduksjons senteret for utlendinger, Drammen kommune

I Buskerud har alle fokusvirksomhetene forlenget avtalene sine med NAFO til 2008. Dette er følgende virksomheter, alle i Drammen: Fjell skole, Fjell barnehageområde (4 barnehager), Åssiden videregående skole og Introduksjonscenteret i Drammen

NAFO har et fortsatt godt samarbeid med fylkesmannen i Buskerud, og hjulmøter avholdes to ganger i året. Høgskolen i Buskerud har ikke hatt noen representant på hjulmøtene dette året. Fylkesmannen i Buskerud arrangerte i november en konferanse for rådgivere og skoleledere i ungdomsskolen og videregående skole med fokus på frafall i videregående opplæring.

NAFO samarbeider med Drammen kommune om tiltak 8 i strategiplanen: *Flere ressurser til skoler med mer enn 25 prosent minoritetsspråklige elever*. 5 skoler og to barnehager i kommunen har fått midler fra Utdanningsdirektoratet for å utvikle gode modeller for språkopplæring.

Det arbeides systematisk i Drammen kommune for å kvalitetssikre språkopplæringen for de minoritetsspråklige elevene. Rådgiverne ved alle ungdomsskolene har deltatt på kompetanseheving og diskusjon rundt helhetlig tilnærming til språkopplæringen. Rektorene i kommunen har sterk fokus på økt læringsutbytte for elever fra språklige minoriteter, og tema blir ofte tatt opp til diskusjon på rektormøtene. I mars 2007 deltok alle skoleledere i en hel fagdag med tema: "Hvordan tilrettelegge for økt læringsutbytte for elever fra språklige minoriteter?"

Alle virksomhetsplaner i kommunen skal synliggjøre det flerkulturelle perspektivet i virksomheten. Drammen kommune bruker et unikt målekart for skoler i kommunens BMS (Balansert målstyring). Her blir skolene målt i forhold til implementering av det flerkulturelle perspektivet i skolens totale virksomhet.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

07.02 og 13.04. Alle fokusvirksomheter deltar på hjulmøtene, men det har ikke vært representant fra høgskolen på de to møtene i vårsemesteret

20.12 Hjulmøte. Høgskolen i Telemark var tilstede, men ingen representanter for høgskolen i Buskerud møtte. Fokusbarnehagen og PPT hadde også frafall.

Tema: Barnehageprosjektet i Buskerud. Fagplanen i grunnleggende norsk. Ny innføringsgruppe på Åssiden videregående skole høsten 08. Minoritetsrådgiver på Åssiden vgs.

Etterutdanning

05.02.: Kurs for personalet på Brandengen skole, Drammen; tema: Arbeid med naturfagtekster.

15.03.: Forelesning om tospråklig opplæring for flere kommuner – Arrangør: Ål kommune.

14.02: Forlesning på Høgskolen i Buskerud om grunnleggende lese- og skriveopplæring for språklige minoriteter. Deltakere var studenter, øvingslærere og noen av høgskolens ansatte.

13.08. Kurs for lærere og skoleledere i Drammen kommune (x 2) "Flerkulturell skole – ledelse og ledelsesutfordringer".
14.08. Kurs Fjell skole "Familielæring – læring på tvers av generasjoner."
10.10: Samling for barnehageprosjekt i Buskerud i Drammen.
16.10.: Forelesning for senter for oppvekst, Drammen kommune. Tema: Flerkulturell oppvekst med vekt på flerkulturell forståelse og kommunikasjon.
25.10.: Forelesning for senter for oppvekst, Drammen kommune. Tema: Flerkulturell oppvekst med vekt på flerkulturell forståelse og kommunikasjon.
21.11 NAFO og Åssiden skole medarr. På fylkesmannens konferanse "Likeverdig opplæring i praksis." Frafall i videregående opplæring. Overgang ungdomsskole – videregående opplæring.
11.12 Heldagskurs arr. av fylkesmannen i Buskerud for lærere og skoleledere. Tema: Fagplanen i grunnleggende norsk.

Alle skoler i Drammen har høsten 2007 deltatt i kompetanseheving i :
Flerkulturell skole i en flerkulturell by.

Leseopplæring i et andrespråksperspektiv.

Etnomatematikk.

Fagplanen i grunnleggende norsk

Kartleggingsmateriellet- Språkkompetanse i grunnleggende norsk.

Nettverksbygging

I tillegg til hjulmøtene har det vært 3 møter i en egen arbeidsgruppe i samarbeid med utdanningsdirektørens kontor for å planlegge en konferanse i Buskerud. NAFO har deltatt på to av disse

07.08. Møte i arbeidsgruppe som i samarbeid med utdanningsdirektørens kontor planlegger en konferanse for rådgivere og skoleledere i ungdomsskolen og videregående skole.

28.11: Samarbeidsmøte med Høgskolen i Buskerud i Drammen i forbindelse med kompetanseutviklingsprosjektet i barnehagene (tiltak 6).

Fjell skole deltar i tiltak 4 i strategiplanen "Utprøving av ulike modeller for språkopplæring". Her samarbeider skolen med 5 andre fokusskoler/kommuner (Gautesete, Tøyen, Ila, Åsheim og Larvik kommune)

Fjell skole deltar i tiltak 8 i strategiplanen "Skoler med mer enn 25 % elever fra språklige minoriteter". Her samarbeider to barnehager og fem skoler i Drammen om språkopplæring.

Rådgivning og veiledning

NAFO sitter i ressursgruppen for prosjektskolene som er med i tiltak 8 : Skoler med mer enn 25% elever fra språklige minoriteter. Her bidrar NAFO kontinuerlig med veiledning.

Dokumentasjon og informasjon

Rapport foreligger om Fjell skoles utprøving av ulike modeller for språkopplæring (tiltak 4).

Status

Grunnskolen, barnehagene og voksenopplæringen har alle hatt mange besøk og bidratt til nettverkssamlinger dette året. Dette er alle virksomheter som har flerkulturell opplæring som hovedaktivitet. Ansatte på disse virksomhetene har også deltatt i kompetansehevingstiltak. Både barnehagene og grunnskolen er øvingsskole/barnehage for allmennlærerstudenter og førskolelærerstudenter.

Buskerud mangler fokusskole for ungdomstrinnet.

Høgskolen i Buskerud er medansvarlig for lærerutdanninga i Drammen, og samarbeider både med Drammen kommune og Fjell skole når det gjelder flerkulturelle spørsmål. Det er imidlertid ønskelig at de også deltar på hjulmøter og er med i NAFO-arbeidet i større grad.

FINNMARK

Fokusvirksomheter i Finnmark

Lomakka barnehage, Vadsø kommune

Melkevarden skole, Vadsø kommune

Vadsø videregående skole i Vadsø

Alta voksenopplæringscenter, Alta kommune

Det har vært avholdt to hjulmøter, hvorav en videokonferanse. På møtene har fokusvirksomhetene delt erfaringer og drøftet utfordringer. Hvordan fokusvirksomhetene i fylket kan samarbeide har også vært diskutert. Et resultat av dette er at det planlegges en konferanse for skoler og barnehager i Finnmark høsten 2008. Fokusvirksomhetene, sammen med NAFO utgjør arrangementskomiteen.

Lomakka barnehage er ny fokusbarnehage dette året. Barnehagen ligger i Ytrebyen i Vadsø og er nærmeste nabo til Melkevarden skole. Lomakka barnehage har fokus på: Språk, bevisstgjøring og holdninger, informasjon om land de har barn fra. Barnehagen legger til rette for systematisk språkopplæring for minoritetsbarna sett i sammenheng med fellestiltak for språkstimulering for hele barnegruppa.

Det arbeides kontinuerlig med holdninger. Temaet tas jevnlig opp til drøfting i personalet. Det er nulltoleranse mot negativt snakk om barn og foreldre. Tema er et av punktene som tas opp i tilsetningsintervju. Ansatte bevisstgjøres også på at i et lite samfunn som Vadsø er det viktig å være bevisst på hva man gir uttrykk for av holdninger også utenom arbeidstid. De ansatte drøfter jevnlig hvordan de best kan møte negative holdninger fra foreldre.

Det er et mål at barnehagens ansatte speiler det kulturelle og språklige mangfoldet i barnegruppa, og har ansatte med ulik kultur- og språkbakgrunn. Skolen tilbyr også språkpraksisplasser for deltakere på norskkurs.

Lomakka barnehage er med i NAFOs kompetanseutviklingsprosjekt om språklig og kulturelt arbeid i barnehagen. De er inne i første prosjektperiode.

Melkevarden skole ligger i Ytrebyen i Vadsø og har elever på 1. – 4. trinn. Skolen er mottaksskole for elever med minoritetsspråklig bakgrunn.

Hovedfokus for utvikling i 2007 har vært skolens arbeid med utvikling av individuelle utviklingsplaner for alle elever. Planene utvikles med tanke på at alle elever skal sikres en tettere oppfølging i henhold til egen faglige utvikling. Det arbeides også med bevisstgjøring og holdninger blant ansatte. Det er en stor utfordring å få tak i morsmålslærere.

Skolen har hatt henvendelser fra andre skoler som følge av at de er fokusvirksomhet. Henvendelsene har i hovedsak dreid seg om overgang til ordinær norskopplæring. Melkevarden skole deltar i prosjektet "Bedre vurderingspraksis".

Vadsø videregående skole

Etter å ha hatt ett års opphold i samarbeidet, ble Vadsø videregående skole igjen fokusskole fra høsten 2007.

Hovedfokus har vært å bevisstgjøre det pedagogiske personalet på spesielle utfordringer knyttet til at elever har manglende norskkunnskaper. Den kontraktfestede forelesningen fra NAFO handlet om hvordan undervise minoritetsspråklige elever med begrensede norskkunnskaper i ordinære klasser/grupper.

Alta voksenopplæringscenter har hatt fokus på å videreutvikle et godt grunnskoletilbud for voksne inkludert innvandrere og et helhetlig introduksjonsprogram. opplæring i norsk og samfunnskunnskap er sentrale deler som skal tilpasses de andre elementene i programmet, som språkpraksis og arbeidspraksis.

Satsningsområder i 2007 har vært:

Videreutvikle den pedagogiske bruken av digitale læremidler.

Utvikle tilrettelagte kurs i norsk for EØS arbeidstakere

Utvikle lærersamarbeid /modeller i undervisning/veiledning overfor grupper med store nivåforskjeller

Språkpermmetodikk – gjennomført dagskurs i samarbeid med Hammerfest voksenopplæringscenter

Alta voksenopplæringscenter som lærende organisasjon – Fokusområde

Utvikle innhold og metode for gjennomføring av utviklingssamtaler med deltakerne

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

27.04. Hjulmøte Statens hus, Vadsø. Alle fokusvirksomheter unntatt Alta VO møtte, det gjorde også Høgskolen og PPT Vadsø. Ingen eiere. Det ble drøftet hva man kunne gjøre for å få eierne med. Fokusvirksomhetene skulle ta kontakt med sine eiere i forbindelse med neste hjulmøte.

05.10: Kurs i å lære språk i inkluderende lekemiljøer. Planleggingsdag i Lomakka barnehage, Vadsø.

19.11. Hjulmøte på videokonferanse fra studio ved Høgskolen i Alta og Vadsø kommune. Alle fokusvirksomhetene møtte med ledere, ingen eiere. Det kom fram at deltakerne ønsket å vite mer om de andre virksomhetene sine rammebetingelser. Det ble satt ned en gruppe som planlegger åpen fagdag i Finnmark i forbindelse med hjulmøtet høsten 2008.

Etterutdanning

26.03: Forelesninger i Alta: Strategier og tiltak for likeverdig opplæring.

Evaluering av praktiseringen av norsk som andrespråk ved kurset "Satsing mot frafall" for lærere, rådgiver og veiledere som underviser og arbeider med språklige minoriteter. Finnmark fylkeskommune.

26 og 27.04: Forelesning om minoritets elever og grunnleggende lese- og skriveopplæring på konferanse arrangert av Høgskolen i Finnmark i Alta. Konferansen hadde deltakere fra høgskolen, fra Samisk høgskole og fra øvingslærere i distriktet

04.10: Samling barnehageprosjekt for Finnmark i Vadsø.

05.10: Planleggingsdag ved Vadsø videregående skole: "Å lære (på) andrespråket".

17.10,18.10 og 19.10 Konferanse for PPT nettverket i Finnmark.

17.10: Tema: *Hvordan tilrettelegge for økt læringsutbytte for elever fra språklige minoriteter? Leseopplæring . Kartlegging av språkkunnskaper. Fra teori til praksis.*

Nettverksbygging

NAFO koordinerer følgende nettverk i samarbeid med Fylkesmannen i Finnmark:

Fokusvirksomheter	Barnehagenettverket	PPT-nettverket
Lomakka barnehage Vadsø kommune	Vadsø kommune Glimmerstua barnehage Ruija barnehage Maurtua barnehage Tomlebo barnehage Lomakka barnehage	
Melkevarden skole Vadsø kommune		
	Sør-Varanger kommune Einerveien barnehage Kirkenes barnehage Rallaren barnehage	Sør-Varanger kommune
Vadsø videregående skole Finnmark fylkeskommune		Finnmark fylkeskommune Kirkenes videregående skole Vadsø videregående skole
	Hammerfest kommune Nissenskogens barnehage Elvetun barnehage	Hammerfest kommune
Alta voksenopplæringscenter Alta kommune		Alta kommune
	Høgskolen i Finnmark	

Rådgivning og veiledning

07.06: møte med Lomakka barnehage – tema: gjennomgang av kontrakt, oppstart på samarbeid.

07.06: Møte med Vadsø videregående skole – tema. Gjennomgang av kontrakt i forbindelse med ny oppstart av samarbeid.

06.11: Nettverksmøte i barnehageprosjektet, Kirkenes.

Status

Det har vært god og økende aktivitet i Finnmark dette året. Hjulmøtene har fungert godt, og alle fokusvirksomhetene har vært representert. NAFO har et godt samarbeid med Fylkesmannens utdanningsavdeling. Det er ønskelig med deltakelse fra skole- og barnehageeiere og høgskolen på hjulmøtene.

HEDMARK

Fokusvirksomheter i Hedmark

Vesleparken barnehage, Ringsaker kommune

Fagerlund skole, Gran kommune

Børstad ungdomsskole, Hamar kommune

Glåmdalen interkommunale voksenopplæringsinstitusjon, Kongsvinger kommune

Vesleparken barnehage deltar i kompetanseutviklingsprosjekt innen språklig og kulturelt mangfold. Prosjektet ledes av NAFO i samarbeid med Høgskolen i Hedmark. Barnehagen driver utviklingsarbeid under veiledning fra høgskolen og deltar i faglig nettverk med barnehager i Oppland gjennom prosjektet. Barnehagen har invitert rådgiver fra NAFO til å innlede om språklig og kulturelt mangfold på foreldremøte.

Fagerlund skole har fokus på blant annet skolering av lærerne. Skolen har fire lærere på ulike studier ved Høgskolen i Hedmark: En på mastergradsstudium innenfor tilpasset opplæring med hovedvekt på flerkulturell pedagogikk, en på videreutdanning (årsenhet) innenfor flerkulturell pedagogikk og to tospråklige som tar siste modul for å bli lærere i norsk skole. I tillegg har enkeltlærere deltatt på kurs tilknyttet temaet flerkulturell skole. Skolen initierer også nettverk i sitt område og har en del besøk som fokusskole. Skolen samarbeider med Høgskolen i Hedmark som øvingsskole og bidrar med forelesninger for studenter.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

Det er ikke blitt holdt hjulmøte i Hedmark dette året.

Etterutdanning

12.10: Foredrag på foreldremøte for Vesleparken fokusbarnehage: *Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen – en ressurs.*

09.11: Nettverkssamling PPTs (Glåmdalen PPT) kompetanse i flerkulturelle emner Kongsvinger. Forelesning: *Karriereveiledning og kulturell kompleksitet.* Drøfte begreper som kan tjene som nyttige redskaper til å identifisere, beskrive, forstå og analysere ulike forhold knyttet til bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og opplæring.

Nettverksbygging

NAFO samarbeider med høgskolen i Hedmark om kompetanseutviklingsprosjekt innen språklig og kulturelt mangfold for barnehageansatte i Oppland og Hedmark. Hedmark deltar i prosjektet kun med Vesleparken barnehage. I utgangspunktet skulle prosjektet omfatte mange flere barnehager i Hedmark fylke.

Kommunikasjonsproblemer mellom NAFO og Fylkesmannen i Hedmark førte til at dette prosjektet dessverre ble vanskelig å gjennomføre i Hedmark. Vesleparken fokusbarnehage er derimot inkludert i tilsvarende prosjekt i Oppland fylke.

Status

NAFO har liten oversikt over fokusvirksomhetenes arbeid i 2007. Dette skyldes til dels at kontaktpersoner både hos NAFO og fylkesmannen har blitt skiftet ut og svak rapportering fra noen av virksomhetene. Det bør utpekes en ny videregående skole som fokusvirksomhet. Fylkesmannen har prøvd men ikke lykkes med å finne en ny skole.

Høgskolen i Hedmark har en aktiv rolle innenfor fagfeltet og er sterkt involvert i kompetansehevingen for barnehageansatte i Oppland og Hedmark, i samarbeid med NAFO.

HORDALAND

Fokusvirksomheter i Hordaland

Rosetårnet barnehage, Bergen kommune
Ny-Krohnborg barnehage, Bergen kommune
Foldnes skule, Fjell kommune
Nygård skole, Bergen kommune
Årstad videregående skole i Bergen
Nygård skole , voksenopplæring, Bergen kommune

Det har ikke blitt holdt ett hjulmøte i 2007.

Det var planlagt et hjulmøte i oktober 2007, men møtet måtte avlyses fordi mange av våre samarbeidspartnere i fylket ikke hadde anledning til møte opp på den avtalte dagen.

Rosetårnet og Ny-Krohnborg barnehager har deltatt i NAFOs barnehageprosjekt med nettverkssamlinger og oppfølgingsarbeid i egne barnehager. Fokuset har vært arbeid med implementering av ny rammeplan og temaheftet Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen.

Nygård skole har hatt fokus på kartlegging/ vurdering og evaluering av elevkompetanse. De har arbeidet med dokumentasjon av kompetanse i norsk, morsmål og fag (matematikk, samfunnsfag, natur og miljø) knyttet til TVINN-planen. TVINN planen er tverrfaglig innføringsplan som alle lærere på grunnskolen arbeider ut fra.

Foldnes skule har deltatt sammen med Bergen kommune i et forskningsprosjekt "God nok i norsk?" som Høgskolen i Bergen har fått midler til. I forbindelse med dette har skolen hatt flere samlinger/seminar, der de har fått faglig kompetanseheving.

Nygård skole, voksenopplæring, har hatt hovedfokus på implementering av ny læreplan, med hovedvekt på undervisning i 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakerne forstår, samt utvikling av mal for individuell plan. I forbindelse med dette arbeidet har Nygård skole også vært med i en nettverksgruppe ledet av VOX. De har utviklet et ressurshefte for kursholdere og arrangører av 50 timers kursene i samfunnskunnskap. Dette heftet vil være ferdig trykket i løpet av januar 2008, sammen med et metodehefte og en DVD.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter: Ingen.

Etterutdanning

25.04. Samling barnehageprosjektet i Hordaland i Bergen.

27.04. Forelesning Bergen Kommune. Kartlegging av flerspråklige elever.

09.05. Kurs for lærere i samarbeidsprosjektet mellom Årstad vgs og Nygård skole; tema: arbeid med språk og begreper i yrkesfaglige (programfag)tekster.

25.09. Forelesning på konferansen "Likeverdig utdanning i praksis" arr. av fylkesmannen i Hordaland. Tema. Kartlegging av språkkunnskaper.

29.11: *Opplæring av minoritetsspråklige elever*, kurs arrangert av Bergen kompetansesenter for flerkulturell opplæring (BEFO). Forelesninger "Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og læreplan i morsmål for språklige minoriteter", "Kartleggingsmateriell og veiledning", "Tilpasset opplæring/undervisning etter læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter".

Nettverksbygging

19-20.04: Deltakelse i nettverksmøte i uformelt storbynettverk (Bergen kommune)

Rådgivning og veiledning

26.02: Møte med Bergen kommune i forbindelse med evaluering av omorganiseringen av den tospråklige opplæringen i Bergen.

19.03.: Møte med Rosetårnet barnehage i forbindelse med tiltak 4

Dokumentasjon og informasjon

13.04: Møte med prosjektledelse under tiltak 20 på Årstad videregående skole.

Status

Til tross for at vi ikke har hatt et hjulmøte i 2007 har det vært en god del aktiviteter i fylket. Fylkesmannen i Hordaland arrangerte i september en konferanse om "Likeverdig opplæring i praksis" hvor både fokusvirksomhetene og representanter fra NAFO deltok aktivt og bidro med innlegg.

Det finnes mye kompetanse blant NAFOs samarbeidspartnere i fylket, både på fokusvirksomhetene, på høgskolen og universitetet og på kommunalt og fylkeskommunalt nivå. På grunn av disse forholdene regner vi med at kompetanseutviklingsarbeidet i Hordaland vil gjenoppta seg i kommende år, men det vil kreve aktiv medvirkning fra fylkesmannens og NAFOs side.

MØRE OG ROMSDAL

Fokusvirksomheter i Møre og Romsdal fylke

Farkvamen barnehage, Ørsta kommune

Åsemyra barnehage, Ålesund kommune

Aspøy skole, Ålesund kommune

Skarbøvik ungdomsskole, Ålesund kommune

Vikemarka skule, Ørsta kommune

Fræna videregående skole i Elnesvågen

Ålesund voksenopplæringscenter, Ålesund kommune

I 2007 har det vært ett hjulmøte.

Gjennom sin deltakelse i prosjektet "Mangfold gir styrke" har *Åsemyra barnehage* hatt fokus på både språk og holdninger og innarbeiding av rammeplanen og temahefte om språklig og kulturelt mangfold. Barnehagen deltar samtidig i Comenius prosjektet "Growing up in a multicultural world". Styrer ved Åsemyra barnehage har forelest om hvordan en kan arbeide med den flerkulturelle barnehagen for studenter på førskolelærerlinja på høgskulen i Volda.

Aspøy skole har hatt fokus på bedre integrering av elver tilknyttet innføringsklassen på skolen. Skolen har videre gitt veiledning til skoler i Nordmøre, Vestnes og skoler i Ålesund om div. spørsmål i forbindelse med grunnleggende norsk/tospråklig. To av lærerne har holdt kurs for deler av personalet ved Åse skole i Ålesund. (bl.a. om nye læreplaner – regelverk - rutiner - organisering av undervisning – metode etc.) Virksomhetsleder ved Aspøy skole har vært med i en arbeidsgruppe som har vurdert den fremtidige organiseringen av den tospråklige opplæringen i Ålesund kommune.

Fræna videregående skole har i 2007 vært inne i fase to for prosjektet utvikling av Frænamodellen – utprøving av en modell for opplæring av nyankomne 16-20-åringere med lite skolebakgrunn fra hjemlandet. Hovedfokus har vært å få elevene til å fungere innenfor de ulike programområdene som de har valgt, gjennom støtte og oppfølging. De fleste – de som var med fra starten – er nå enten avgangselever i 3. kl. allmenfag, eller i 2. klasse yrkesfag. Likeså har vi hatt fokus på å spre informasjon om prosjektet vårt.

Prosjektlederen ved skolen deltar i en referansegruppe for Molde voksenopplæringsssenter, og har hatt besøk og møter med flyktningekonsulentene i Molde, flere videregående skoler og Gloppen ressurscenter (Gloppen kommune, Sogn og Fjordane)

I tillegg gir skolen leksehjelp, arrangement på kveldstid.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter:

11.06. Hjulmøte på Aspøy skole.

Etterutdanning

28.03.: Forelesninger på fagdager i Molde, arr. av PPT i Romsdalsregionen; tema: Språkutviklende fagundervisning og Språk og begrepsutvikling.

03.05: Forelesning for Åsemyra barnehage og deres samarbeidspartnere i EU-prosjektet. Temaer: "The strategic plan and NAFO" og "Supporting bilingualism in kindergartens."

13.09, 25.10 og 26.10 Forelesninger for nettverk for lærere som underviser elever fra språklige minoriteter i Kristiansund. Tema: Kunnskapsløftet og elever fra språklige minoriteter. Fagplanen i grunnleggende norsk og kartleggingsmateriellet knyttet til planen.

13.09.: Innlegg om psykososiale og kognitive vansker blant krigsrammede mennesker, om nye læreplaner, kartleggingsmaterieell og veiledning og om kartlegging av språk på helsestasjon og i barnehage på fylkeskonferansen.

02.10: Samling for barnehageprosjektet i Møre og Romsdal i Molde.

Nettverksbygging

12.11: Møte med Høgskolen i Bergen og Fylkesmannens utdanningsavdeling i Hordaland ang videreføring av barnehageprosjekt.

Rådgivning og veiledning

02.03.: Møte med ledelse og lærere på Ålesund voksenopplæringsssenter som deltar med prosjekt under hovedområde 2 under tiltak 4. Tema: Videre utforming av kompetanseheving av lærere som arbeider med voksne minoritetsspråklige med psykososiale problemer.

Status

Aktivitetsnivået i Møre og Romsdal har vært høyt i 2007..

NAFO har etablert et godt samarbeid med fylkesmannen og fokusvirksomhetene i Møre og Romsdal. Høgskolen i Volda bidrar aktivt til kompetanseheving i fylket.

Den 12. og 13. september 2007 ble det avholdt en fylkeskonferanse om Strategiplanen: Likeverdig opplæring i praksis. Konferansen var meget vellykket med ca. 130 deltagere fra hele fylket. Alle fokusvirksomhetene bidro med innlegg, slik at de fikk anledning til å spre informasjon om utviklingsarbeid de hadde gjennomført på sine respektive arbeidssteder. Flere av NAFOs medarbeidere deltok med forelesninger på konferansen.

Etter en pause på ett år gir nå Høgskolen i Volda på nytt tilbud om etterutdanning i norsk som andrespråk og flerkulturell pedagogikk. Sviktende søkertall var grunnen til at det ikke ble gitt et slikt tilbud i fjor.

NORDLAND

Fokusvirksomheter i Nordland

Regnbuen barnehage, Bodø kommune
Bankgata skole, Bodø kommune
Østbyen skole, Bodø kommune
Lyngheim skole, Rana kommune
Bodø videregående skole i Bodø
Bodø voksenopplæring, Bodø kommune

Det har ikke blitt holdt hjulmøter i Nordland i 2007. Et slikt møte var planlagt, men kontaktperson hos fylkesmannen opplyste at det ikke var økonomiske midler til å avholde hjulmøte, fordi midlene er blitt brukt til kompetanseheving innenfor det migrasjonspedagogiske feltet generelt i kommunen.

Bankgata skole har i 2007 hatt hovedfokus innenfor 3 områder:

- 1) Prosjekt hjem/skolesamarbeid med fokus på minoritetsspråklige foreldre. Prosjektet ledes av FUG. Bankgata skole vært en av 2 prosjektskoler i kommunen.
- 2) Innføring av ny læreplan i grunnleggende norsk (GNO)
- 3) Utvikle et ennå bedre samarbeid med videregående skole i forbindelse med overgang grunnskole/videregående skole.

Bankgata skole har tilbud til minoritetsspråklige jenter – jentekafè – 1 ettermiddag i uka og tilbud om fotballtrening for minoritetsspråklige gutter 1 gang i uken. De har egne foreldremøter for 10. trinn angående overgang til videregående opplæring og hospitering på videregående skole for minoritetsspråklige elever på 10. trinn før de søker.

Bankgata skole har fått forespørsel om veiledning fra Løpsmarka skole, Tverlandet skole, Saltvern skole internt fra kommunen samt Steigen kommune, Saltdal kommune og Hammerfest kommune.

Bodø voksenopplæring (BVO) har i 2007 hatt hovedfokus for utvikling på:

Elevsamtaler/deltakersamtaler for Intro-elever, tettere samarbeid med flyktningskontoret, fjerne grensene mellom skolens to avdelinger, omdisponere ressursene fra spesialundervisning og over til grunnskole for voksne innvandrere,

innført kveldkurs for arbeidsinnvandrere og andre med lovlig opphold, utarbeidelse av individuelle opplæringsplaner i norsk for alle elever og kunnskapsløftet,- innføre LK 06 i grunnskolen for voksne, omorganisering av PP-tjenesten. BVO har nå ansvar for VO-området

Bodø voksenopplæring har deltatt på VO-konferanse i Tromsø vår 07 og på "Fyrtårn"- kurs i VOX-regi. De er med i VO-nettverk Nord. Rektor og inspektører i Nordland og Troms har hatt møte i Harstad. Møte med VOX og IMDi-Nord i Narvik. De har fått henvendelser fra Fauske VO, Vestvågøy VO Meløy VO. Dagsbesøk, samtaler med lærere og administrasjoner, og lærere fra disse sentrene har fulgt undervisningsopplegg som er utviklet ved BVO.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter:

Ingen

Etterutdanning

02.-03.01.: Kurs i Mo i Rana for lærere i grunnopplæringen og voksenopplæringen; tema: Grunnleggende norsk for språklige minoriteter; arr.: RKK Rana.

07.02: Forelesninger i Bodø for fylkeskommunen. Tema: Grunnleggende norsk, og arbeid med minoritets elever med lite skolebakgrunn og kort botid.

21.05: Samling i barnehageprosjektet på høgskolen i Bodø.

28.09: Samling for barnehageprosjektet på høgskolen i Bodø.

25.09: Etterutdanningskurs for grunnskolelærere i Bodø kommune: "Norskopplæring for språklige minoriteter".

okt. Heldagskurs i Bodø i fagplanen i grunnleggende norsk.

15.11 Hel kursdag for lærere, PPT og skoleledere i Bodø kommune. Tema: Fagplanen i grunnleggende norsk og kartleggingsmateriellet knyttet til planen.

Nettverksbygging

09.03: Prosjektgruppemøte ang barnehageprosjektet i Nordland i Bodø.

Status

Selv om det ikke er blitt holdt hjulmøte i Nordland i 2007, har aktivitetsnivå vært høyt i fylket. Bodø kommune, der de aller fleste fokusvirksomhetene i Nordland befinner seg, har satset stort på etterutdanningskurs for grunnskolelærere i kommunen, der NAFOs medarbeidere har bidratt med forelesninger. Høgskolene i Bodø og Nesna tilbyr fortsatt etterutdanning i flerkulturell pedagogikk.

NORD-TRØNDELAG

Fokusvirksomheter i Nord-Trøndelag

Halsen barnehage, Stjørdal kommune,

Levanger videregående skole i Levanger

Sjefsgården opplæringscenter, Levanger kommune

Namsos opplæringscenter.

Meråker skole, Meråker kommune avsluttet sin kontrakt som fokusvirksomhet i 2007.

Halsen barnehage har deltatt i NAFOs kompetanseutviklingsprosjekt om språklig og kulturelt arbeid i barnehagen. De er inne i andre prosjektperiode. De har arbeidet

med foreldresamarbeid i et flerkulturelt perspektiv, IKT og konkret språkmateriell. De har hatt noe erfaringsdeling med barnehager i egen kommune og samarbeider blant annet om morsmålssamlinger med en annen barnehage.

Høgskolen i Nord-Trøndelag og Fylkesmannen er svært aktivt inne i NAFOs barnehageprosjekt i fylket. De er med på andre året. Høgskolen har selv bidratt med 150 000 kr inn i prosjektet slik at flere medarbeidere ved høgskolen blir delaktig i prosjektet.

Namsos opplæringsssenter har hatt fokus på utfordringer med deltakere med lite skolebakgrunn. De har hatt kompetanseheving av personalet innen blant annet suggestopedi. De har hatt nettverksmøte med rektorer fra andre voksenopplæringsinstitusjoner i fylket.

NAFO har ikke mottatt rapporter fra de øvrige fokusvirksomhetene.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

Det er ikke blitt avholdt hjulmøte i fylket dette året.

Etterutdanning

22.05: Samling barnehageprosjektet i Nord-Trøndelag i Levanger

Nettverksbygging

23.03: Prosjektgruppemøte ang barnehageprosjektet i Nord-Trøndelag.

Rådgivning og veiledning

04.12: Veiledning med prosjektgruppe fra Verdal kommune. Kommunen planlegger en satsing på å øke læringsutbytte for minoritetsspråklige barn, unge og voksne.

Status

Sett bort fra aktivitet fra fokusbarnehagen og at fylkesmannen og Høgskolen i Nord-Trøndelag har vært knyttet til barnehageprosjektet, har NAFO vært lite aktive i fylket. NAFO har fått ny ansvarlig kontakt for dette fylket i løpet av høsten 2007.

OPPLAND

Fokusvirksomheter i Oppland

Gjøvik barnehage, Gjøvik kommune

Hammartun skole, Lillehammer kommune

Gjøvik videregående skole i Gjøvik

Lillehammer voksenopplæring, Lillehammer kommune

Gjøvik barnehage har hatt fokus på systematisk arbeid med språkarbeid for 4 og 5 åringene i barnehagen. De er opptatt av et flerspråklig perspektiv og synliggjør ulike barn sine morsmål gjennom flerspråklige bøker, alfabet på flere språk og ordlister. Barnehagen har også hatt flerkulturelt mangfold som tema på foreldremøte, hvor rådgiver fra NAFO var invitert som innleder. Ledelsen i barnehagen er aktivt med i nettverksgruppe i kommunene med fokus på flerkulturelt arbeid. Barnehagen mottar

en del besøk fordi de er fokusbarnehage, spesielt fra egen kommune. Det er også drevet kompetanseheving blant de ansatte og særlig blant lederne. Høsten 2007 har Gjøvik barnehage blitt med på NAFOs kompetansehevingsprosjekt om språklig og kulturelt mangfold i barnehagen. I underkant av 20 barnehager i kommunene Gjøvik, Lillehammer og Gran deltar i prosjektet med faglig oppfølging fra Høgskolen i Hedmark.

NAFO har ikke fått rapporter fra de andre virksomhetene dette året. NAFOs kontaktpersoner i fylket har vært utskiftet dette året.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

20.02: Hjulmøte i Oppland fylke.

Etterutdanning

12.04. og 10.05: Kurs for personalet ved Lillehammer voksenopplæring; tema: Å lære (på) andrespråket.

12.09: Foreldremøte i Gjøvik barnehage: *Flerkulturell barnehage*.

12.11: Samling i barnehage-prosjektet i Oppland på Gjøvik.

Nettverksbygging

04.10: Prosjektmøte i barnehageprosjektet i Oppland hos Fylkesmannen.

Status

Bortsett fra fokusbarnehagen i Gjøvik har NAFO lite kjennskap til virksomhetenes aktiviteter i fylket. Lillehammer voksenopplæring er ny fokusvirksomhet og har fått noe kompetanseheving fra NAFO.

OSLO OG AKERSHUS

Fokusvirksomheter i Oslo og Akershus

Akershus

Borgen barnehage, Asker kommune

Hagaløkka barnehage, Asker kommune

Løkenåsen barnehage, Lørenskog kommune

Randem barnehage, Vestby kommune

Solheim barnehage, Lørenskog kommune

Vevelstadåsen barnehage, Ski kommune.

Hagaløkka skole, Asker kommune,

Vevelstadåsen skole, Ski kommune

Vestby i Vestby,

Åsen skole, Lørenskog kommune.

Strømmen videregående skole i Strømmen

Sagelva voksenopplæringscenter, Skedsmo kommune

Oslo

Bredtvet barnehage (ny fokusvirksomhet i 2007, erstattet Granssletta barnehage)

Lofsrud barnehage

Åkeberg barnehageenhet

Bjørndal skole (ny fokusvirksomhet i 2007, erstattet Mortensrud skole)

Gran skole

Tøyen skole
Sandaker videregående skole
Oslo VO avd. Smedstua.

Det ble holdt separate hjulmøter i Oslo og Akershus. Fra Akershus deltok alle ledd i samarbeidsstrategien bortsett fra høgskolen/universitetet, mens i Oslo var ikke skoleeier representert.

Aktiviteten er stor på skole- og kommunenivå både i Oslo og Akershus.

I Oslo gjennomføres en egen modell for opplæringen på grunnskolenivå: Forsterket tilpasset språkopplæring. Flere av fokusvirksomhetene i Oslo deltar i Strategiplanprosjekter, for eksempel gjennomfører *Tøyen skole* et leseprosjekt i samarbeid med skolens barnehage og det lokale biblioteket. Denne skolen deltar også i prosjekt under tiltak 4.1.2 i Strategiplanen *Språk åpner dører*. Bidra til elevaktiviteter knyttet til språkernes rolle i demokratiopplæringen.

Skolen utvikler også en opplæringsmodell i aldersblandete grupper og gjennomfører tospråklig opplæring for majoriteten av elevene. I 2007 samarbeidet Tøyen skole med NAFO og Høgskolen i Telemark om et nytt prosjekt "Læring i en flerspråklig skole". Prosjektet har som målsetting å undersøke praksis og metodevalg i en felleskulturell skole.

Skolen deltar i et eget nettverk for skoler i bydelen som alle arbeider med opplæring av minoritetsspråklige barn og unge. Nettverket består av tre barneskoler og en ungdomsskole. Skolen har bidratt til spredning av kompetanse gjennom to studiebesøk fra Utdanningsforbundet i Rogaland, ett studiebesøk fra Utdanningsforbundet i Haugesund og besøk fra Auglend skole i Stavanger.

Representanter fra OECD og Kunnskapsdepartementet var på skolebesøk for å lære om Tøyen skoles arbeid med kompetanseutvikling av tospråklige lærere. Besøket var et ledd i OECDs arbeid med "Peer learning activity". I tillegg har skolen hatt besøk av representanter fra utdanningsdepartementet i Pakistan på skolebesøk for å lære om tilpasset opplæring i flerkulturelle skoler. Tøyen skole er øvingsskole for Høgskolen i Oslo.

Bjørndal skole har etablert en felleskulturell komité bestående av sju medlemmer som har deltatt i ulike kompetansehevingstiltak og studieturer. Skolen har også en prosjektleder (lærer) som har 2,5 time nedslag i sin undervisningstid for å jobbe med det felleskulturelle området. Skolen har også gjennomført ulike interne spørreundersøkelser, blant annet om hva skolen stolt av, hva de får til, og hva de gjør for å sikre identitetsbekreftelse for alle elever på Bjørndal og om hvilke hovedområder lærerne syntes det bør satses på skolen. Resultatet av undersøkelsen viste at de fleste ønsket å satse på foreldresamarbeid. Skolen benyttet en planleggingsdag på å legge en strategi for å øke foreldredeltakelsen, og dette har resultert i høyere oppmøte og felles punkter for hvordan man skal gjennomføre et foreldremøte. Skolen har også oppretta kontakt og tilknytning til en somalisk kvinnegruppe. I samarbeid med dem har de gjennomført et foreldremøte med somaliske foreldre. Bjørndal skole er øvingsskole for Høgskolen i Oslo. Skolen vil videre satse på arbeid med Mangfoldsspeilet (tiltak 5 i Strategiplanen) og etablering av foreldregrupper etter modell av MiR. Det skal også arbeides med synliggjøring av skolens mangfold i kulturaktiviteter. Videre ønsker skolen kompetanseutvikling av personalet med vekt på hvordan det felleskulturelle kan

gjennomsyre undervisningen. Elever og foreldre skal gjennom dette føle at felleskulturelle perspektiver er under implementering. Skolen er også opptatt av å sette i gang aktiviteter som bidrar til spredning av kompetanse.

Gran skole er utpekt som kunnskapssenter i Oslo. Prosjektet heter: "Kunnskapssenter og inkluderende møteplass". Prosjektet er satt i gang med bakgrunn i leveårsstatistikk og svake læringsresultater, og til sammenhenger mellom disse. Prosjektet skal bidra til å kompensere for forskjeller i oppvekstvilkår som er mindre gunstige for å oppnå gode læringsresultater. Prosjektet har to målsetninger: Forbedre elevenes læringsresultater og bedre utnyttelse av skolens potensiale som inkluderende møteplass for bydel Alnas befolkning. Prosjektet inneholder blant annet følgende tiltak:

- Skolen skal være åpen fra 08.00 til 20.00 mandag til torsdag. Etter ordinær skoletid skal det i Åpen skole foregå aktiviteter i regi av skolen, bydelen eller frivillige lag og organisasjoner.
- Gratis frokost før skolestart, kantinetilbud med rimelig og sunn mat i storefri, frukt før leksehjelp og et enkelt måltid i Åpen skole kl 15.15.
- Styrket språk- og leseopplæring i den ordinære undervisningstiden.
- Leksehjelp og hjelp med arbeidsplan etter ordinær undervisningstid.
- Programkurs i matematikk i samarbeid med Hellerud videregående skole.
- Tilgang til datamaskiner etter ordinær skoletid.
- Bemannet skolebibliotek frem til kl 17.00 mandag til torsdag.
- Fysisk aktivitet for alle elever hver dag gjennom aktivitetstilbud i storefri.
- Foreldreskole. I samarbeid med Smedstua voksenopplæring (også fokusvirksomhet for NAFO) innkalles alle foreldre på 1. trinn til kurs. Det vil bli organisert barnepass.
- Foreldreveiledning. Det avholdes også helgekurs for FAU-representantene i regi av FUG.
- Skolehelsetjenesten. Det gis et utvidet skolehelsetilbud på skolen, med blant annet egne guttegrupper og et helsetorg.

I Akershus er også fokusvirksomhetene aktive i forbindelse med Strategiplanprosjekter. Det drives lesevennprosjekter i Lørenskog (*Åsen skole* og *Solheim* og *Løkenåsen barnehager*) og i Ski kommune (*Vevelstadåsen skole* og *Vevelstadåsen barnehage*) (tiltak 4 i Strategiplanen). Ved Åsen skole er "Lesevenner" et prosjekt der fjerdeklassinger ved skolen leser for barnehagebarn på morsmål fire ganger i året. I tillegg samhandler de sosialt. Skolen satser også på foreldresamarbeid gjennom å arrangere egne foreldremøter for minoritetsspråklige foreldre. Åsen skole sørger for erfaringsspredning gjennom i samarbeid med seniorrådgiver i kommunen å arrangere noe de kaller SNO-forum. Deltakere er lærere i norsk/grunnleggende norsk i hele kommunen. Temaer på møtene i 2007 har

- ele kommunen. Temaer på møtene i 2007 har

vært: De nye læreplanene, tospråklige lærere og deres arbeidssituasjon, minoritetselever og tilrettelegging av opplæringen innenfor klassens ramme, bruk av kartleggingsskjema/ kartleggingsverktøy, presentasjon av bøker og materiell (bl.a. tospråklige temahefter, spill og konkrete undervisningsopplegg. Skolen har i 2007 også prøvd ut ulike modeller for arbeid med elevenes førforståelse i forbindelse med opplæring i fag for eksempel at elevene kommer tidligere om morgenen og gjennomgår begreper for dagen i (for eksempel i samfunnsfag). Senere på dagen, når elevene skal ha samfunnsfag deltar alle elevene i opplæringen sammen. Skolen arbeider også systematisk med kartlegging av elevenes norskspråklige ferdigheter.

Lørenskog kommune satser nå spesielt på minoritetsspråklige elever, og lager egen plan for dette. Oppstartskonferansen for alle i kommunen var 10. september 2007. Åsen skole har spredd kompetanse til følgende pedagogiske miljøer: Skogmo skole, Jessheim i Ullensaker, Dyrløkkåsen skole, Heer skole og Drøbak skole i Frogn kommune, Finstad skole (Lørenskog kommune), PPT i Sørums kommun og til Johannes læringscenter, Stavanger kommune.

Ved *Vevelstadåsen skole* har de i 2007 i tillegg til Lesevennprosjekt (tiltak 4 i Strategiplanen) spesielt arbeidet med kompetanseheving i IKT for tospråklige lærere inkludert bruk av læringsplattformen It's learning. Det er også utviklet et eget fagområde på It's learning (VEV-mig.ped). Det nasjonale kartleggingsmateriellet skal gjøres tilgjengelig på nett via It's learning. Det er også utarbeidet registrerings skjema for elevopplysninger til bruk i kommunen. I tillegg har Vevelstadåsen skole bygd opp et flerspråklig bibliotek (skjønnlitteratur og lærebøker) og skal legge ut undervisningsmaterieell på nett via It's learning.

Skolen har samarbeid med fokusbarnehage med lesevenner både på morsmål og på norsk. De arbeider også med Språkpakken.

Skolen har arrangert nettverksmøte for tospråklige lærere i egen kommune med tema: Bruk av læringsplattformen It's learning/oppbygging av fagområdet VEV-mig.ped. Rektor har informert på skolerledermøte i Ski kommune om kartleggingsprosessen i tilknytning til enkeltvedtak, fagområdet VEV-mig.ped på It's learning og om registrerings skjema for elevopplysninger.

Skolen har bidratt til spredning av kompetanse gjennom veiledning i egen kommune om karaktersetning for språklig minoritets elever som har grunnleggende norsk og er avgangselever og for en nabokommune om organisering av morsmålsundervisning. I tillegg har skolen hatt besøk av to høgskolelærere fra Høgskolen i Nord-Trøndelag, høgskolelærere fra førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo (pluss en forfatter), lærere fra Oppgård kommune og en lærer fra Re kommune i Vestfold. Lesevennprosjektet ble lagt fram på en sesjon på den nasjonale Strategiplankonferansen i Trondheim våren 2007.

I tillegg har representanter fra skolen holdt foredrag for lærere i Ålesund kommune om Planlegging av morsmålsundervisning og tospråklig fagopplæring. På Høgskolen i Oslo har skolen holdt foredrag om lesevenner og språkpakken.

Skolen vil fortsette satsingen på IKT for tospråklige lærere, fagområdet VEV-mig.ped på It's learning. I tillegg vil skolen sette seg inn i Bakkens rapport: Virkningen av tilpasset språkopplæring for minoritets elever. De vil ta i bruk kartleggingsmaterialet TOSP og utarbeide gode rutiner i forbindelse med kartlegging av elever og enkeltvedtak. De vil fortsette arbeidet med oppbygging av flerspråklig bibliotek og fortsette samarbeid med barnehagen i lesevenner-prosjektet.

Hagaløkka skole har arbeidet spesielt med å bedre elevenes læringsresultat i basisfagene, å legge til rette for arbeid med å styrke skolens læringsmiljø og å synliggjøre Hagaløkka skole som en god flerkulturell, inkluderende og antirasistisk skole. De inkluderer det minoritetsspråklige og flerkulturelle feltet som en naturlig del av helheten, både i hverdagen og i kompetanseutviklingen generelt.

Haga løkka skole har bidratt til spredning av kompetanse gjennom at undervisningsinspektør har holdt kurs for kommunens lærere med tema Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter samt det medfølgende kartleggingsverktøyet. Her deltok ca 30 deltakere. Det ble også holdt kurs for tospråklige lærere i kommunen i forbindelse med innføring av læreplan i morsmål for språklige minoriteter. I tillegg til

dette er det avholdt to halve planleggingsdager i løpet av året for de tospråklige lærerne i kommunen.

Hagaløkka skole brukes aktivt av alle skolene i Asker kommune. Samtidig er skolen offensivt ute med informasjon til skolene; kartlegging, evalueringsrapportering, organisering, rettigheter og informasjon om lovverket. Undervisningsinspektør har også hatt et to timers innlegg på en skole i kommunen i deres utviklingstid. Solen får også henvendelser fra skoler i andre kommuner i nærheten av Asker, Lier, Bærum og Røyken, og de har hatt mye besøk i 2007. Det folk er opptatt av er å se og lære om hvordan skolen organiserer velkomstgruppen i kommunen, og de vil høre og se hvordan skolen organiserer og tilrettelegger opplæringen for minoritetsspråklige elever. Bl.a. har skolen hatt besøk fra kommunene Lier, Askim og Skien og lærere fra Evje skole i Bærum har også vært på besøk.

Hagaløkka har i hele 2007 vært med i et prosjekt som heter "Barns fortellinger". Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Telemark, Redd Barna, NAFO og Hagaløkka skole. Prosjektets fokus er hvordan barn opplever å vokse opp i en flerkulturell hverdag. Det skal lages en DVD fra prosjektet: "Barns fortellinger".

Informasjon er lagt ut på skolens hjemmeside. "Magasinet Voksne for barn" har laget en reportasje om hvordan det var å gå på en skole med mange minoritetsspråklige barn. Reportasjen er å finne i "Magasinet Voksne for barn" nr.4 // 2007.

Hagaløkka skole har utvidet skoledagen med 2 timer på alle trinn. For de minste har vi et prosjekt som heter "Leselyst og leseglede" + 1 time leksehjelp. For de største har vi to timer leksehjelp pr.uke. SFO følger opp leseopplæringen med sitt eget prosjekt som også heter "Leselyst og leseglede".

Høgskolen i Oslo (HiO) har definert Flerkulturelt og internasjonalt studiemiljø som ett av to satsingsområder i sin strategiplan (2008-2011). Det settes nå i gang et prosjekt i forbindelse med konkretiseringen av denne satsingen, og NAFO sitter i styringsgruppen for prosjektet. I beskrivelsen av satsningsområdet sier høgskolen i sin strategiplan at: "HiO skal ha:

- studier som kvalifiserer til yrkesliv i et flerkulturelt og internasjonalt samfunn
- høg kvalitet på studiene, bedre gjennomføring og økt læringsutbytte
- systematisk og målrettet arbeid for å øke antall studenter og tilsatte med minoritetsbakgrunn
- studier som er tilrettelagt for å møte og ivareta større mangfold i studentgruppen
- et studiemiljø som spesielt vektlegger integrering av studenter med minoritetsbakgrunn og utvekslingsstudenter
- styrket flerkulturell og internasjonal kompetanse og kompetanse i norsk og fremmedspråk blant tilsatte og studenter
- flere kurs og studieprogram på engelsk både på bachelor- og masternivå
- styrket samarbeid med studiesteder i andre land og økt utveksling av studenter og tilsatte

Lærerutdanningen gjennomfører moduler av BA-studiet for tospråklige lærere. Studieåret 2007-2008 tilbys følgende: Flerkulturelt arbeid i skolen (30 studiepoeng), Tyrkisk med språkdidaktikk (30 studiepoeng), Naturfag (30 studiepoeng) og samfunnsfag-didaktikk for tospråklige lærere (10 studiepoeng).

Høgskolen har også en institusjon med eget nettsted som kalles *Arena*. På hjemmesiden står at dette er en arena for flerkulturell kompetanse og representerer en "paraply" som forsøker å knytte sammen praksiser og kunnskaper relatert til barnehager i et flerkulturelt samfunn. Kompass er et prosjekt som ligger inn under Arena-paraplyen Kompass står for kompetanseutvikling for assistenter. Det primære målet i Kompass er assistentenes egen kompetanseutvikling. Gjennom Kompass-kursene arbeides det med at deltakerne øker sin bevissthet rundt egne ressurser og betydningsfulle rolle i barnehagen. Ved at assistentene som deltar på kurset øker sin kompetanse i forhold til barnehagearbeid, blir de også sentrale i arbeidet med å utvikle sin barnehage til et bedre tilbud for alle barn og foreldre. Fire av de gjennomførte Kompass-kursene har vært rettet mot assistenter med minoritetsbakgrunn. Som en oppfølging av arbeidet med Kompass tilbyr nå høgskolen i Oslo *arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning*. Studiet er 4-årig og startet høsten 2007 i samarbeid med seks bydeler i Oslo. Det første kullet er reservert for assistenter med minoritetsbakgrunn som arbeider i barnehager i disse bydelene. Assistenter som har gjennomgått studiet KOMPASS er prioritert.

Bredtvet barnehage har i 2007 arbeidet med prosjektet "Mangfold i barnehagen" - en del av bydel Bjerkes TeFT-prosjekt (Tverrkulturell forståelse sett i et bruker-/tjenesteperspektiv), et tverrfaglig kompetansehevingsprosjekt for tjenesteytere (barnevern, helsestasjon og barnehage) i samarbeid med IMDI. Barnehagens personale har hatt skoloring i forbindelse med prosjektmandat og tiltak (se over).. I tillegg har det vært fokusert på temaer som "Foreldresamarbeid i den mangfoldige barnehagen", "Minoritetsfamilier med funksjonshemmede barn – hvordan skape bedre samhandling?", "Å finne styrken i mangfoldet", "Barn og ungdom med en multikulturell oppvekst", "Foreldresamarbeid i et flerkulturelt perspektiv" og "Kjønnslemlestelse". Barnehagens personale har vært på studiebesøk i Rosenhoff barnehage i 3 bolker og har selv bidratt til spredning av kompetanse gjennom å arrangere nettverkssamlinger med prosjektgruppa i Linderud gård barnehage, i forbindelse med prosjektet "Mangfold i barnehagen". Styret har hatt innlegg om prosjektet for private og kommunale styrere i bydelen. Barnehagen har også hatt besøk av lærer fra Høgskolen i Agder. De planlegger selv studiebesøk til annen barnehage, for å lære mer om metoder for språkstimulering. I tillegg vil barnehagen videreutvikle sitt eget lekotek med språkstimulerende materiale og arbeide med implementering av språkperm i forbindelse med "Lær meg norsk før skolestart".

Åkeberg barnehageenhet har arbeidet spesielt med barnas generelle språkutvikling og personalet har fordypet seg i ABC, 1,2,3 og TRAS. Barnehagen peker på at barn lærer språk på mange ulike måter og i samspill med andre. De har arbeidet spesielt med å bli bevisst dette slik at de benytter ulike former for lek, sang og musikk, bøker, turer og aktiviteter som gir barna et mangfold av muligheter til å tilegne seg og utvikle sine språklige ferdigheter. Barnehageenheten har i 2007 kartlagt førskolelærernes/ped.lederens kompetanse innenfor flerkulturelt arbeid noe som danner grunnlaget for den kompetanseutviklingsplanen de utarbeider for 2008. Barnehageenheten har

arbeidet med implementering av rammeplanen og benyttet temaheftet "språklig og kulturelt mangfold i barnehagen".

Åkeberg har arrangert møte der ansatte fra andre barnehager i bydelen, fra adm. og fra fagsenteret ble invitert. På møtet holdt rådgiver på NAFO foredrag om *tospråklig utvikling og identitet*. 57 personer deltok på møtet. Barnehagen planlegger å etablere nettverk med Enerhaugen barnehage-enhet og Urtehagen barnehage. I forbindelse med spredning av kompetanse har barnehagen hatt besøk av barnehageansatte fra kommunene Vinje, Notodden, Rjukan og Askim. Assistentene i Åkeberg barnehageenhet har deltatt på Kompass for assistenter (se HiO). Barnehageenheten har også lesegruppe for 5-åringer på Gamlebyen skole, og de kjøper bøker/ lydbøker på mange ulike språk.

Hagaløkka og Borgen barnehager i Asker kommune har videreutviklet innhold og målsettinger i barnehagenes planlagte språkgrupper. Ansvar for disse ligger hos språkstøttepersonal og mellomleder med ansvar for minoritetsspråklige, i samarbeid med ped.ledere. De har hatt fokus på å gi barn fortellerkompetanse gjennom bøker (Jørgen Frost), og "3magiske ord" (begrepsinnhold). Samspill, konsentrasjon og sosial kompetanse gjennom aktiv deltagelse i planlagte brettspillaktiviteter. Et annet fokus er på lystbetont deltagelse, utføre en handling, "Gripe for å begripe" og aktiv deltagelse fra barn. Inspirert av Snakkepakken.

Det tredje fokuset er synliggjøring av kulturelle ulikheter og likheter i hele virksomheten. Barnehagene ønsker å løfte frem barnas ulike morsmål og flerspråklige kompetanse.

I dette arbeidet har barnehagens personale deltatt på personalekursjoner til andre barnehager, moskeer m.m der majoriteten av brukerne er flerspråklige/flerkulturelle. De har også planmessig valgt innhold og tema i personalmøter, for eksempel Tras i hverdagen, utarbeidede språkprinsipper for hele personalgruppen, implementering av flerkulturelle perspektiver og synliggjøring i barnehagens planverk. De har også foretatt innkjøp av bøker, kart, språkkort og lignende på aktuelle morsmål.

Barnehagene har arrangerte temakveld med foredragsholdere fra NAFO. I den forbindelse ble skoler, barnehager m.m fra hele Asker invitert. Barnehagen skriver at dette var svært vellykket. I tillegg til dette har barnehagene bistått virksomheter andre virksomheter i kommunen som ikke har erfaring/kompetanse med minoritetsspråklige barn.

Barnehagene bruker Åpen Barnehage tilknyttet Borgen barnehage for å informere/motivere minoritetsspråklige foreldre om, og inn i, Askers barnehagetilbud. Barnehagene planlegger egne samlinger for 5åringene med fokus på blant annet sangleker, bevegelsessanger, bøker/fortellerkompetanse, "skolerettede aktiviteter" (Borgen bhg) I tillegg skal det satses på foreldresamarbeid.

Hagaløkka barnehage vil videreutvikle innholdet i arbeidet med språkgrupper med fokus på barns aktiv deltagelse i spill og bokgruppe/ fortellerkompetanse. Nye prosjekter for 2008 er BokiPose for 4åringene. Her skal de låne med seg hjem, for at foreldre skal lese boken de jobber med i barnehagen. Språkbok for 3åringene. Her vil vi bruke bilder og foto som limes inn i en bok barnet skal ta med hjem. Foreldre og barn snakker om bildet/foto på morsmål. Foreldresamarbeid blir også en viktig faktor i dette arbeidet.

Løkenåsen og Solheim barnehager i Lørenskog kommune har lagt vekt på å videreutvikle lesevennprosjektet i samarbeid med Åsen skole og biblioteket.

Barnehagene har hatt skolert seg i følgende temaer i 2007: Om tospråklige barns andrespråktilegnelse, om velegnede redskaper i det pedagogiske språkarbeidet, om foreldrene som ressurspersoner og om overgangen fra barnehage til skole.

I tillegg har personalet blitt skolert i Språk 4, hvor det har vært kontakt med helsesøstrene på tvers av tjenestene. Barnehagene har også deltatt på kurs i forbindelse med prosjektet "Lær meg norsk før skolestart"

Barnehagene har bidratt til spredning av kompetanse med ulike innlegg under et fast punkt på dagsorden på månedlige møter hvor alle styrere, både kommunale og private, samles. Styrerne sitter i egne nettverksgrupper, og flere har på bakgrunn av informasjonen de får på styrermøtene valgt å ta med seg aktuelle problemstillinger ut til videre diskusjon i styrernetverkene. Barnehagen informere om bibliotekaren fra Lørenskog bibliotek besøker barnehagen i egen "bokuke" og leser for barna.

Foreldrene kan få tips og råd om gode barnebøker, og kan også få låne med seg bøker hjem. Både på norsk og andre aktuelle språk. I tillegg viser barnehagene til følgende aktiviteter:

Tospråklig assistent har egne foreldremøter med aktuelle temaer på dagtid for flerspråklige foreldre.

På FN dagen lages det mat fra landene hvor barna har sin opprinnelse

Barnehagene har bøker og lydbøker på flere minoritetsspråk.

Barnehagene har store glasskap, utstillingskap, hvor bl.a. leker fra forskjellige land stilles ut.

Barnehagene har ukentlige "ord som gror" samlinger med de minoritetsspråklige barna som trenger særskilt språkstimulering. Bygger på materiellet for språkstimulering som ble utarbeidet da Lørenskog jobbet med "Ord som gror – lek og lær" i prosjektform.

Tospråklig assistent oppmuntres og motiveres til å ha fellessamlinger / vanlige samlinger hvor det blir vist for eksempel lysbilder fra dennes hjemland.

Vevelstadåsen barnehage har et samarbeidsprosjekt med *Vevelstadåsen skole* (Lesevenn). Dette inkluderer språklek (5 åringer og 1kl) samt lesevenner på morsmål og norsk. I tillegg er det arbeidet videre med holdningsarbeid i personalgruppa. Fokus i den forbindelse har vært hvordan ivareta mangfoldet i barnegruppa, personalgruppa og foreldregruppa. Personalgruppa har benyttet veiledningsheftet (Språklig mangfold i barnehagen) til rammeplanen som utgangspunkt og forelesning/innlegg fra pedagogiske ledere. Pedagogisk leder har vært frikjøpt 20% hver uke frem til 31.07.07 og har hatt ansvaret innad i barnehagen og for samarbeid med skolen og organisering av lesevennprosjektet.

Barnehagen og skolen har hatt en egen styringsgruppe for samarbeidsprosjektet bestående av rektor, styrer, lærer og pedagogisk leder.

For å bidra til spredning av kompetanse har pedagogisk leder hatt innlegg på personalmøter, ledermøter og foreldremøter samt lagt fram arbeide på

Strategiplankonferansen i Trondheim i mai 2007. Hun har også holdt foredrag for personalet og for hele styrergruppa i Ski Kommune, samt internt nettverk kurs (2 timers kurs) for alle i Ski kommune (60 deltagere). Barnehagen har også bidratt i flere sammenhenger med spredning på samlinger arrangert av HiO lokalt og regionalt. Barnehagen har også hatt besøk av fagpersoner fra Høgskolen i Nord Trøndelag og fra en barnehage i Østfold. Vevelstadåsen barnehage oppgir at de har en deltaker på KOMPED og en på KOMPASS på Høgskolen i Oslo.

Vevelstadåsen barnehage understreker at det har vært positivt å kunne frikjøpe en personalressurs for å lede lesevennprosjektet og at arbeidet har gitt inspirasjon og ført til kompetanseutvikling i hele personalgruppa.

Barnehagen deltar også i det nasjonale kompetanseutviklingsprosjektet (tiltak 6) og samarbeider dermed med Høgskolen i Oslo og NAFO.

Sandaker videregående skole har i 2007 arbeidet med å implementere Kunnskapsløftet. Skolen har styrket basisfagene ved å ha tre lærere på to grupper i matematikk og gi norsklæreren to timer ekstra sammen med programfaglærer på VG1 og ha tre lærere på to engelskgrupper på VG2. Skolen benytter kartleggingsverktøy i arbeidet. Sandaker skole skal flytte sammen med Grefsen videregående skole. Skolen har deltatt med to lærere på Oslo-prosjektets kursrekke Forsterket tilpasset norskopplæring. Dette ble arrangert på UiO. En samling var spesielt for ledere, og der deltok assisterende rektor. Skolen har også arrangert personalseminar til Berlin for alle lærerne.

Skolens miljøgruppe samarbeider med Ungdomstiltakene i bydel Sagene om prosjektet: Jenter, gjeng og vold.

Åssiden videregående skole i Drammen har tatt kontakt med Sandaker for å få mer informasjon om skolens forsøk i norskfaget og organisering av de andre basisfagene. Her vil det foregå erfaringsutveksling mellom de to fokusskolene.

Ellers så har skolen et aktivt miljøkontor som er betjent hele dagen. Miljølærerne er ute blant elevene i friminutt og midttime mens to lærere skal være til stede i kantina i storefri og midttime. Samarbeidet med MIRA-senteret fortsettes og en person fra deltar ukentlig på skolen. Helsesøster og PPT er ukentlig tilstede på skolen som et lavterskeltilbud, og er også mye på skolen utover det. Sandaker tilbyr daglig frokost for elevene i skolens kantine. For kr.10,00 får elever og lærere en næringsrik og velsmakende frokost. Sandaker satser også på utvikling av elevenes leseferdigheter. En skoletime i uka er satt av til kun lesing. Da skal det være helt stille på skolen, alle skal ha forberedt seg på hva de skal lese. Det gjelder ikke bare elever og lærere, men også kontor, vaktmester, rektor og alle andre.

I forbindelse med sammenslåing med Grefsen videregående skole oppgir Sandaker at det vil satses mye på å legge forholdene til rette for at særlig VG1-elevne på Grefsen og Sandaker skal bli kjent med hverandre og venne seg til tanken om at de skal være elever på en felles ny, stor kombinert skole. Dette gjelder også de ansatte på skolen.

Strømmen videregående skole har hatt fokus på å sikre at flest mulig av elevene fullfører og består videregående opplæring og å videreutvikle det forberedende kurs for minoritetsspråklige elever med fokus på yrkes- og utdanningsorientering.

Opplæringen er spesielt tilpasset elever fra språklige minoriteter. Det undervises i fagene norsk, samfunnsfag, matematikk, engelsk, naturfag og kroppsøving, til sammen 34 timer pr uke. Det gis også opplæring i bruk av pc. I tillegg er det etablert et samarbeid mellom R-BUP, MIR og Strømmen videregående skole om et prosjekt for skole – hjem samarbeid med foreldre fra språklige minoriteter med vekt på foreldreveiledning. Det har også vært satset på kompetanseheving i personalet for å realisere intensjonene i Prinsipper for opplæringen som fokuserer på utvikling av elevenes sosiale og kulturelle kompetanse. Skolen legger vekt på sosial handlingskompetanse for å understøtte den faglige læringen. Det er etablert en felles

pedagogisk forankring som grunnlag for en holdningsstyring av virksomheten. Plakat med sju punkter for sosial handlingskompetanse er oversatt til flere språk.

Lærere og rådgivere har vært på regional samling om "Språk og fag to sider av samme sak" (Kamil Øzerk UiO), "Hvilken rolle skal skolen ha i framtiden (Børje Ehrstrand, rektor ved Rinkeby skolan i Stockholm). Medarbeidere har også vært på kurs og samlinger i regi av NAFO. Blant annet kurs i forbindelse med ny læreplan i grunnleggende norsk.

Skolen har bidratt til nettverkssamlinger gjennom en samling for skoleledere, lærere, rådgivere, PPT ansatte i Akershus. I tillegg har skolen bidratt med spredning av kompetanse til Bjertnes videregående skole og Sagelva og Sørumsnes videregående skole. Skolen har også hatt besøk av Møglestu videregående skole i Lillesand og elevombudene i Norge.

Skolen vil fortsatt satse på å forbygge bortvalg av videregående opplæring gjennom Utdanningsdirektoratets satsing "Kunnskapsløftet – fra ord til handling" med prosjektet "Redusert bortvalg i en lærende organisasjon". Hovedfokus for arbeidet i 2008 blir å:

Sikre at flest mulig av våre elever fullfører og består videregående opplæring gjennom en forståelig opplæring i et aksepterende og inkluderende miljø

Videreutvikle arbeid med sosial handlingskompetanse for å fremme faglig læring

Gode rutiner for overgangen mellom grunnskole og videregående skole

Videreutvikle "Innføringsklassen" som et forberedende kurs for yrkesfaglige utdanningsprogram

Videreutvikle prosjektet Skole – hjem samarbeid med minoritetsspråklige elever

Kompetanseheving i samarbeid med Akershus fylkeskommune. Arrangere kurs for lærere som underviser etter læreplanen for grunnleggende norsk

Smedstua voksenopplæring har fokus på familielæring og har et samarbeid med bydel Stovner. Dette rapporteres som et godt tiltak for både foreldre og barn.

I tillegg har Smedstua gjennom et samarbeid med Ungt entreprenørskap og NHO startet introduksjonsbedrift. Dette bygger på det samme som er elevbedrift i grunnskolen og ungdomsbedrift i videregående. Deltakerne utvikler et konsept som de driver og avvikler. På den måten lærer de å starte og drive en egen bedrift. Høsten 2007 etablerte elevene en bedrift som solgte et eventyr, dukkespill som ble meget vellykket og svært etterspurt. De har vært i mange barnehager, i bydelsadministrasjonen osv. Aftenpostens lokalsider Stovner og Grorud hadde en 3 siders reportasje fra dette den 16.01.2008

Skolen driver også et prosjekt som heter Nærhet i storbyen. Dette er et samarbeidsprosjekt med bydelene Bjerke, Alna, Grorud og Stovner. Fokus er samarbeid om introduksjonsdeltakere og deltakere i ny sjanse som trenger ekstra oppfølging. Deltakerne i prosjektet er vanskeligstilte med hensyn til integrering og språkkunnskaper i norsk. Deltakerne får også hjelp til å finne språkpraksisplasser og se en vei inn i arbeidslivet.

I tillegg er Smedstua med i Groruddalssatsingen i Strategiplanen. I forbindelse med midler fra dette tiltaket i Strategiplanen har de planlagt og avholdt foreldreskole på 3 grunnskoler.

Smedstua har også arbeidet med Språkperm-metodikk. For noen grupper/klasser på Spor 1 har de vært med i et samarbeid i Oslo VO om utvikling av slik metodikk for deltakere på spor 1. Dette har vært vellykket og de ønsker å utvide denne type metodikk i forhold til flere av deltakerne.

Sagelva voksenopplæringsssenter har i 2007 spesielt arbeidet med å sikre at flere voksne innvandrere fullfører norskopplæring og består språkprøven, å videreutvikle grunnskoletilbudet og prøve ut et kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsavhengige innvandrere (Ny sjanse) med midler fra IMDi. Det er utarbeidet modeller for samarbeid mellom deltaker, arbeidspraksis, NAV og kommunen. Det er også utarbeidet modeller for kartlegging, individuelle planer og oppfølging. *Sagelva* er valgt ut til å være Fyrtårn av VOX og Norsk språktest. Utdanningsdirektoratet samarbeider med 78 lærersteder fordelt på alle fylker i en utprøving av kjennetegn på måloppnåelse i et utvalg fag. *Sagelva* er valgt ut som ett av to voksenopplæringsssentre, og deltar i forhold til grunnskoletilbudet. *Sagelva* har redaksjonsansvaret for Multimediebasen tre måneder hvert år. Multimediebasen er et nasjonalt nettsted for bruk av multimedier i læringsarbeid. *Sagelva* skal bidra til at det flerkulturelle perspektivet blir synliggjort i basen: <http://mmb.utdanningsdirektoratet.no> *Sagelva* voksenopplæringsssenter har et tett samarbeid med de andre voksenopplæringsssentrene på Romerike og er dessuten et flittig benyttet ressurscenter for kommunens barnehager og grunnskoler innen flerkulturell opplæring. *Sagelvas* brukere er flittige bidragsytere til skolens nettavis "Sagbladet" <http://avis.skolenettet.no/sagbladet> . Senteret har og redaksjonsansvaret for Ungdomsavisa en måned hvert år. Ungdomsavisa drives i samarbeid mellom Avis i skolen og Utdanningsdirektoratet. <http://ungdomsavisa.no>

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

01.02: Hjulmøte i Akershus (i fylkesmannens utdanningsavdeling)

25.04: Hjulmøte i Oslo (i fylkesmannens utdanningsavdeling).

Etterutdanning

Oslo

24.01: Møte med SEFIA/HiO om rapport fra kompetansehevingsprogram for alle tilsatte.

26.01: Forelesning om: "Når identiteten begynner å velge oss", etterutdanningstilbud for videregående skoler i Oslo, Utdanningsetaten.

11.04: Kurs for personalet på Bjørndal skole.

17.04. Forelesning for bibliotekarstudiet ved JBI, HiO; tema: Den flerkulturelle skolen – utfordringer i skolehverdagen.

09.05: Forelesning Bjørndal skole.

11.09: Forelesning for ansatte i fengselsundervisningen: "Grunnleggende ferdigheter".

09.10: Etterutdanningskurs Skjønhaug skole: "Å lese fagtekster på andrespråket".

18.10: Forelesning for PPT, skolegruppe D om Lese- og skriveopplæring, arbeid med ordforråd og foreldresamarbeid.

05.12.: Forelesning om familelæring, hjem- skole samarbeid, klasseledelse i Oslo Kongressenter.

05.12. Innlegg nettverk for flerkulturell opplæring, barnehage. Oslo og Akershus.

13.12.: Forelesning om integrering av minoriteter på konferanse for folkehøgskolelærere, Rønningen folkehøgskole, Oslo.

Akershus

- 03.01.: Kurs for lærere i innføringsklassen i Bærum, Bekkestua skole: Tema: Tilpasset opplæring.
- 24.01.: Kurs for MiR-representanter i Skedsmo kommune.
- 31.01.: Kurs for MiR-representanter i Skedsmo kommune.
- 25.01.: Møte i flerkulturelt nettverk Skedsmo. Forelesning: Tospråklig opplæring. Lese- og skriveopplæring når norsk er andrespråk.
- 07.03: Etterutdanning på Bjørndal skole – kick-off som fokusskole. Hele personalet.
- 15.03.: Forelesning på rådgiversamling i Follo: "Samarbeid hjem – skole".
- 20.03: Forelesning på Åsen skole.
- 22.03. Forelesning i Flerkulturelt nettverk i Skedsmo kommune (arr: Skedsmo kommune)
- 29.03, 12.04 og 24.05: Forelesninger for barnehager om rammeplanen, barns medvirkning og flerspråklighet.
- 11.05: Foredrag for Utdanningsforbundet, nasjonal konferanse for barnehager: *Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen*.
- 06.06: Forelesning Vestby skole.
- 16.08.: Foredrag på planleggingsdag, Rosenhoff Voksenopplæringscenter. Tema: Holdninger og ideologier i innvandringsdebatten.
- 17.09: Kveldskurs om foreldresamarbeid i et flerkulturelt perspektiv for barnehager/skoler/helsestasjoner i Borgen distrikt.
- 20.09: Forelesning Flerkulturelt arbeid i barnehage og skole for lærere og barnehageansatte i Skedsmo kommune.
- 09.10 Forelesning for skoler og barnehager i Bærum kommune som er tildelt midler fra UDIR til å utvikle modeller for språkopplæring- Språkløftet. Tema: Språkopplæring - Hva sier forskning? Hva vet vi?
- 10.10.: Innlegg/oppsummering/hilsen på konferanse i Lørenskog kommune.
- 22.10 Heldagskurs for lærere og skoleledere i Bærum. Tema: Kunnskapsløftet og elever fra språklige minoriteter. Leseopplæring. Kartlegging. Flerkulturell skole. Familielæring. Klasseledelse.
- 02.11: Kurs for barnehageansatte i Ski: Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen – kritiske perspektiver.
- 02.11.: Forelesning om identitetsutvikling, Østlandske lærestevne.
- 21.11: Foredrag på Utdanningsforbundets konferanse for språkløftet: Språklig og sosial kompetanse i et mangfoldsperspektiv.
- 29.11.: Forelesning om språk og begrepsutvikling for Åkeberg barnehageenhet og barnehager i Gamle Oslo.

Nettverksbygging

Oslo

- 14.02: Samarbeidsmøte mellom NAFO, Avdeling for lærerutdanning på HiO og SEFIA.
- 30.11. Deltagelse på planleggingsmøte om Nasjonal konferanse for barnehager om Språk, i regi av fylkesmannen.
- 04.12: Nettverkssamling for faglige forvaltere av tilskuddsordningen for språkstimulering av minoritetsbarn i førskolealder.
- ### Akershus:
- 27.11: Veiledningsmøte med prosjektledelse i Skedsmo kommune i forbindelse med prosjekt for utvikling av den flerkulturelle barnehagen og skolen.

Rådgivning og veiledning

Oslo

25.01: Forelesning for norskseksjonen på Sandaker videregående skole og nye læreplaner.

09.02: Møte med ledelsen på Bjørndal skole, ny fokusskole, i forbindelse med utarbeidelse av en kompetanseutviklingsplan.

14.05: Oppfølging av lesevennprosjektet på Vevelstad skole og barnehage.

Akershus

14.02: Veiledning, kartlegging og enkeltvedtak, gruppe fra Askim.

26.03: Møte med rektor på Vestby skole.

Dokumentasjon og informasjon

16.04.: Møte med Utdanningsetaten i Oslo og rådgivere fra Sofienberg og Sogn om tilbakemelding på kartleggingsverktøy, tiltak 20.

Status

Det er stor aktivitet i området, ikke minst i forhold til utvikling av nye modeller for opplæring på ulike nivåer (tiltak 4). Her kan nevnes Lesevennprosjekt, bibliotekssamarbeid, aldersblanding, IKT-satsing, kartlegging av språkferdigheter, læreplanarbeid, arbeid med rammeplanen for barnehager etc. Kommunene i Akershus med slike samarbeidsprosjekter med NAFO viser imponerende innsatsvilje og handlekraft. Fokusvirksomhetene som deltar i slike prosjekter, er også svært operative og nytenkende. NAFO har et godt samarbeid med Høgskolen i Oslo, ikke minst i forbindelse med det nasjonale barnehageprosjektet der fokusbarnehagen i Ski deltar. Høgskolens satsing på utvikling av flerkulturelt studiemiljø ser svært spennende ut.

Ikke alle fokusvirksomhetene er like aktive i forbindelse med planmessig utvikling av den flerkulturelle skolen, men mange driver mye med spredning av kompetanse, ikke minst i sine nærområder. Flere av skolene har imidlertid også spredd sine erfaringer til andre deler av landet. Samlingene av fokusvirksomheter (de nasjonale nettverkene) bidrar som incitament i skole- og barnehageutviklingen.

ROGALAND

Fokusvirksomheter i Rogaland

Johannes Læringscenter – barnehage, Stavanger kommune

Gautesete skole, Stavanger kommune

Sola videregående skole i Sola

Johannes læringscenter - voksenopplæring. Stavanger kommune.

Grunnet sykdom og erstatning av representant for Fylkesmannen i Rogaland, ble det med kort innkallingstid holdt hjulmøte i Stavanger i oktober istedenfor det planlagte møtet i september. Fra Rogaland deltok alle inviterte og samarbeidende ledd, bortsett fra representanter fra høgskolen/universitetet som var forhindret fra å komme på akkurat dette møtet.

Sola videregående skole har vært engasjert i tiltak 20: Ungdom med svak grunnopplæring fra hjemlandet og kort botid i Norge. Dette har vært det andre året at prosjektet pågår, sammen med Johannes Læringscenter. Sola og Johannes har samarbeidet innen tiltak 4 i Strategiplanen i en egen modell. Det har erfart at det har

vært en kompliserende faktor å jobbe på tvers av forvaltningsnivåer. Innenfor tiltak 20 bruker samarbeidspartnerne også kartleggingsverktøyet som prøves ut i forbindelse med tiltak 13 i den reviderte strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis*. I sin modell har Sola videregående to løp: et mot yrkesfag og et mot studiespesialisering. Å utvikle skolen som en flerkulturell skole er et av satsningsområdene. Der har skolen som mål å videreføre "prosjekt gjennomstrømning" som praksis i FS-klassene, gjennomføre pilotprosjektet "Ny opplæringsmodell for minoritetsspråklige elever med kort botid i Norge (2006-08), gi tilbud i valgfaget interkulturell integrasjon, ha konflikthåndtering og elevmekling som ordning ved konflikter mellom minoritetsspråklige elever, tilsette eller engasjere minoritetsspråklige lærere ved skolen (Jmfr. Handlingsplan for etnisk likestilling i Rogaland Fylkeskommune Delta i Comenius 3 nettverket "Learning Migration" og gjennom dette jobbe med holdninger i skolesamfunnet

Høsten 2007 har skolen hatt fire viktige arbeidsområder: rådgiving og arbeid med videreutdanning, skole- hjemmsamarbeid, individuell opplæringsplan i norsk, konkretisering av læreplanmål og evaluering. Sola vg skole er med på MIA (mangfold i arbeidslivet), og kartlegger holdninger i lærerstaben, skal ha en egen planleggingsdag viet dette temaet. Er også med i Comenius 3- prosjekt Learning Migration der arbeidet på skolen utgjør et grunnlag for samarbeidet.

Gautesete skole deltar i Tiltak 4, område 2 og har to prosjekter der. Det ene gjelder lærersamarbeid om faglig forståelse og ordforrådsutvikling og det andre samordnet leseopplæring på trinnet på flere språk samtidig. Skolen startet i oktober et samarbeid med Stavanger kommune og Universitetet i Stavanger om *Nattergalprosjektet*. Dette retter seg mot barn i alderen 8-13 år og tar i bruk studenter ved Fakultet for allmennlærerutdanningen som mentorer for barna. Som det står på skolens hjemmeside: "Denne uken møttes mentorbarna med sine foreldre og mentorene på Gautesete skole for første gang. 5 elever på barnetrinnet med tospråklig bakgrunn har fått sin egen mentor, en lærerstudent fra Universitetet i Stavanger." Stavanger by er vennskapsby med den palestinske byen Nablus. Gautesete har der sin egen vennskapsskole.

Johannes læringscenter skal gi et opplæringstilbud i samsvar med forskrifter til nyankomne innvandrere (barn og voksne) og til voksne som har behov for en fornyet grunnskoleopplæring. Senteret skal også være et ressurscenter for personer over 18 år med sanse- og hørselsproblemer. Senteret har i underkant av 200 lærere fordelt på følgende tiltak: Barnehage, grunnskole og voksenopplæring.

Voksenopplæringen ved Johannes læringscenter har hatt fokus på å få ferdig en ny handlingsplan for hele virksomheten, å videreutdanne sine tospråklige lærere, å etablere en ny seksjon på norskavdelingen i forhold til å drive utadrettet virksomhet mot bedrifter og institusjoner, samt gjennomføre ferieundervisning for flyktninger. Tospråklige lærere som underviser i samfunnskunnskap ved Johannes, har tatt videreutdanning ved UiS, 15 studiepoeng, høsten 2007. Det nettbaserte spillet "Norges Quiz" som Johannes har utviklet, er tatt i bruk. Dette spillet er knyttet opp til læreboka *Velkommen*, også utviklet ved Johannes.

Barnehagen ved Johannes læringscenter har utadrettet virksomhet. En kan lese om ett av prosjektene i eksempelsamlingen. Der beskrives hvordan barnehagen i samarbeid med Stavanger kommune har organisert og gitt kompetanseheving til 30

tospråklige assistenter i barnehagene i Stavanger, inkludert et 40 timers bransjekurs der målsetningen har vært å bidra til språkutviklingen til tospråklige barn. I 2007 har basen for tospråklige assistenter fått status som avdeling og fått tilsatt en egen avdelingsleder. I 2007 har barnehagen deltatt i et Barnehageprosjekt, iverksatt i 15 fylker, der NAFO og høgskolene samarbeider om kompetanseheving. Ved Johannes har det vært arbeidet ut fra teorier om det musiske mennesket der et mål har vært identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse. Barnehagen utvider videre sin virksomhet med en avdeling, beregnet for barn av andre innvandrergupper enn alene dem som går på introduksjonskurs. Barnehagens ansatte har deltatt på videreutdanning og kurs for å heve sin egen kompetanse og de har bidratt til spredning av kompetanse ved å gi undervisning på UiS, ved å motta og veilede studenter, arrangere personalmøter i en barnehage, ha innlegg på nettverksamlinger for nasjonalt prosjekt i regi av NAFO, ha besøk fra pedagogiske ledere og eller personale i Rogaland og Sverige.

Universitetet i Stavanger (UiS) v/Institutt for kultur og språkvitenskap er involvert i mye:

Oppstart av et europeisk skolenettverk, Learning Migration, Sokrates, Comenius 3

Oppstart av europeisk mentorprosjekt, Nattergalprosjektet

Samarbeid mellom UiS og Rogaland fylkeskommune om kompetanseheving

Oppstart av europeisk Grundtvig voksenopplæringsprosjekt

Oppstart av forskernettverk i fremmed- og andrespråksdidaktikk

UiS har videre vært aktive i veiledningen av barnehagene i Rogaland som deltar i det nasjonale barnehageprosjektet. Pedagoger i barnehagene har forelest for studenter og veiledet dem. Ansvarlig for norskfaget ved UiS hadde følgende hjertesukk på hjulmøtet: Norskfaget er nå delt på tre. Det er blitt en uheldig fragmentering. Ingen har faget i sin portefølje. Hvordan kan dette avhjelpes? Hvordan kan vi få utdannet lærere i norsk som 2. språk?

Når det gjelder øvrige aktiviteter i fylket, deltar Tysvær kommune ved Førresfjorden barnehage i NAFOs barnhageprosjekt med tittelen: "Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen". Personalet ønsker å utvikle en flerkulturell pedagogikk der ulike språklige, kulturelle og religiøse uttrykk blir synliggjort i hverdagslivet slik at alle barns identitet blir bekreftet. Tysvær opplæringsssenter deltar i et mor-barn prosjekt for flyktninge- og innvandrerkvinner med barn opptil ca ett år. Disse deltar i opplærings-tilbud organisert av voksenopplæringen, Tysvær opplæringsssenter. Mødrene har tilholdssted er i underetasjen på Førresfjorden barnehage, hvor flere av kvinnene også har eldre barn oppe i avdelingene. Fire dager i uka er det eget opplegg for mødre og spedbarn (mor-barn-gruppe), og en dag i uka er det "utvidet" mor-barn-gruppe/familielæring i barnehagen. Da deltar også de eldre barna i familielærings-aktiviteter sammen med mødrene sine. I tillegg deltar noen andre flyktning- og innvandrerkvinner med barn i barnehagen på dette tilbudet. Dette innebærer at i tillegg til lærer fra voksenopplæring, er det disse dagene også en førskolelærer fra Førresfjorden barnehage til stede.

Tysvær kommune deltar også på området 3, fokus på overganger mellom nivåer og samarbeid mellom forvaltningsnivåer innen Tiltak 4 i Strategiplanen. Her er det Tysvær opplæringsssenter som samarbeider med Veiledningssenter for voksne og NAV om yrkeskvalifisering av voksne innvandrere.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene:

Hjulmøter

04.10.2007

Etterutdanning

16.04. Innlegg om å lære språk i inkluderende lekemiljøer på konferanse om kartlegging, Stavanger.

18.09. Fylkesrådmannen i Rogaland. Opplæringsavdelingen. Kurs for norsklærere, kontaktlærere og avdelingsledere i videregående skole. "Hvordan læres norsk som andrespråk?", "Ny læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter", "Kartlegging av norskkompetansen til elever med et annet førstespråk".

23.11. Kurs for barnehage-ansatte i Hå kommune: Språklig og kulturelt mangfold.

10.12. Nettverksamling for kommuner i Sør-Rogaland, i Time kommune. Temaet var mottak av minoritetsspråklige elever.

13.12. Kurs for samarbeidsnettverk; Rogaland, Hordaland, Vest-Agder: "Hva kjennetegner den flerkulturelle skolen."

Nettverksbygging

10.12. Nettverksamling for kommuner som har ulike tilbud for språklige minoriteter. Kartleggingsprøver ble utprøvd i Rogaland 14.15. og 16. mai. (samarbeid og kontakt for NAFOs del).

Dokumentasjon og informasjon

Gautesete skole deltar i Tiltak 4, Område 2. De har deltatt på samlinger innen område i Oslo og Drammen, 12. og 13. mars og i Larvik 5. og 6. november. Arbeid på Gautesete er sendt inn til Direktoratet som et eksempel fra et godt tiltak i Stortingsmeldingen om språklæring. Sola og Johannes deltar innen tiltak 4, område 3, mens Tysvær kommune deltar i Tiltak 4, område 1 og 3.

Status

Gautesete skole har prosjekter av nasjonal interesse. Sola videregående har en lang rekke prosjekter for å sikre språklige minoritets elever inngang til og trygg gjennomgang i videregående skole. Alle virksomhetene bidrar til spredning av kompetanse på feltet ved å motta besøk, svare på telefoniske henvendelser og veilede eksternt. Johannes læringssenter virker som et ressurs- og kompetansesenter i Rogaland. Avdeling for voksenopplæring har utviklet modeller for opplæring og læremidler, og er i ferd med å opprette en avdeling for utadrettet kompetansehevede virksomhet. Barnehagen sikrer skolering av tospråklige barnehageansatte og gir veiledning til barnehager og kommuner ved besøk, men også telefonisk.

SOGN OG FJORDANE

Fokusvirksomheter i Sogn og Fjordane

Kyrkjevegen barnehage A/S i Førde, privat

Førde barneskule, Førde kommune

Flora videregående skule i Florø

Gloppen opplæringscenter, Gloppen kommune

Førde barneskule sitt hovedfokus for 2007 har vært kompetanseutvikling i forhold til språklæring, og skolen har opprettet en faggruppe. To personer gjennomfører videreutdanning i flerkulturell forståelse. Skolen har gjennomført åpent kveldsmøte

for lærere og foreldre, og har som fokusskole gjennomført veiledning for Vassenden skule.

Gløppen opplæringscenter sitt hovedfokus for 2007 har vært knyttet til følgende fem målsettinger 1) Utvikle den operasjonelle bruken av data i undervisninga, 2) Gjennomføre grunnskoleopplæring for to grupper med voksne flyktninger, 3) Etablere nettverk for lærere som jobber med flyktninger i kommunen, 4) Utvikling av realkompetansevurdering, 5) Etterutdanning i flerkulturell forståelse.

Kyrkjevegen barnehage sitt hovedfokus har vært å samle erfaringer fra flyktningmottaket, samt å reflektere rundt disse erfaringene. Kompetanseutvikling har vært knyttet til personalmøter og planleggingsdag er anvendt til refleksjon og forelesninger om temaer virksomheten arbeider med.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

28.11.: Tilstede var representanter for Fylkesmannen, voksenopplæring, barneskule, barnehage og ppt.

Etterutdanning

07.06.: Gløppen voksenopplæring – Grunnskoletilbud for ungdom: 1. Presentasjon av rapporten Ungdom med svak grunnskoleopplæring osv (ref 01.05). 2.

Aksjonslæring som strategi for utvikling av opplæringstilbudet til ungdom med svak grunnskoleopplæring.

29.11. 1. Førde barneskule: Kulturell kompleksitet i et nytt Norge. Drøfte begreper som kan tjene som nyttige redskaper til å identifisere, beskrive og forstå ulike forhold knyttet til opplæring i en flerkulturell skole. 2. Det flerkulturelle utdanningssamfunnet. Organisasjonslæring - Mangfoldet som en uheldig omstendighet vs nødvendig verdi? 15.08 Farnes skule i Årdal. Hel planleggingsdag med tema: Kunnskapsløftet og elever fra språklige minoriteter.

Rådgivning og veiledning

15.05.: Sensurering av studenter som har tatt etterutdanning i Flerkulturell forståelse.

Status

Sogn og Fjordane har ikke fokusskole innenfor videregående skole. Nafo avventer resultat fra møte mellom de øvrige fokussskolene i fylket (var planlagt gjennomført medio januar), samt resultater fra fylkesmannens drøftinger med aktuelle videregående skoler.

SØR-TRØNDELAG

Fokusvirksomheter i Sør-Trøndelag

Ringen barnehage, Trondheim kommune

Ila skole, Trondheim kommune

Åsheim ungdomsskole, Trondheim kommune

Gerhard Schønings skole i Trondheim

Tiller videregående skole i Trondheim

Melhus voksenopplæring, Melhus kommune

I slutten av mai 2007 arrangerte NAFO i samarbeid med Utdanningsdirektoratet, VOX, fylkesmannen i Sør-Trøndelag, og Høgskolen i Sør-Trøndelag en nasjonal

konferanse om "Likeverdig opplæring i praksis – myndiggjøring og mestring!" i Trondheim. Høgskolen i Sør-Trøndelag fikk ansvar for den praktiske gjennomføring av arrangementet. Tilbakemelding fra deltakerne på konferansen var svært positiv, dette særlig i forhold til konferansens faglige innhold.

De aller fleste fokusvirksomhetene i Sør-Trøndelag er i Trondheim kommune. De har etablert godt samarbeid seg i mellom. Det holder regelmessig møter hvor fokusvirksomhetene utveksler erfaringer og drøfter kompetanse- og skoleutviklingsarbeid i kommunen. Følgelig ønsket fokusvirksomhetene et annen innhold på hjulmøter enn utveksling av erfaringer. Dette ble tema for diskusjon på hjulmøte den 01.06.07.

Tiltak 9, Sette i gang forsøk med morsmål som andrespråk er i sin helhet lagt til skoler i Trondheim kommune.

Ila skole har i 2007 hatt hovedfokus på utvikling av kartleggingsmateriell (overganger mellom mottaksgrupper og trinn/førsteklassinger) og på et samarbeidsprosjekt mellom Ila skole, Kattem skole og Saupstad skole. Skolen deltar i "Respekt"-programmet i regi av Senter for atferdsforskning i Stavanger. Skolen har videre hatt fokus på skole-hjem-samarbeid høsten 2007 og har gjennomført språkvise foreldremøter.

Ila skole har samarbeidet med Høgskolen i Sør-Trøndelag om å arrangere og gjennomføre todagens konferanse i oktober 2007: "Den felleskulturelle skolen, - en ressurs!", som bla inneholdt skolebesøk på mottaksskolene i kommunen, hvor deltagerne fikk anledning til å se praksisfeltet og materialutvalg. To av Ila's lærere holdt foredrag på kurset.

I 2007 har *Melhus voksenopplæring* prioritert arbeidet med kompetansebygging i flerkulturelt arbeid, fortsettelse av temaet fra 2006: voksenpedagogikk i et internasjonalt perspektiv, lokal tilpasning av ordningen med flyktningeguides – samarbeid med Røde Kors, arbeid med individuelle planer i hht. introduksjonsloven, videreutvikle grunnskoletilbudet for minoritetsspråklige elever, justerte lokale vedtaksmaler i hht. til introduksjonsloven, strukturer i forhold til helårsprogram for personer på "introordning", kompetanseheving i forbindelse med det nasjonale introduksjonsregisteret

NAFO hadde en av hovedforelesningene på Fylkesmannens konferanse 18.04 med fokus på minoritetsspråklige elever.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

01.06.: Hjulmøte hos fylkesmannen i Sør Trøndelag, Trondheim

Etterutdanning

30.01. Nettverkssamling for mottaksskolene i Trondheim. Forelesninger: *Evaluering av praktiseringen av Norsk som andrespråk, St.meld. 16 Tidlig innsats for livslang læring, Strategiplan. Likeverdig opplæring i praksis.*

20.03: Forelesning på konferanse i regi av voksenopplæringen i fylket. Tema: sent ankomne minoritetselever i videregående skole.

24.04: Forelesning på heldags kurs for barnehageansatte i Trondheim kommune. Tema: "Holdninger og ideologier i innvandringsdebatten".

18.04: Forelesning på fylkesmannens konferanse med fokus på språklige minoriteter. Tema: *Språket er nøkkelen til læring og deltakelse:*

28.04. Kurs for tospråklige lærere. Kartlegging av språklige minoritetselever. Bachelorutdanningen for tospråklige lærere.

29.08: Orientering om nye læreplaner – språklige minoriteter på samling for inspektører og norsklærere i Trondheim kommune
Nettverksbygging

22. 01: Planleggingsmøte med Fylkesmannen og Høgskolen i Sør-Trøndelag om den nasjonale konferansen
Rådgivning og veiledning

25.01: Møte med rektor på Gerhard Schøning skole i Trondheim i forbindelse med kompetanseutvikling på skolen.

29.08: Orientering om de nye læreplanene på rektormøte i Trondheim

Status

Fokusvirksomhetene i Sør-Trøndelag har mye kompetanse og lang erfaring i arbeidet med minoritetsspråklige elever. Av den grunn har de et godt grunnlag for samarbeid uten aktiv drahjelp fra NAFO.

TELEMARK

Fokusvirksomheter i Telemark

Lyngveien barnehage, Porsgrunn kommune
Stridsklev skole, Porsgrunn kommune
Hjalmar Johansen videregående skole i Skien
Porsgrunn Voksenopplæringsssenter (fra slutten av november 2007)

Hovedfokuset i *Lyngveien barnehage* har dette året vært foreldresamarbeid. Barnehagen er ellers deltaker i tiltak 6 knyttet til Strategiplanen.

Stridsklev skole har videreført sitt arbeid med kartlegging i tillegg til å ha fokus på flerkulturell ungdom. Skolen har holdt kurs om de nye læreplanene for alle inspektørene i kommunen. Utover egen kommune har skolen samarbeid med Bamble kommune om etterutdanning av tospråklige lærere.

Hjalmar Johansen videregående skole har dette året satt fokus på veiledning og kartleggingen av minoritetsspråklige elever ved overgangen fra grunnskole til videregående skole. Skolen er ellers opptatt av at lærere ved skolen trenger kompetanse innenfor dette feltet, og ønsker å legge vekt på dette framover.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulumøter

25.04: Hjulumøte

Etterutdanning

09.03.: Kurs i Notodden for lærere i vgo, arr. av Telemark fylkeskommune; tema: Norskfaget i den flerkulturelle skolen – nye perspektiver og nye utfordringer for læreren.

22.03: Samling barnehageprosjektet i Telemark På Notodden.

11.04: Forlesning på Stridsklev skole i Porsgrunn.

16.08: Kursdag / planleggingsdag om foreldresamarbeid i et flerkulturelt perspektiv i Lyngveien barnehage.

06.09.: Forelesning for helse- og omsorgsarbeiderutdanningen på Høgskolen i Telemark (Porsgrunn) "Organisering og praksis i en felleskulturell skole."

Nettverksbygging

15.02: Nettverksmøte i barnehageprosjektet i Telemark på Notodden.

28.11: Prosjektgruppemøte for barnehageprosjektet i Telemark i Drammen.

Status

Det er et godt samarbeid mellom de ulike fokusvirksomhetene i fylket. Høgskolen er en verdifull samarbeidspartner og en sterk bidragsyter på feltet. Det er videre gledelig at Porsgrunn Voksenopplæringsssenter har kommet med blant fokusvirksomhetene i fylket. Av ulike grunner har det ved noen av virksomhetene blitt drevet mindre erfaringsspredning enn det som var planlagt. Dette vil bli endret framover. Kompetanseheving og kompetansespredning er ellers et tema som diskuteres.

TROMS

Fokusvirksomheter i Troms

Barnely barnehage, Harstad kommune

Borgtun skole, Tromsø kommune

Tromstun skole, Tromsø kommune

Harstad skole, Harstad kommune

Indre Troms videregående skole, skolested Sjøvegan i Salangen

Voksenopplæringa i Tromsø, Tromsø kommune

Voksenopplæringa i Harstad, Harstad kommune

Det er blitt holdt to hjulmøter i Troms i løpet av 2007.

Harstad skole har i 2007 hatt hovedfokus på arbeidet med SFO. De har organisert flerkulturelle uker med presentasjon av de ulike nasjonalitetene for elever, personalet og foresatte. Skolen er en PALS-skole og har i forbindelse med dette vektlagt foreldreveiledning i forhold til oppdragerrollen i norsk skole/samfunnet. Tre av de ansatte på skolen har fått tilbud om videreutdanning ved høgskolen i Tromsø.

Voksenopplæringa i Harstad har i 2007 hatt hovedfokus på intern kompetanseheving. I forbindelse med dette har de deltatt på en rekke kurs og konferanser, deriblant på nord-norsk samling for VO i Tromsø.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

23.02. Hjulmøte i Harstad.

10.10. Hjulmøte i Tromsø.

Etterutdanning

14.02. Forelesning på Spredningskonferanse i nord for prosjektet satsing mot frafall i Tromsø. "Den felleskulturelle skolen".

22.02. Forelesning på kurs arr. av Harstad kommune for lærere i grunnopplæringen; tema: Grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

03.10. Forelesning på personalseminar for lærerutdanninga på høgskolen i Tromsø: "Kompetansebehov i en flerkulturell skole."

09.10. Konferanse. Fylkeshuset Tromsø: "Nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål", "Tilegnelse av andrespråk", "Kartlegging".

30.10. Samling barnehageprosjektet i Troms, i Tromsø.

Nettverksbygging

04.09: Prosjektgruppemøte for barnehageprosjektet i Troms i Tromsø.

Status

Det er blitt etablert et godt samarbeid mellom alle leddene i vårt nettverk i Troms.

Samarbeidet fungerer godt tross for ny kontaktpersoner hos fylkesmannen.

Det diskuteres stadig om hvordan kompetansespredning i fylket kan organiseres bedre og drives på en mer systematisk og effektiv måte.

Fokusvirksomhetene i Troms viser et høyt aktivitetsnivå og engasjement i forhold til arbeidet med minoritetsspråklige.

VEST-AGDER

Fokusvirksomheter i Vest-Agder

Øvre Slettheia barnehage, Kristiansand kommune

Karl Johans Minne skole, Kristiansand kommune

Vågsbygd skole, Kristiansand kommune

Kvadraturen skolesenter i Kristiansand

Kristiansand voksenopplæringscenter, Kristiansand kommune

I Vest-Agder har det vært to hjulmøter i 2007.

På første møte rapporterte alle om praksis og utfordringer. Neste møte hadde fokus på samarbeid med foreldrene. Strategiplankonferansen i 2008 er lagt til Kristiansand.

I forbindelse med dette, inviterte Fylkesmannen og NAFO alle medlemmer i NAFO-hjulet til idemyldringsmøte for å få innspill til programmet. Det ble et godt møte der mange gode forslag kom fram. Det har i tillegg vært to møter i det sentrale programutvalget for konferansen.

Øvre Slettheia barnehage har fokus på språkopplæring, sosial kompetanse og foreldrearbeid. En pedagog er ansatt 27t/u for å drive med norskopplæring.

Snakkepakken og språkkofferter er viktige hjelpemidler. De bruker også "Steg for Steg". Fem ansatte har deltatt på en kursrekke angående barn av psykisk syke foreldre.

De planlegger personalmøte for alle i begynnelsen av 2008 med foreleser om temaet.

Tre ansatte har vært på ukeskurs i Tyrkia der "Møte med barn og familier fra fremmede kulturer" var tema. De har hatt ansvar for et personalmøte for alle i etterkant.

I 2007 har de tatt i mot 4 studiebesøk fra barnehager i nabokommuner og fra Sandnes.

Leder er med i kommunens fokusgruppe for minoritetsspråklige barn. Gruppen er nedsatt av barnehagedirektøren og jobber med utvikling på feltet for alle kommunens barnehager.

Øvre Slettheia barnehage er med i NAFOs kompetanseutviklingsprosjekt om språklig og kulturelt arbeid i barnehagen. De er inne i første prosjektperiode og har startet opp delprosjektet "Språkhuset" med fokus på språkopplæring for alle barn..

Karl Johans Minne skole er en 1.-7. skole som har rundt 25% minoritetsspråklige elever. Hovedfokus dette året har vært: Vedlikeholdsarbeid, foreldresamarbeid - jevnlig oppdatering på feltet, samarbeidsprosjekt med Tinnstua barnehage (den barnehagen som skolen mottar flest barn fra), helsesøster og skolen, med tanke på å sikre kontinuitet i opplæringen av minoritetsspråklige skolestartere.

Skolen fikk mediedekning lokalt på grunn av gode resultater på nasjonale prøver.

<http://www.fvn.no/meninger/leder/article540435.ece> .

Karl Johans Minne skole deltar i PPT-prosjektet

Vågsbygd skole er en 1.-7 skole.

Hovedfokus for utvikling dette året har vært utvikle en arbeidsplan, som er et godt arbeidsdokument for lærere som jobber med minoritetsspråklige elever. (Tospråklige lærere, noa-lærere og timelærere, samt kontaktlærere), bevisstgjøring av begreper som er sentrale i de ulike fagene, samarbeidsprosjekt med PPT i kommunen med fokus på hvordan skolen best kan legge til rette for tilpasset opplæring for minoritetsspråklige barn som begynner i 1.klasse, sette noen av de ansatte inn i "Læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter", samarbeid med sfo, for å bevisstgjøre deres rolle som aktive språkmodeller for de minoritetsspråklige barna. Oppfordre til å legge til rette for et variert lekemiljø. Vågsbygd skole samarbeider med skoleeier om å utvikle en lokal læreplan i forhold til de nye læreplanene. Ansatte ved skolen har holdt kurs om de nye læreplanene for lærere ved andre skoler.

Kristiansand voksenopplæringscenter har hatt fokus på følgende dette året:

Videreutvikling av tilbud til voksne med psykiske problemer, utarbeide og ta i bruk rutinebeskrivelse i overgang fra ungdomsskole til videregående opplæring, øke andelen minoritetsspråklige deltakere som kvalifiserer seg for videre opplæring eller arbeid, fremme tilpasset opplæring og bruk av varierte arbeidsmetoder og ulike arbeidsarena.

Alle ansatte deltar i et internt kompetanseutviklingsprogram de kaller "pedagogisk time" der de lærer av hverandre. De har også en mentorordning der nyansatte får veiledning av en mentor for raskt og effektivt tilegne seg fagstoff og metodikk.

Senteret deltar i planlegging og gjennomføring av sørlandske lærerstevne.

Senteret har et tilrettelagt tilbud for voksne med psykososiale vansker i avdelingen "Basen".

Kristiansand voksenopplæringscenter har et nært samarbeid med bedrifter/næringsliv der de tilbyr opplæring av minoritetsspråklige på arbeidsplassen

Kvadraturen skolesenter er ett av landets største skolesenter. Hovedfokus dette året har vært å konkretisere tiltak i plan for minoritetsspråklige elever. Blant annet er det

ansatt en ny medarbeider tilknyttet skolen ressursteam. Denne medarbeideren har ansvar for ressursteamets arbeid med minoritetsspråklige elever. Å arrangere kurs for andre videregående skoler om ny læreplan m/kartleggingsverktøy. Skolen har arrangert kurs i ny læreplan for minoritetsspråklige der andre videregående skoler ble invitert. Skolen deltar i Comenius 3-prosjekt om læreres holdninger til elever Kvadraturen skolesenter deltar i kompetansehevingsprosjekt med PPT.

Skoleetaten i Kristiansand kommune har som mål at flerkulturelle skole skal være tema på ett skoleledermøte hvert år. De satser også på kompetanseheving av tospråklige lærere: grunnleggende tema innenfor "lærerhåndtverket".

Fylkeskommunen har fokus på ressurser – hva elevene kan, ikke bare hva de ikke kan, og er opptatt av å opprette tilbud "i fugen" mellom grunnskole og videregående opplæring. De er også opptatt av lederforankring, samtidig som de ønsker at NAFO involverer eiernivået i større grad.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

27.03. Hjulmøte. Tema: familielæring og presentasjon av aktiviteter og utfordringer gitt av nettverksmedlemmene.

31.10. Hjulmøte. Tema: samarbeid med foreldre, hvordan få til spredning til andre virksomheter i fylket, muligheter for å opprette rom i Fronter der alle hjulmedlemmer har tilgang, nasjonal strategiplankonferanse i Kristiansand 2008.

Etterutdanning

08.02. Forelesning Den flerkulturelle barnehagen for øvingslærere i barnehager i Agder.

19.10. Holdt dagskurs på Sørlandske lærerstevne, om språklig, kulturelt og religiøst mangfold i barnehagen.

17.12. Forelesninger: "Hvordan lære norsk som andrespråk?"

"Ny læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter."

"Kartlegging av norskkompetansen til elever med et annet førstespråk."

Kurs for lærere i videregående skole. Arrangør: Kvadraturen skolesenter (fokusvirksomhet)

Nettverksbygging

9. -11.01. Mentortreff/veiledninger med alle barnehagene(5 stk) i Ska I- Skal ikke-prosjektet (SSI): i Mandal, (Lindesnes, Marnadal og Grimstad)

09.03: Mentortreff/veiledning i SSI-Mandal.

26.09: Mentorbesøk i SSI-Mandal.

13.11. Mentortreff/veiledning for SSI-Mandal.

21.11. Mentortreff for SSI-Mandal.

Rådgivning og veiledning

15.02.: Møte med ledelse og lærere som arbeider i "Basen" i KVO. Tema: Videre utvikling av tilrettelagte opplæringstilbud for voksne minoritetsspråklige med psykososiale problemer. (Sorterer under hovedområde 2 under tiltak 4).

Status

Aktiviteten i Vest-Agder har vært økende dette året. Det har vært arrangert to fruktbare Hjulmøter, der oppslutningen har vært god fra alle deltagende organisasjoner. Universitetet har vært representert på begge møtene.

Fokusvirksomhetene har vært representert med ledere og PPT har vært representert. Det har også vært representanter fra eierne på møtene. NAFO har et godt samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder, der to representanter fra utdanningsavdelingen deltar aktivt i samarbeidet.

VESTFOLD

Fokusvirksomheter i Vestfold

Beckerbo barnehage, Horten kommune

Sentrum barne- og ungdomsskole: avd. Torstrand skole og Mesterfjellet skole, Larvik kommune

Thor Heyerdahl videregående skole i Larvik

Larvik læringscenter, avd. Norskskolen med Verdensmesteren (mottaksskole), Larvik kommune

Det gjennomføres Strategiplanprosjekter i Beckerbo barnehage og på skolene i Larvik. Larvik læringscenter koordinerer også en del utviklingsprosjekter i kommunen. Vestfold har en svært sterk og offensiv høgskole. Denne høgskolen har utviklet et videreutdanningstilbud innenfor feltet: Familielæring. Dette har skjedd i nært samarbeid med NAFO. Studiet er på 30 studiepoeng, starter opp januar -08 og skal gå over tre semestre. Etterutdanningsavdelingen (SEKO) har tatt et spesielt ansvar for oppfølging av samarbeidet med NAFO og utvikling av det flerkulturelle feltet på høgskolen. De er opptatt av at utviklingen skal skje i samarbeid med fokusvirksomhetene og har etablert et fagteam bestående av faglig tilsatte ved høgskolen og representanter fra fokusvirksomhetene. Dette fagteamet skal ta ansvar for å komme med forslag til og gjennomføre etterutdanningstiltak for de faglige tilsatte på høgskolen og for lærere og skoleledere i Vestfold fylke. Høgskolene i Vestfold deltar i Høgskolen i Norge, et prosjekt der det tilbys en BA for tospråklige lærere.

Det har vært avholdt ett hjulmøte. Barnehagen deltok ikke, grunnet personalmangel, og høgskolen deltok ikke grunnet en misforståelse og manglende invitasjon.

Beckerbo barnehage i Horten kommune har i sitt utviklingsarbeid hatt hovedfokus på utvikling av språk- og kommunikasjonsferdigheter hos barn og å utvikle et inkluderende fellesskap med plass til det enkelte barn. De er opptatt av barns medvirkning i egen hverdag og har deltatt på ulike kurs, konferanser og seminarer for å heve kompetansen hos alle ansatte. Barnehagen deltar i prosjektet "Mangfold og synliggjøring" sammen med Høgskolen i Vestfold og NAFO. Barnehagen inngår også i nettverk med andre barnehager gjennom prosjektet "Barns medvirkning i barnehagen", der synliggjøring av ulike kulturer og mangfold har fokus.

Torstrand skole og Mesterfjellet ungdomsskole inngår begge i en ny samarbeidsstruktur med Byskogen skole – *Sentrum barne- og ungdomsskole*. Skolene samarbeider blant annet om et matematikkprosjekt og et leksehjelpsprosjekt som er en del av Strategiplanens tiltak 4 : Utvikling av modeller. *Verdensmesteren mottaksskole* deltar også i dette prosjektet. Leksehjelpsprosjektet er også støttet med midler fra Utdanningsdirektoratet. Torstrand skole har laget et eget språkmagasin, som

inneholder ulike konkreter, læremidler og hjelpemidler som skal bidra til en bedre språkundervisning.

Skolene har hatt kurs for alle lærerne i etno-matematikk, og ledere og prosjektansvarlige ved skolene har hatt flere fellessamlinger der de diskuterer og planleggerundervisning av språklige minoriteter og fellesarrangementer. Det ovennevnte matematikkprosjektet, kalt "Flerspråklig matematikk", går ut på kartlegging av matematikkferdigheter samt kurs i matematikkdiridaktikk for tospråklige lærere.

Thor Heyerdahl videregående skole arbeider med å utvikle gode overganger mellom grunnskole og videregående skole. De har et spesielt fokus på elever med liten skolebakgrunn for å motvirke frafall. Skolen deltar i et samarbeidsprosjekt med Larvik læringscenter, og i tillegg til fokus på overganger og tilrettelagt opplæring, har prosjektet som mål å utvikle gode modeller som skal sikre gode samarbeidsrutiner, prøve ut kartleggingsverktøy og utvikle mer kompetanse mellom skolenivåene, pp-tjenesten og arbeidslivet. Skolen har ansatt miljøarbeidere med flerspråklig kompetanse som arbeider med alle elevgruppene. De bidrar til bedre kommunikasjon mellom elevene

Larvik læringscenter samarbeider som nevnt i det foregående med de andre fokusvirksomhetene. De inngår i prosjektsamarbeid med NAFO innen tiltak 4 i Strategiplanen innenfor området Familielæring med prosjektet de kaller "Flexid". Dette er et kurstilbud til ungdommer i alderen 15 – 19 år, som går ut på å hente fram ungdommenes ressurser og se hvilke muligheter de har. Kursrekken går over to år, og veiledere på kursene rekrutteres blant ungdommer som selv har deltatt på kurs. Foreldre til ungdommene tilbys egne kurs der ungdom og deres utfordringer og liv har fokus. Det er utviklet en veiledningsperm for lærere, og lærere fra Norskskolen holder kurs i denne metodikken for lærerpersonaler i egen og omkringliggende kommuner.

Læringscenteret tilbyr også kurs for enslige mindreårige, og i samarbeid med Thor Heyerdahl har de et kursopplegg i Larvik fengsel, som også omfatter norske deltakere.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

Nettverksmøtet ble holdt på Statens Park i Tønsberg 27.03., og Fylkesmannen inviterte til møtet. I tillegg til fokusvirksomhetene var Re kommune og Ramvik ungdomsskole invitert til å delta. Re kommune deltok med en representant og Ramvik med to representanter. Re kommune har behov for samarbeidspartnere som utvikler gode strategier og tiltak for språklige minoritetselever og Ramvik samarbeider med Larvik læringscenter om prosjekt innen matematikk og leksehjelp.

Etterutdanning

24.04: Forelesning om klasserommets praksisformer, minoritetselevne og fagundervisningen for lærere fra 3 grunnskoler i Larvik.

23.05: Samling i barnehageprosjektet i Vestfold.

16.08: Innlegg på møte på Høgskolen i Vestfold: "Familielæring – læring på tvers av generasjoner."

12.09, 27.10: Forelesning for lærere i Sandefjord kommune. Tema: Fagplanen i grunnleggende norsk. Fagplanen i morsmål. Flerkulturell skole.

10.10: Forelesning for rektorene i Sandefjord kommune. Flerkulturell skole- hvordan tilrettelegge for økt læringsutbytte?

11.10: Forelesning *Barns medvirkning i et flerkulturelt perspektiv* på personalmøte i Beckerbo barnehage, Horten

26.10: Samling i barnehageprosjektet i Vestfold.

Nettverksbygging

07.02: Prosjektmøte i barnehage-prosjektet i Vestfold på Høgskolen i Vestfold.

08.02. Møte med Benedicte Brostrup, Larvik læringscenter om innholdet i prosjektet under tiltak 4. Omvisning og orientering om Larvik kommune og minoritetselevne

13.06: Styringsgruppemøte bhg-prosjektet Høgskolen i Vestfold.

29.08: Besøk i Beckerbo barnehage, Horten

12.10: Prosjektmøte i barnehage-prosjektet i Vestfold på Høgskolen i Vestfold.

Rådgivning og veiledning:

20.04.: Møte med Benedicte Bostrup, Larvik læringscenter om innhold og framdrift i prosjektet "Tospråklig matematikk og leksehjelp", tiltak 4.

Forelesning om tospråklig opplæring for grunnskolene i Re kommune.

14.08.: Veiledning om kartlegging av minoritetselever ved mottaksklassen

Verdensmesteren, Mesterfjell skole

Dokumentasjon og informasjon

18.10.: Informasjon/innlegg om familielæring på informasjonsmøte på Høgskolen i Vestfold vedr. videreutdanning i Familielæring.

Status

At alle fokusskolene ligger i Larvik gjør et samarbeid på tvers av nivåer og mellom skoleslagene mulig. Det har vært stor aktivitet i området i 2007

ØSTFOLD

Fokusvirksomheter i Østfold

Løen barnehage, Fredrikstad kommune

Kjølborg skole, Fredrikstad kommune

Os skole, Halden kommune

Verket skole, Moss kommune

Malakoff videregående skole i Moss

Fredrikstad internasjonale skole (FRIS), Fredrikstad kommune

Løen barnehage ligger vegg i vegg med *Kjølborg skole*. Rundt halvparten av barna er minoritetsspråklige. Det er hele tiden fokus på å møte brukerne, både barn og foreldre på best mulig måte. Hovedfokus har vært:

Videreføring av arbeidet som FUG-prosjektet innebar, med fokus både på arbeid med barna, men også på foreldrene hvor informasjon og bevisstgjøring er viktige punkter. All informasjon som går ut skriftlig må også gå ut muntlig til alle for at det skal nå ut. Fortsatt skoling av personale er også et punkt. Hele personale har deltatt på en hel dag med kurs om Snakkepakken. Det arbeides målrettet i forhold til alle barna, men det er et sterkt fokus på de som har siste år i barnehagen.

Åpen barnehage er med i et språkprosjekt med hovedfokus på minoritetsspråklige og har åpent 2 dager ekstra hver uke.

Løen barnehage har bidratt til filmen "Et lite skritt på veien" som hadde premiere i 2007 og er godt mottatt.

Kjølborg skole har i 2007 hatt hovedfokus på arbeidet i FUG-prosjektet "Minoritetsspråklige foreldre – en ressurs for elevenes opplæring i skolen". Overgangsmøte for minoritetsspråklige elever i 7. klasse og deres foreldre. Samarbeid med ungdomsskolen. Svømmeundervisning for 6. og 7. klassinger som ikke kan svømme. Dette gjelder i stor grad de minoritetsspråklige elevene, men tilbudet ble gitt til alle elevene.

Ressursgruppe for elever i 7. klasse i samarbeid med 8. og 9. trinn på Borge ungdomsskole. Produksjonen av filmen « Et lite skritt på veien ».

Skolen har et stort internasjonalt arbeid og samarbeider aktivt i fire ulike prosjekter i Zimbabwe, Malawi, Kosovo og Sverige.

Skolen er øvingsskole for lærerutdanningen ved Høgskolen i Østfold og tar blant annet studenter med på praksis ved skoler i land de samarbeider med gjennom de nevnte prosjektene.

Skolen har et stort engasjement innenfor det flerkulturelle og internasjonale feltet og er ofte representert i lokalavisa. .

Det drives også prosjekter innenfor IKT og lokalhistorie. Våren 2007 ble en gruppe elever ferdig med en kokebok med matoppskifter fra sitt hjemland og fra Sellebakk. Elevene har jobbet med dette som et prosjekt i forbindelse med skrive- og leseopplæringen. Boka selges i den lokale bokhandelen.

Verket skole har fokusert på flere sider ved tospråklig opplæring dette året, men mest på å sikre gode rutiner og et godt samarbeid for å gi de tospråklige elevene et størst mulig læringsutbytte.

Skolen har tatt imot en gruppe elever med kort botid i Norge, og som derfor kan svært lite norsk. Det er en utfordring å organisere en god opplæring for disse, både i forhold til faglig opplæring, og til norskspråklig opplæring.

Skolen har utarbeidet en felles mal for ukeplan og halvårsplan, med mulighet til å synliggjøre det flerkulturelle perspektivet på planen.

De har jobbet med hjemmesiden, der det arbeidet skolen gjør i forhold til tospråklig opplæring er lagt ut. Her finnes også informasjon på tyrkisk og vietnamesisk i tillegg til norsk.

For å styrke samarbeidet med foreldrene, brukes profesjonelle tolker på foreldresamtalene.

Verket skole er «kontaktskole» for tospråklig opplæring i Moss, og får jevnlig henvendelser fra andre skoler i byen, samt fra skoler i nabokommuner.

Skolen er en øvingsskole for Høgskolen i Østfold og har fått en del henvendelser fra studenter som skal skrive masteroppgave om tospråklig opplæring.

Os skole har elever på 1. – 7. trinn. Skolen er kommunal mottaksskole for minoritetsspråklige barnetrinnselever.

Dette året har Os skole hatt fokus på tilpasset opplæring og ti lærere har tatt etterutdanning innen feltet. I etterkant av dette har skolen vektlagt tilpassede arbeidsplaner for elevene og leseopplæring for elever med somalisk bakgrunn.

Os skole deltar under tiltak 4 i Strategiplanen med prosjektet "Skoleforberedende norskopplæring for minoritetsspråklige femåringer uten barnahageplass". Skolen er medlem i nasjonalt nettverk for familielæring.

Høsten hadde skolen besøk fra Tyskland – lærere / skoleleder fra videregående skole som fikk en bred orientering om Halden kommunes organisering av opplæring for minoritetsspråklige elever. De fikk også se undervisning i praksis.

Halden kommune har opprettet veilederfunksjon i forhold til elever som har opplæring i særskilt norsk.

Malakoff videregående skole. Virksomhetens hovedfokus har vært: å etablere Mangfoldige Malakoff (kulturarrangement) som fast praksis, å øke elevrepresentasjonen i Malafo (internt nettverk for Malakoff som fokusskole), videreutvikle innføringsklassen, igangsetting av leksehjelp og oversettelse av elevboka til flere språk

Skolen har gjennomført kompetanseutvikling gjennom nettverk innad på skolen og sammen med andre skoler i regionen og i fylket. Gjennom forarbeid og arbeidet med arrangementet "Mangfoldige Malakoff" skjer det mye kompetanseutvikling. To ansatte deltok på den nasjonale konferansen i Trondheim og ellers på nettverkssamlinger i NAFOS regi.

Malakoff har i 2007 tatt initiativ til nettverkssamling for lærere som underviser minoritetsspråklige elever i videregående skole i Østfold, og skolen har holdt kurs for lærere som underviser etter læreplanen i grunnleggende norsk.

Fredrikstad internasjonale skole har ansvar for kommunal voksenopplæring. Skolen har også ansvar for tospråklig opplæring grunnskolen. Virksomhetens hovedfokus for utvikling har i 2007 vært prosjektet Utdanning – utdanning – utdanning, om inntak og kartlegging av grunnskoleelever under 24 år. I forbindelse med dette prosjektet er de i ferd med å søke om å få midler til et Grundtvigprosjekt

I tillegg har de arbeidet med kompetanseheving i språkpermmetodikk og Migranorsk, Fronter og digitale kartleggingsverktøy. Fagteamene på grunnskolen har i nettverk med de andre voksenopplæringene i Østfold jobbet og utviklet lokale læreplaner etter Kunnskapsløftet. Seks tospråklige lærere er i ferd m å avslutte opplæring som familieveiledere i ICDP-programmet, og 47 lærere har fått opplæring i Unique flyktning – for å gjøre det mulig å legge om en del rutiner internt.

Skolen deltar i fylkesnettverk for voksenopplæringscenter i Østfold. De er også medlemmer i Nasjonalt nettverk for familielæring

Høsten 2007 ansatte de en tospråklig miljøterapeut / sosionom for å videreutvikle arbeidet med ungdom.

En brukerundersøkelse er under utvikling. Undersøkelsen skal gjennomføres i 2008.

Familielæringsenheten er nå godkjent som åpen barnehage, noe som gir et økonomisk fundament til å sikre det pedagogiske tilbudet i mor-barn-gruppene bedre. Familielæringsenheten er også involvert i prosjektet "Språkløftet", et stort prosjekt som blant annet involverer barnehagene og helsestasjonene..

I løpet av året har de startet opp et miniprojekt i samarbeid med NAV om opplæring

og veiledning av tospråklige assistenter til barnehage, grunnskoler og voksenopplæring.

Aktiviteter i forhold til virksomhetsområdene

Hjulmøter

03.05: Hjulmøte. Hovedfokus: Hvordan kan aktørene i nettverket, fra sine ståsteder, bidra til å minske bortvalg av videregående opplæring

30.11: Hjulmøte. Tema Samarbeid med foreldre

Etterutdanning

05.03: Fagdag for tospråklige lærere i Østfold, Moss Tema: tospråklig opplæring.

25.04: Kurs for barnehagene i Fredrikstad kommune om foreldresamarbeid i et flerkulturelt perspektiv

17.08. Kursdag / planleggingsdag for Trollstua barnehage i Fredrikstad

22.10. Kurs for barnehageansatte i Fredrikstad: Barnehagens språkmiljø – samspill mellom voksne og barn.

17.08. Planleggingsdag Os skole. Tema: Trekantsamarbeid.

07.11 og 14.11: Forelesning for lærere og skoleledere i Askim kommune. Tema: Trekantsamarbeid. Språkopplæring i mottaksgrupper. Kartlegging.

20.11. Forelesning: Hvordan læres norsk som andrespråk. Kurs for lærere i videregående skole Østfold. Arrangør Malakoff videregående skole (fokusskole).

Rådgivning og veiledning

12.01: Veiledning Sarpsborg kommune, kommunal strategi for likeverdig opplæring i praksis.

07.03.: Møte med prosjektleder på FRIS om utvikling av prosjekt tilsvarende tiltak 20 og hvordan benytte nettverk og samkjøre utvikling. Utprøving av kartleggingsverktøy.

Status

Det har vært jevnt god aktivitet i Østfold.